

T.C.

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTİNAF KANUN YOLUNDA BÖLGE İDARE MAHKEMELERİNCE

VERİLEN KARAR TÜRLERİ

MEHMET ALİ SUMMAK

KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN

Prof. Dr. Halit Eyüp ÖZDEMİR

İSTANBUL-2022

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar tüm safhalarında etik dışı olabilecek bir davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilmeyen tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynakçaya aldığımı, yine bu tez çalışmasında ve yazım sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

MEHMET ALİ SUMMAK

ÖNSÖZ

Yargıdaki iş yükünün artması sonucu idari yargı açısından istinaf kanun yolu aşamasında yargılama yetkisine haiz bölge idare mahkemelerinin üstlenmiş olduğu görev büyük önem arz etmektedir. Zira uyuşmazlıkların büyük bir çoğunluğunun bölge idare mahkemeleri nezdinde kesinleşmesi yargı sistemi içerisindeki etkinliğinin en büyük göstergesidir.

Bu çalışma ile bölge idare mahkemeleri tarafından verilen kararların niteliğinden bahsedilmiş, bu kararların yargılamaya etkisi ve beklentilere ne kadar ve ne şekilde cevap verebildiği anlatılmaya çalışılmıştır.

Yüksek lisans eğitim-öğretim hayatım boyunca her türlü destek ve yardımı sağlayarak, gerek yüksek lisans öğrenimini tamamlamaya gerekse bu doğrultuda tez çalışmasına ilişkin; fikir ve konu aşamasından başlamak üzere görüşlerini her aşamada beyan ederek, kaynak temini, tezin yazımı konularında ilgi, yardım ve desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Halit Eyüp ÖZDEMİR, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Muhammed GÖÇGÜN ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Sinan SEÇKİN' e teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	vi
TABLolar	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İDARİ YARGIDA KANUN YOLLARI VE İSTİNAF KANUN YOLU

1. İDARİ YARGIDA KANUN YOLLARI	3
1.1. Olağan-Olağanüstü Kanun Yolları	5
1.2. İstinaf Kanun Yolu İle Olağan Diğer Kanun Yollarının Karşılaştırılması...7	
1.2.1. İstinaf Kanun Yolu İle İtiraz Kanun Yolunun Karşılaştırılması	7
1.2.2. İstinaf Kanun Yolu İle Temyiz Kanun Yolunun Karşılaştırılması.....9	
1.3. İstinaf Kanun Yolunun Faydaları ve Sakıncaları.....	10
2. İSTİNAF KANUN YOLU İNCELEMESİ	14
2.1. İstinaf Mahkemelerinin Kuruluş Amacı.....	15
2.2. İstinaf Mahkemelerinin Görevleri.....	17
2.2.1. İstinaf Başvurularını Karara Bağlamak.....	19
2.2.2. Yürütmenin Durdurulması Kararlarına Karşı Yapılan İtirazları Değerlendirmek.....	20
2.2.3. Görev ve Yetki Uyuşmazlıklarını Çözmek.....	21
2.2.4. 4483 Sayılı Kanun Kapsamında Yapılan İtirazları Değerlendirmek	23
2.2.5. Aralarında Bağlantı Bulunan Davalar Hakkında Karar Vermek	25
2.2.6. Çekinme ve Ret İstemlerini İncelemek	26
2.3. İstinaf Kanun Yolu Başvurusu ve İstinaf İncelemesi	29
2.3.1. İstinaf Kanun Yoluna Başvurulabilecek Kararlar.....	33

2.3.2. İstinaf Kanun Yoluna Başvurulamayacak Kararlar	33
2.3.2.1. 2577 Sayılı Kanun'un 45. Maddesi Uyarınca Kesin Hükümle Verilen Kararlar	34
2.3.2.2. İvedi Yargılama Usulü Kapsamında Olan Davalar	36
2.3.2.3. Merkezî ve Ortak Sınavlar, Bu Sınavlara İlişkin İş ve İşlemler İle Sınav Sonuçları Hakkında Açılan Davalar.....	37
2.3.2.4. Danıştayın İlk Derece Mahkemesi Sıfatıyla Bakmakla Görevli Olduğu Davalar	39
2.3.2.5. Özel Kanunlar Kapsamında Açılan Davalar	40

İKİNCİ BÖLÜM

İSTİNAF MAHKEMELERİNİN İSTİNAF İNCELEMESİNE İLİŞKİN KARARLARI

1. GENEL OLARAK	42
2. NİHAİ OLUP - OLMAMASINA GÖRE İSTİNAF MAHKEMELERİNİN KARARLARI	43
2.1. Ara Kararlar.....	43
2.1.1. Yürütmenin Durdurulmasına İlişkin Ara Kararlar	44
2.1.2. Gerekli Bilgi ve Belgelerin Temin Edilmesine Yönelik Ara Kararlar ..	46
2.1.3. Bilirkişi İncelemesi Yaptırılmasına İlişkin Ara Kararlar	47
2.1.4. İstinabe Yapılmasına İlişkin Ara Kararlar	48
2.2. Nihai Kararlar.....	50
2.2.1. Esastan Verilen Nihai Kararlar	50
2.2.1.1. İstinaf Başvurusunun Reddine İlişkin Kararlar	51
2.2.1.2. İstinaf Başvurusunun Kabulüne İlişkin Kararlar	52
2.2.2. Usulden Verilen Nihai Kararlar	53
2.2.2.1. İstinaf Talebinin İncelenmeksizin Reddine İlişkin Kararlar	54
2.2.2.2. İstinaf Edilmemiş Sayılmasına İlişkin Kararlar	57
2.2.2.3. İstinaf Talebinin Süre Yönünden Reddine İlişkin Kararlar	59
2.2.2.4. Karar Verilmesine Yer Olmadığına İlişkin Kararlar.....	60
3. TEMYİZ KANUN YOLUNA TABİ OLUP - OLMAMASINA GÖRE	

İSTİNAF MAHKEMELERİNİN KARARLARI	61
3.1. Temyiz Kanun Yoluna Tabi Olan Kararlar	62
3.2. Temyiz Kanun Yoluna Tabi Olmayan Kararlar	62
4. İSTİNAF MAHKEMELERİ TARAFINDAN VERİLEN GÖNDERME KARARLARI	64
4.1. Temyiz Kanun Yoluna Tabi Dosyanın Danıştaya Gönderilmesine İlişkin Kararlar	65
4.2. Başka Bir Dairenin Bakmakla Görevli Olduğu Davaların Görevli Daireye Gönderilmesine İlişkin Kararlar.....	66
4.3. İlgili İlk Derece Mahkemelerine Gönderilmesine İlişkin Kararlar	67
4.3.1. Kanunda Öngörülen Gönderme Kararları	67
4.3.1.1. İlk İnceleme Üzerine Verilen Kararlar Nedeniyle Gönderme Kararları	68
4.3.1.2. Görevli Veya Yetkili Olmayan Mahkemece Verilen Kararlar Nedeniyle Gönderme Kararları	70
4.3.1.3. Reddedilmiş Ya Da Yasaklılığı Bulunan Hâkim Tarafından Bakılan Davalarda Verilen Kararlar Nedeniyle Gönderme Kararları.....	71
4.3.2. Kanunda Öngörülmeyen Gönderme Kararları	72
4.3.2.1. Görev Uyuşmazlığına İlişkin İtirazın Karşılanmadan Yargılamaya Devam Edilmesi Sonucu Verilen Kararlar Nedeniyle Gönderme Kararları	72
4.3.2.2. Tek Hâkimli/Heyetli Olarak Görülmesi Gerekli Davalarda Verilen Kararlar Nedeniyle Gönderme Kararları.....	74
4.3.2.3. Dava Dosyasının Tekemmül Ettirilmeden Karar Verilmesi Nedeniyle Gönderme Kararları	77
4.3.2.4. Duruşma Yapılmadan Karar Verilmesi Nedeniyle Gönderme Kararları	79
4.3.2.5. İhbar Yapılmadan Karar Verilmesi Nedeniyle Gönderme Kararları	81
4.3.2.6. Eksik Ya Da Yanlış Hasımla Davanın Görülmesi Nedeniyle Gönderme Kararları	83
4.3.2.7. Dava Konusunun Hatalı Belirlenerek Yargılama Yapılması	

Nedeniyle Gönderme Kararları	85
4.3.2.8. Eksik Hüküm Kurulması Nedeniyle Gönderme Kararları	87
4.3.2.9. Görüşme Tutanağı ve Kararlarda Eksik İmza Bulunması Nedeniyle Gönderme Kararları	89
4.3.2.10. Görüşme Tutanağı İle Hüküm Fıkrası Arasında Çelişki Bulunması Nedeniyle Gönderme Kararları.....	90
4.3.2.11. Ara Kararına Karar Verilmesi, Bilirkişi/Keşif ve Bilirkişi İncelemesi Yapıtırılması Gerektiği Nedeniyle Gönderme Kararları	92
4.3.2.12. İlgili Dosya Hakkında Karar Verilinceye Kadar Dava Dosyasının Bekletilmesi Gerektiği Nedeniyle Gönderme Kararları.....	94
4.4. Gönderme Kararları Üzerine Bir Değerlendirme.....	96
4.4.1. Kanunilik İlkesi Yönünden Değerlendirme	97
4.4.2. İstinaf Kanun Yolunun Niteliğine Uygunluk Yönünden Değerlendirme.....	98
SONUÇ	99
KAYNAKÇA	102

KISALTMALAR

BİM	: Bölge İdare Mahkemesi
BN	: Başvuru Numarası
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HSK	: Hâkimler ve Savcılar Kurulu
İYUK	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
R.G.	. Resmi Gazete
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi

TABLÖLAR

Tablo 1.....	18
--------------	----

ÖZET

Bu tez çalışmasında bölge idare mahkemeleri tarafından verilen karar türlerinden bahsedilerek, bölge idare mahkemelerince verilen gönderme kararlarının yargılamaya etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. İlk bölümde kanun yolu kavramı tanımından başlanarak, istinaf kanun yolunun yargılamadaki faydaları ve sakıncaları irdelenmiş, bölge idare mahkemelerinin yapısı, oluşumu, yargılıma yetkisi ele alınmıştır. İkinci bölümde bölge idare mahkemeleri tarafından verilen kararlar ve bu kararların yargılamaya etkisi uygulamadaki yönleriyle birlikte açıklanmıştır. Bu açıklamalar yapılırken de güncel yargı kararlarına yer verilerek, konuya ilişkin görüşlerle birlikte çalışma sonuca bağlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: gönderme, idare, istinaf, kanun, yargılama

ABSTRACT

In this thesis, the effect of the referral decisions given by the regional administrative courts on the proceedings has been tried to be explained by mentioning the types of decisions given by the regional administrative courts. In the first part, starting from the definition of "the term of legal remedy", the benefits and drawbacks of the appeal legal remedy in the proceedings have been examined, the structure, composition and jurisdiction of the regional administrative courts have been discussed. In the second part, the decisions made by the regional administrative courts and the effects of these decisions on the judiciary have been explained, including their aspects in practice. While making these explanations, current judicial decisions have been included and the study has been concluded with the opinions related to the subject.

Key Words : refferal, administrative, appeal, remedy, judiciary

GİRİŞ

Günümüz imkânlarında gerek televizyon, radyo, telefon vb. gibi iletişim araçlarının yaygınlaşması, gerekse sosyal medya paylaşımlarının etkili olması nedeniyle insanların çevresindeki uyaran faktörlerinin artması sonucunda hak arama bilincinin arttığı tartışmasız bir gerçektir. Bunun sonucu olarak da hak arama kapsamında açılan davalar yargıdaki iş yükünün artmasına sebebiyet vermiştir. Bu durum mahkemeler açısından yargılamaların yavaşlaması, içtihat oluşturma gibi benzeri sorunları beraberinde getirdiği gibi insanlar açısından da yargıya duyulan güvenin azalmasına neden olmuştur. Bu olumsuzlukların önlenmesi adına da yargılamalar için çeşitli çözüm yolları arayışına gidilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.

28.06.2014 Tarih ve 29044 Sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’ un yürürlüğe girmesi ile birlikte idari yargılama hukuku açısından önemli değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklikler ile istinaf kanun yolu düzenlemesi yeniden getirilmiş ve bu kanun yolu aşamasında inceleme yetkisine haiz bölge idare mahkemelerinin görev ve yetkileri ile yargılama inceleme usul ve esasları belirlenmiştir. Söz konusu düzenleme ile bölge idare mahkemelerinin uyuşmazlıklar hakkındaki inceleme görev ve yetkileri genişletilmiştir. Burada amaçlanan yargılama sonucunda uyuşmazlıkların daha hızlı, doğru ve nitelikli olarak bölge idare mahkemeleri nezdinde sonuçlandırılmasıdır.¹

Getirilen düzenleme sonucunda bu yetkilerin kullanımı genel itibari ile yargının hızlanmasına, insanların nihai olarak daha kısa sürede bir sonuç elde edebilmesine imkân sağlamış ise de, bazı usulü uygulamalar ve kararlar düzenlemenin amacına ters düşecek şekilde yargılama sonucunun uzamasına, buna bağlı olarak da yargıdaki iş yükünün artmasına sebep olmaktadır.²

¹ Narter, Recep, “6545 Sayılı Kanun ile İdari Yargıda Yapılan Değişikliklerin Vergi Yargılamasına Yansımaları”, Terazi Hukuk Dergisi, Sayı 110, 1. bs., Ekim 2015, s. 32.

² Hasbutçu, Sebahattin Taha, İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu, Ankara 2016, s. 143.

Bu kapsamda çalışmamızın birinci bölümünde; kanun yolu tanımı yapılacak, idari yargıda kanun yolları belirtilerek istinaf kanun yolu ile diğer olağan kanun yolları karşılaştırılacak, istinaf kanun yolu düzenlemesinin faydaları ve sakıncalarından bahsedilerek, istinaf mahkemelerinin kuruluş amacı ve görevleri anlatılacak olup, istinaf kanun yoluna başvuru usulünden ve bu kanun yolu başvurusuna ilişkin nasıl bir inceleme yapıldığından bahsedilerek, ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların hangisi hakkında istinaf kanun yoluna başvurulabileceği belirtilecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise yapılan incelemeler sonucunda istinaf mahkemelerince istinaf incelemelerine ilişkin olarak verilen karar türlerinden söz edilerek, bu kararların yargılamaya ve taraflara etkisi açıklanmak suretiyle kuruluş amacına ve yargılama faaliyetlerine uygun olup-olmadığı yönündeki görüşlerle birlikte sonuca bağlanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İDARİ YARGIDA KANUN YOLLARI VE İSTİNAF KANUN YOLU

1. İDARİ YARGIDA KANUN YOLLARI

Yapılan yargılama sonucunda mahkemelerce verilen nihai kararların üst derece mahkemelerince denetlenmesine kanun yolu denilmektedir.³ Kanun yolunun kavramsal tanımı bu olsa da eğer kanun yolunu kendi içerisinde daha geniş anlamda yorumlamak gerekirse; verilen mahkeme kararlarının maddi vakıalarla birlikte tüm yönleriyle yeni baştan üst yargı mercii tarafından yeniden değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir.⁴ Daha dar anlamda bir tanımlaya gidilecek olursa da; olayın maddi boyutları irdelenmeksizin sadece hukuka uygunluk denetimi sonucunda nihai kararın kesinleşmesini sağlamak anlamına gelmektedir.⁵

Kanun yolu düzenlemesinin amacı mahkemelerce yapılan yargılama sonucunda uyuşmazlık ile ilgili olarak verilen kararlarda eksiklik, hata bulunması durumunda bunun üst mahkemeler tarafından düzeltilmesidir. Dolayısıyla kanun yolunun amacı hataları en aza indirgeyerek doğru bir karar verilmesini sağlamak, tarafların hakkını korunmak ve adalete, hukuka, yargıya duyulan güvenin artmasını sağlamaktır.⁶ Yani esasen kanun yolunun amacı verilen nihai kararın kesinleşmesi ile birlikte yargılamanın sonuçlandırılması gayesi dışında tarafların hak kaybına uğramasını engellemek, buna bağlı olarak da hukuki güvenliği sağlamaktır.⁷

Bu doğrultuda idari yargılama hukukunda istinaf, temyiz, yargılamanın yenilenmesi ve kanun yarına temyiz olmak üzere dört farklı kanun yolu

³ Kaplan, Gürsel, İdari Yargılama Hukuku, Bursa 2016, s. 434.

⁴ Aydın, Hüseyin, "İdari Yargıda Olağanüstü Kanun Yolu", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010, s. 15.

⁵ Akil, Cenk, İstinaf Kavramı, Ankara 2010, s. 34-35.

⁶ Kalabalık, Halil, İdari Yargılama Usulü Hukuku, 9. bs., Konya 2015, s. 368.

⁷ Ruhi, Ahmet Cemal, Adli Yargıda İstinaf ve Temyiz, İstanbul 2016, s. 3.

öngörülmüştür.⁸ Çalışmamızın ana konusu istinaf kanun yolu olduğu için bu kapsamda istinaf kanun yoluna ilişkin detaylı bilgiler verilerek konuya ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

İstinaf kelimesi esasen Arapça kökenli ve dilimize Arapçadan geçmiş bir kelime olup, kelime anlamı itibariyle “yeniden başlama”, “baştan alma” anlamına gelmektedir.⁹ Bu kelime hukuk terimi anlamında ise Mahkemelerce verilen kararların bir üst mahkeme tarafından denetlenmesi demektir.¹⁰

İstinaf mahkemeleri 1879 tarihli Usulü Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu ile yargı mevzuatına girmiştir. Ancak bu istinaf mahkemeleri, 24 Nisan 1924 tarihli 469 sayılı Mehakimi Şer’iye’nin İlgasına ve Mehakim Teşkilatına Ait Ahkam-ı Muaddil Kanun ile kaldırılmıştır.¹¹ 1930 yıllarında ise tekrar kurulması gerektiği düşüncesi ortaya çıkmıştır.¹² O dönemlerden itibaren istinaf sisteminin yeniden kurulmasına yönelik çalışmalar yapılmış¹³ ve sonunda 2004 yılında 5235 sayılı Adli Yargı ilk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile adli yargıda, 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile idari yargıda istinaf kanun yolu düzenlenmiştir. Getirilen düzenleme ile ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların bir üst mahkeme olan bölge idare mahkemeleri tarafından inceleme usulü ve kapsamı farklı bir boyut kazanmış, bölge idare mahkemeleri bu kapsamda istinaf mahkemeleri olarak görev yapmaya başlamıştır.

⁸ Kara, Burkay Can, “İdari Yargılama Usulünde Kanun Yararına Temyiz”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 1, Haziran 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1172161>, (son erişim tarihi 13.03.2022), s. 354.

⁹ www.tdk.gov.tr, (son erişim tarihi 04.10.2021)

¹⁰ Uğuz, Aslan Abid, Ceza Muhakemesinde İstinaf, Ankara 2019, s. 8.

¹¹ Hasbutcu, Sebahattin Taha, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2016, s. 40.

¹² Aydınoglu, Zeynep Nihal, “İstinaf Kanun Yolunun İdari Yargılama Usulüne Başlıca Etkileri”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 9, Sayı 34, Nisan 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/980845>, (son erişim tarihi 13.03.2022), s. 387.

¹³ Özel, Kadir Can, “İdari Yargıda İstinaf Sistemi Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme” Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 44-45, Ekim 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1555539>, (son erişim tarihi 20.05.2022), s. 45.

İstinaf kanun yolu incelemesinde ilk derece mahkemelerinin vermiş olduğu kararların hukuka uygunluğunun yanı sıra uyuşmazlıktaki maddi olaya uygunluğu da denetlenmektedir.¹⁴ Zaten istinaf kanun yolunun inceleme usulü esasen kendi kelime anlamı içerisinde gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda istinafın kelime anlamı kanun yolu olarak yorumlandığında; ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların uyuşmazlığa esas tüm iddialar, savumalar, tespitler, deliller vb. gibi uyuşmazlığın çözümü için esas alınabilecek bütün vakıaların yeniden incelenmesi suretiyle, hukuka uygunluk denetimiyle sınırlı kalınmaksızın maddi olayların yeni baştan tekrar değerlendirilmesi olarak tanımlanır. Böylelikle uyuşmazlığın bir üst derece mahkemesinin de gözünden geçirilmesi ile birlikte hata ihtimali azaltılarak, daha doğru ve yerinde bir karar verilmesi sağlanmış olacaktır. Dolayısıyla kanun yolu düzenlemesinin amacı ile bağdaşacak şekilde hukuki güvenlik ilkesi sağlanacak ve kişilerin hakkı korunmuş olacaktır.¹⁵

1.1. Olağan-Olağanüstü Kanun Yolları

Kanun yolları mahkeme kararlarının yargısal ve hukukilik denetiminin sağlanması bakımından önemli bir faktördür. Bu bakımdan verilen kararlara karşı bir üst mahkemeden söz konusu kararın denetlenmesi talebinde bulunmak da yargılamanın olağan bir sonucudur. Kanun yollarını da bu bakımdan olağan ve olağanüstü kanun yolları olarak ayırmak gerekmektedir.¹⁶

Yargılamanın tabii sonucu olarak aslolan, mahkemelerce verilen nihai kararlara karşı hak arama kapsamında kanun yoluna başvurmadır.¹⁷ Başvuru yolu öngörülmuş kararlara karşı yapılan kanun yolu başvuruları olağan, başvuru yolu öngörülmemiş mahiyeti itibari ile kesin nitelik arz eden kararlara karşı yapılan kanun yolu başvuruları ise olağanüstü kanun yoludur.¹⁸

¹⁴ Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Personel İçin İstinaf El Kitabı, Ankara 2017, s. 23.

¹⁵ Tansuğ, Çağla, İdari Yargılama Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, İstanbul 2016, s. 14.

¹⁶ Güngör, Evrim / Albayrak, Adem, İstinaf, Ankara 2016, s. 36.

¹⁷ Gözübüyük, Şeref / Tan, Turgut, İdare Hukuku Cilt II İdari Yargılama Hukuku, 7. bs. Ankara 2014, s. 1021.

¹⁸ Akbaba, Ahmet, "İdari Yargıda Kanun Yolları Ve İstinaf", Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 5, Sayı 43, Mart 2010, <https://jurix.com.tr/article/723>, (son erişim tarihi 24.02.2022), s. 163.

Olağan kanun yolu nihai kararların üst mahkemeler tarafından yeniden incelenmesini sağlayan, bu bakımdan da verilen nihai kararların kesinleşmesini engelleyen kanun yoludur. İdari yargılama hukukumuzda da olağan kanun yolları istinaf ve temyizdir.¹⁹

Olağanüstü kanun yolu ise mahkemelerce yapılan yargılama sonucunda verilen kesin nitelikteki nihai kararlara karşı yapılan başvuru yoludur.²⁰ Bu bakımdan olağanüstü kanun yolunda esasen mahkemelerce verilen kesin nitelikteki nihai kararların sonucunun değiştirilmesi amaçlanır. Olağanüstü kanun yolları da idari yargılama hukukumuzda kanun yararına temyiz ve yargılamanın yenilenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.²¹

Olağan ve olağanüstü kanun yolunda yapılacak olan inceleme, yargılama usulü ve inceleme yetkisi farklılık göstermektedir. Olağan kanun yolu incelemesinde daha detaylı bir inceleme mevcut iken olağanüstü kanun yolu incelemeleri belli şartlar altında ve sınırlı şartlarda yapılabilmektedir.²² Örneğin olağanüstü kanun yollarından olan yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuru için belli şartlar öngörülmüştür. Bununla beraber yapılacak olan inceleme de belirli şartlarda ve kanunda yer verilen kapsamda yapılacağı belirtilmiştir.²³ Bunun sebebi de olağanüstü kanun yollarına

¹⁹ Hüseyin Bilgin, “Beşinci Yargı Paketiyle İdari Yargıdaki Son Değişiklikler Hakkında Bir İnceleme”, KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, Temmuz 2016, <https://jurix.com.tr/article/5410>, (son erişim tarihi 24.02.2022) s. 161.

²⁰ Tan, Turgut, İdare Hukuku, 4. bs., İstanbul 2015, s. 1113.

²¹ Kayar, Nihat, İdari Yargı Kuruluş ve İşleyişi, 3. bs., Bursa 2015, s. 335.

²² Yıldırım Ölmez, Başak, “İdari Yargıda Kanun Yolları”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 5.

²³ 2577 Sayılı Kanun m. 53: “Danıştay ile bölge idare, idare ve vergi mahkemelerinden verilen kararlar hakkında, aşağıda yazılı sebepler dolayısıyla yargılamanın yenilenmesi istenebilir.

a) Zorlayıcı sebepler dolayısıyla veya lehine karar verilen tarafın eyleminden doğan bir sebeple elde edilemeyen bir belgenin kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması,

b) Karara esas olarak alınan belgenin, sahteliğine hükmedilmiş veya sahte olduğu mahkeme veya resmi bir makam huzurunda ikrar olunmuş veya sahtelik hakkındaki hüküm karardan evvel verilmiş olup da, yargılamanın yenilenmesini isteyen kimsenin karar zamanında bundan haberi bulunmamış olması,

c) Karara esas olarak alınan bir ilam hükmünün, kesinleşen bir mahkeme kararıyla bozularak ortadan kalkması,

d) Bilirkişinin kasıtlı gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu mahkeme kararıyla belirlenmesi,

e) Lehine karar verilen tarafın, karara etkisi olan bir hile kullanmış olması,

f) Vekil veya kanuni temsilci olmayan kişiler ile davanın görülüp karara bağlanmış bulunması,

g) Çekinmeye mecbur olan başkan, üye veya hakimin katılmasıyla karar verilmiş olması,

h) Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir kararın verilmesine neden olabilecek kanuni bir dayanak yokken, aynı mahkeme yahut başka bir mahkeme tarafından önceki ilamın hükmüne aykırı bir karar verilmiş bulunması.

kesin nitelikteki kararlar için başvurulacak olmasıdır. Nitekim kesin nitelikteki bir kararın belirli şartlar gözetilmeksizin kanun yoluna götürülmesi hukuki belirlilik ve hukuki istikrar ilkelerine aykırılık teşkil edecektir.

1.2. İstinaf Kanun Yolu İle Olağan Diğer Kanun Yollarının Karşılaştırılması

İdari yargılama hukukunda itiraz kanun yolunun kaldırılarak yerine istinaf kanun yolunun getirilmesi ile birlikte olağan kanun yolları olarak istinaf ve temyiz kanun yolları bulunmaktadır.

İtiraz kanun yolunun yerine getirilen istinaf kanun yolu ve istinaf kanun yolu ile birlikte olağan diğer kanun yolu olan temyiz kanun yolu arasında inceleme ve yargılama usulleri arasında önemli farklılıklar bulunduğu gibi bazı benzerliklerde mevcuttur.

1.2.1. İstinaf Kanun Yolu İle İtiraz Kanun Yolunun Karşılaştırılması

6545 sayılı Kanun ile getirilen istinaf kanun yolu düzenlenmeden önce idari yargılama hukukunda itiraz ve temyiz olmak üzere iki tane olağan kanun yolu mevcuttu. 6545 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme ile itiraz kanun yolu idari yargılama hukukundan çıkartılmış yerine istinaf kanun yolu getirilmiştir. Ancak ilk derece mahkemelerince verilen ara kararlara karşı hukukilik denetimi açısından yapılacak olan itiraz müessesesi idari yargıda halen varlığını korumaktadır.²⁴ Bu itiraz müessesesi kanun yolu niteliği taşımamakla birlikte nihai kararlara karşı yapılacak olan bir kanun yolu başvurusu olmayıp, ara kararlara karşı hukukilik denetimini sağlamak amacıyla yapılan bir itiraz yoludur.

1) Hükmün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya hüküm aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi.”

²⁴Candan, Turgut, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 6. bs., İstanbul 2015, s. 1025-1026.

İstinaf kanun yolu ile itiraz kanun yolu arasında başvuru süreleri, başvuru usulü gibi bir takım benzerlikler bulunsa da nitelikleri itibari ile aralarında büyük farklılıklar da mevcuttur.

İtiraz, gerek incelenen uyuşmazlık konularının kısıtlı olması gerekse parasal sınırın düşük olması nedeniyle uyuşmazlıkların konuları daha basit ve daha az sayıda iken, istinaf kanun yolunda başvuru için herhangi bir azami uyuşmazlık miktarının bulunmaması ve bazı istisnalar dışında her uyuşmazlıkla ilgili taraflarca başvurulabilecek olması sebebiyle yapılan incelemeler daha geniş kapsamlıdır.²⁵

Her iki kanun yoluna başvuru süresi ise kararların taraflara tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içerisinde olduğu için bu konuda iki kanun yolu arasında bir ayrım bulunmamaktadır.

Aynı zamanda her iki kanun yolunda da nihai kararlarla ilgili olarak işin esasına girilerek inceleme ve karar verme yetkisi vardır.²⁶ Ancak, her iki kanun yolunda da bölge idare mahkemelerinin kendisi tarafından araştırma yapılarak yeniden karar verme yetkisi bulunsa da aradaki fark uyuşmazlıkla ilgili maddi olayın ne derece araştırılacağı ve irdeleneceğinden ortaya çıkmaktadır.

İtiraz kanun yolunda sınırlı şekilde inceleme ve araştırma yapılırken, istinaf kanun yolunda duruşma, keşif, bilirkişi incelemesi gibi uyuşmazlığın esasına ilgilendirir konularda daha detaylı ve serbestçe inceleme yapılmaktadır. Yani uyuşmazlığın çözümü için gerekli görülen incelemeler konusunda esasen bölge idare mahkemelerinin, ilk derece mahkemelerinden bir farkı bulunmamaktadır.²⁷

İtiraz kanun yolu ile istinaf kanun yolu arasındaki en temel fark ise kararların bir üst derece mahkeme olan Danıştay nezdinde temyize kabil olup-olmadığıdır. İtiraz

²⁵ Şimşek, Mehmet, “İdari Yargıda İtiraz ve İstinaf Kanun Yollarının Karşılaştırılması”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Cilt 0, Sayı 7, Haziran 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/229929>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 973.

²⁶ Gözübüyük, Şeref, Yönetmelik Yargı, 34. bs., Ankara 2015, s. 524.

²⁷ Taneri, Gökhan, İstinaf Mahkemeleri, Ankara 2016, s. 38.

kanun yolunda verilen karar kesin nitelikte iken, istinaf kanun yolunda ise verilen kararların bir kısmı kesin, bir kısmı ise temyize kabil niteliktedir.²⁸

1.2.2. İstinaf Kanun Yolu İle Temyiz Kanun Yolunun Karşılaştırılması

İstinaf kanun yolu ile temyiz kanun yolu arasında başvuru usulü ve şekli arasında esasen bir fark bulunmamaktadır. İstinaf kanun yoluna başvuru usulü ve şekli açısından temyiz kanun yolundaki usul benimsenmiştir.²⁹ İki kanun yolu için de başvuru süreleri kararın tebliğinden itibaren otuz gündür. Bu bakımdan da iki kanun yolu arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır.

²⁸ 2577 Sayılı Kanun m. 46: “Danıştay dava dairelerinin nihai kararları ile bölge idare mahkemelerinin aşağıda sayılan davalar hakkında verdikleri kararlar, başka kanunlarda aksine hüküm bulursa dahi Danıştayda, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde temyiz edilebilir:

- A) Düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davaları.
- b) Konusu yüz bin Türk lirasını aşan vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemler hakkında açılan davalar.
- c) Belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davaları.
- d) Belli bir ticari faaliyetin icrasını süresiz veya otuz gün yahut daha uzun süreyle engelleyen işlemlere karşı açılan iptal davaları.
- e) Müşterek kararnameyle yapılan atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri ile daire başkanı ve daha üst düzey kamu görevlilerinin atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri hakkında açılan iptal davaları.
- f) İmar planları, parselasyon işlemlerinden kaynaklanan davalar.
- g) Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunca itiraz üzerine verilen kararlar ile 18/11/1983 tarihli ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
- h) Maden, taşocakları, orman, jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular ile ilgili mevzuatın uygulanmasına ilişkin işlemlere karşı açılan davalar.
- i) Ülke çapında uygulanan öğrenim ya da bir meslek veya sanatın icrası veyahut kamu hizmetine giriş amacıyla yapılan sınavlar hakkında açılan davalar.
- ı) Liman, kruvaziyer limanı, yat limanı, marina, iskele, rıhtım, akaryakıt ve sıvılaştırılmış petrol gazı boru hattı gibi kıyı tesislerine işletme izni verilmesine ilişkin mevzuatın uygulanmasından doğan davalar.
- j) 8/6/1994 tarihli ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapılması Hakkında Kanunun uygulanmasından ve 16/7/1997 tarihli ve 4283 sayılı Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasından doğan davalar.
- k) 6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
- l) 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
- m) Düzenleyici ve denetleyici kurullar tarafından görevli oldukları piyasa veya sektörle ilgili olarak alınan kararlara karşı açılan davalar.

²⁹ 2577 Sayılı Kanun m. 45/2: “İstinaf, temyiz şekil ve usullerine tabidir. İstinaf başvurusuna konu olacak kararlara karşı yapılan kanun yolu başvurularında dilekçelerdeki hitap ve istekle bağlı kalınmaksızın dosyalar bölge idare mahkemesine gönderilir.”

İki kanun yolu arasında başvuru usulü ve şekli arasında herhangi bir fark bulunmazken yapılan yargılama ve inceleme usulü noktasında iki kanun yolu birbirinden ayrılmaktadır.

İstinaf kanun yolu ile temyiz kanun yolu arasındaki en temel ve bariz fark temyiz incelemelerinin hukuka uygunluk denetimi ile sınırlı olmasıdır. İstinaf incelemelerinde ise dava konusu maddi olay baştan aşağı yeniden değerlendirilerek hem maddi olaya, olguya uygunluk hem de hukuka uygunluk denetimi ile daha geniş kapsamlı inceleme yapılır.³⁰

Danıştay temyiz incelemesi sonucunda ilk derece mahkemelerinin kararlarında hukuka aykırılık bulursa kararı bozarak, uyuşmazlık hakkında yeniden bir karar verilmesi için dava dosyasını ilk derece mahkemelerine gönderir.³¹ Bölge idare mahkemeleri ise istinaf incelemesi sırasında ilk derece mahkemesi kararlarını maddi olaya ve hukuka uygun bulursa karara karşı yapılan istinaf başvurusunun/başvurularının reddine karar verir. Aksi durumda ise yani ilk derece mahkemesi kararlarında herhangi bir hata, eksiklik, hukuka aykırılık görürse ilk derece mahkemesinin kararını kaldırır ve uyuşmazlığın esasına girerek davayı bütün boyutlarıyla yeniden incelemek suretiyle kendisi karara bağlar. Böyle bir durumda da bölge idare mahkemelerinin verdiği kararlar, ilk derece mahkemelerinin kararları olmayıp, yeni bir karar niteliğindedir.³²

Anlatıldığı üzere temyiz incelemesinde yeniden yargılama yapılmamakta, mevcut olaylar ve deliller üzerinden inceleme yapılmaktadır.

1.3. İstinaf Kanun Yolunun Faydaları ve Sakıncaları

İstinaf kanun yolu düzenlemesinin asıl amacı hiç şüphesiz yargılamanın hızlanması buna bağlı olarak da yargının yükünün hafiflemesi, kararların nihai olarak

³⁰ Kaplan, s. 452.

³¹ Odyakmaz, Zehra, Türk İdarî Yargılama Usûlünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları, İstanbul 1993, s. 6.

³² Albayrak, Adem, Hukukta İstinaf Uygulaması, 3. bs., Ankara 2017, s. 14.

daha hızlı kesinleşerek yargıya olan güvenin arttırılması³³ olsa da, her yeni düzenlemenin olduğu gibi istinaf kanun yolu düzenlemesinin de faydalarının yanında sakıncalarının bulunması kaçınılmazdır. Yani getirilme amacına salt olarak eksiksiz bir şekilde ulaşmak, en üst düzeyde verimlilik sağlamak imkânsıza yakın bir bekleyiş olacaktır. Buna sebep olarak da birçok etken mevcuttur.

İstinaf sisteminin getirilmesinin en büyük faydası bölge idare mahkemelerinde oluşturulan dairelerde görevli hâkimlerin uzmanlaşmasına sebep olacağı, dolayısıyla dairenin görevli bulunduğu konularda hâkimlerin daha detaylı bilgiye sahip olacağıdır. Ancak uygulamadaki bazı hususlar bunun aksini göstermektedir.

Bölge idare mahkemelerindeki daireler Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenen iş bölümü esasına göre görev yapmaktadır. Bağlı bulunduğu yargı çevresinde iş yükü artan bölge idare mahkemeleri için gerek yeni dairelerin açılması, gerekse hali hazırdaki iş bölümünün daireler arasındaki iş yoğunluğu dengesinin sağlanması amacıyla değiştirilmesi durumlarında dairelerin bakmakla görevli olduğu dava konuları da değişecektir. Diğer taraftan buna benzer şekilde bölge idare mahkemesindeki hâkimin yetkisinin değişmesi durumunda da daha önce bakmış olduğu dava konusunun değişmesine sebep olacaktır. Dolayısıyla bu sebepler de istinaf sisteminde uzmanlaşmanın istenilen şekilde gerçekleştirilmesine engel olmaktadır.³⁴

İstinaf incelemesinde dosyadaki maddi olayın yeni baştan tamamen incelenmesi ve daha detaylı bir irdeleme gerçekleştirilmesi, ilk derece mahkemelerinden sonra konunun ikinci defa tartışılması³⁵ daha isabetli ve doğru bir karar verilmesine imkân verecektir. Yani bir bakıma iki dereceli bir kontrol mekanizması oluşacağından yargılama sistemi daha güvenilir olacaktır. Bu da kararların sonucu itibari ile tarafların daha fazla tatmin olmasını sağlayabileceği gibi temyiz kanun yoluna başvuru sayısının azalmasına da imkân sağlayabilir.

³³ Yıldırım, Turan, İdari Yargı, 2. bs., İstanbul 2010, s. 513.

³⁴ Bilgin, Hüseyin, s. 653.

³⁵ Selçuk Sami, Üst (İstinaf) Mahkemeler Tezelden Kurulmalı, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 49, Sayı 1, 1992, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1992-1/3.pdf>, (son erişim tarihi 18.10.2021), s. 21.

İstinaf kanun yolunun, Danıştayın iş yükünü bir hayli azalttığı tartışılmazdır. Nitekim uyuşmazlıkların büyük bir çoğunluğunun istinaf kanun yolunda kesinleştiği ve istinaf incelemesinin yetkisi genişletildiği için istinaf kanun yolu Danıştayın iş yükünü oldukça azaltmış durumdadır. Yalnız uyuşmazlıkların hem istinaf kanun yolunda bölge idare mahkemelerince hem de Danıştay nezdinde temyiz kanun yolunda incelenmesi zaman kaybına sebebiyet verecektir. Yani davaların yine uzamasına neden olacaktır. Bu da beraberinde taraflar açısından yargılama giderlerinin artması durumunu doğuracaktır. İstinaf kanun yolunda kesinleşen karar için ise bu durum tersine şekilde işleyecektir. Çünkü bölge idare mahkemelerine yapılan istinaf kanun yoluna ilişkin harçlar, Danıştaya yapılan temyiz kanun yolu harç miktarlarından daha azdır.³⁶

Karşılaştırılması gereken diğer bir husus da mahkemelerin o bulunduğu yöreye olan yakınlık durumudur. Bir mahkeme yetkili olduğu yargı yönünden görevli bulunduğu yöreye ne kadar yakın ise o yöre insanını daha iyi tanıyacak, insanların sorunlarını daha iyi anlayacak, sıkıntılarını ve beklentilerine daha iyi cevap verecektir. Fakat bazen de bu durum yerel baskılara neden olacağından çeşitli olumsuzluklara sebep verebilecektir. Bölge idare mahkemeleri de ilk derece mahkemelerine kıyasen yerel halka daha uzak durumda bulunduğu için yerel baskılara ait olumsuzlar daha az yaşanacaktır. Ancak hem ilk derece mahkemelerinin hem de bölge idare mahkemelerinin bulunduğu şehirler bu durumun elbette ki istisnasını oluşturmaktadır. Diğer yandan bölge idare mahkemeleri Danıştaya kıyasen yerel halka daha yakın olduğundan bu açıdan da olumsuz bir durum ortaya çıkmaktadır.³⁷

Bunların yanı sıra istinaf sisteminin en büyük sakıncası hiç şüphesiz ki bölge idare mahkemeleri arasındaki içtihat farklılıklarıdır. İstinafin temel amacı adaletli ve daha adil bir karar vermek olduğundan, aslına bakılırsa istinaf kanun yolunda içtihat birliği sağlamak gibi bir gaye mevcut değildir.³⁸ İchtihat farklılığındaki temel sebep ise maddi olayların hâkimler tarafından farklı farklı değerlendirilmesi ve mevzuatın farklı

³⁶ Albayrak, Adem, Avukatlar İçin Sorularla Hukukta İstinaf El Kitabı, 2. bs., Ankara 2016, s. 6-7.

³⁷ Saygın, Engin, “İdari Yargıda İstinaf Mahkemesi Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 69, Sayı 1-2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97648>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s.643.

³⁸ Toroslu, Nevzat / Feyzioğlu, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. bs., Ankara 2015, s. 338.

yorumlanması olsa da, bunun yanında bölge idare mahkemelerindeki hâkimlerin görevi bulunduğu bölgedeki görev sürelerinin kısa olması, buna bağlı olarak da kısa sürede tayinlerinin çıkması da istinaf sisteminde yerleşik içtihat oluşturma sorununa sebep olmaktadır.³⁹

Bölge idare mahkemeleri arasında ortaya çıkan bu içtihat farklılıkların önlenmesi amacıyla da 2576 sayılı Kanunda düzenleme yapılarak, aykırılığın düzeltilmesi yolu getirilmiştir.⁴⁰ Bu doğrultuda eğer bölge idare mahkemelerinin kesin nitelikteki aynı konuya ilişkin olarak farklı kararlar verilir, konuya ilişkin aykırılık, uyuşmazlık bulunursa re'sen veya talep üzerine bölge idare mahkemesi başkanlar kurulu tarafından Danıştaydan aykırılığın giderilmesine yönelik karar verilmesi istenebilir.⁴¹

Öte yandan, istinaf kanun yolunun var oluşu ilk derece mahkemelerinde görevli hâkimler tarafından dava konusunun istinaf yolunda bölge idare mahkemesince de değerlendirileceği düşüncesiyle ilk derece mahkemeleri tarafından uyuşmazlığın çözümü için yeteri kadar inceleme, araştırma yapılmadan yani yargılama için gerekli özen ve ehemmiyet gösterilmeden karar verilebilir.⁴² Yalnız bölge idare mahkemelerine verilen; ilk derece mahkemelerinin kararlarına ilişkin olarak kararı veren hâkim/hâkimler hakkında kanun yolu değerlendirme formu yetkisi, diğer bir ifadeyle ilk derece mahkemesinde görevli hâkimler hakkında not verme yetkisi bu ihtimalin önüne geçmiştir.

³⁹ Kılınç, Furkan, "İstinaf Kanun Yolunun Vergi Yargısı Açısından Değerlendirilmesi", Cilt 3, Sayı 10, Aralık 2017, <https://sssjournal.com/DergiTamDetay.aspx?ID=160>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s.1240-1241.

⁴⁰ Bilgin, Hüseyin, "Bölge İdare Mahkemesi Kararları Arasındaki Aykırılık Ve Uyuşmazlığın Giderilmesi Sorunu, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 3, Ağustos 2021, (son erişim tarihi 19.05.2022), s. 639.

⁴¹ 2576 Sayılı Kanun m. 3/C-4/c: "Bölge idare mahkemesi başkanlar kurulunun görevleri şunlardır:...Benzer olaylarda, bölge idare mahkemesi dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar arasında veya farklı bölge idare mahkemeleri dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar arasında aykırılık veya uyuşmazlık bulunması hâlinde; resen veya ilgili bölge idare mahkemesi dairelerinin ya da istinaf yoluna başvurma hakkı bulunanların bu aykırılığın veya uyuşmazlığın giderilmesini gerektiren olarak istemeleri üzerine, istemin uygun görülmesi hâlinde kendi görüşlerini de ekleyerek Danıştaydan bu konuda karar verilmesini istemek."

⁴² Yılmaz, Ejder, İstinaf, Ankara 2005, s.53.

2. İSTİNAF KANUN YOLU İNCELEMESİ

Hukuk sistemimizde idari yargılama usulüne göre yargılama yazılı olarak yapılmaktadır. Bölge idare mahkemelerinde de ilk derece mahkemelerinde olduğu gibi yazılı yargılama usulü esastır. Yani idari yargıda tanık dinleme, ifade alma, şahit gösterme vb. sözlü delillere yer verilmemektedir.⁴³ Bu duruma tek istisna olarak taraflar beyanlarının dinlendiği ve değerlendirildiği duruşma gösterilebilir. Bu durum da yazılı yargılama usulünün bir istisnası olarak değil, maddi olaya ilişkin delillerin yazılı olarak toplanmasına ve değerlendirilmesine istisna olabilir.⁴⁴

İstinaf kanun yoluna başvuru ilk derece mahkemesi kararları istinaf dilekçesinde yer verilen sebeplere bağlı kalınmadan bütün yönleriyle bölge idare mahkemeleri tarafından incelenir. Dava dosyasındaki gerek usule gerekse esasa yönelik inceleme de daire başkanı veya dosyanın havale edildiği hâkim tarafından yapılır. Ancak, istinaf kanun yoluna başvuru kararı veren veya heyet teşekkülünde daha önce o karara katılan hâkim, aynı dosyaya ilişkin olarak istinaf incelemesinde bulunamaz. Aksi durum zaten istinaf inceleme usulüne aykırılık teşkil eder.

Bölge idare mahkemelerince yapılacak olan inceleme ilk derece mahkeme kararlarının hem maddi denetimi hem de hukuka uygunluk denetimini kapsamaktadır. Dolayısıyla uyuşmazlığın çözümü için gerekli olduğu düşünülen her türlü bilgi ve belgeler taraflarca bu yönde herhangi bir talepte bulunulmasa da ilgili mercii, kurum ve kişilerden re'sen istenebilir.⁴⁵ Bilgi ve belge istemine ilişkin ara kararlar daire başkanı veya dava dosyasından sorumlu hâkim tarafından yapılabilir. Ayrıca gerekli görülmesi durumunda dava dosyası üzerinden bilirkişi incelemesi, taşınmaz mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verilebilir. Bu durum ilk

⁴³Çağlayan, Ramazan, “İdari Yargılama Usulünde Tanık Delilinin Yeri”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 3-4, Aralık 2003, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/262588>, (son erişim tarihi 03.04.2022), s. 195.

⁴⁴Gümüşkaya, Gamze, “Türk Vergi Yargılaması Hukuku’nda Duruşma”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 66, Sayı 2, Aralık 2011, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97598>, (son erişim tarihi 03.04.2022), s. 15-16.

⁴⁵Ceylan Mahmut, “İdari Yargıda Delil Serbestisi Ve Sınırları”, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 16, Aralık 2018, https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/sbedergisi_045c3.pdf, (son erişim tarihi 29.03.2022), s. 326.

derece mahkeme kararlarının sonucu ile bağı kalmadan, verilen karar mutlak doğru olarak kabul edilmeden dava konusu uyuşmazlığa ilişkin maddi gerçeğe ulaşmak amacını taşır.⁴⁶ Dosya hakkında karar verebilmek için maddi olaya ilişkin tüm bilgi ve belgeler temin edildikten sonra da üç kişilik heyet halinde nihai olarak karar verilir.⁴⁷

Uyuşmazlığın ilk derece mahkemelerinin kararlarına bağı kalınmaksızın yeni baştan el alınması, bu doğrultuda da gerekli görülen belgelerin temini ilk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılama esnasında toplanan delillerin dikkate alınmayacağı anlamına gelmemektedir. Aksine dosyada mevcut bulunan her belge nihai sonuca ulaşmak için dayanak alınacak, dosyada bulunmasında veya nihai karar verilirken faydası bulunacak olan veyahut gerekli görülen tüm belgelerin temin edilmesi doğrultusunda mevcut deliller desteklenerek nihai kararın dayanacağı deliller sağlamlaştırılacaktır. Diğer türlü ilk derece mahkemesindeki dayanak alınan belgelerin göz ardı edilmesi, verilen ilk derece mahkemesi kararı ile ilişkisi olmayan başka bir uyuşmazlık niteliği taşıyacaktır.

2.1. İstinaf Mahkemelerinin Kuruluş Amacı

İstinaf mahkemeleri olarak görev yapan bölge idare mahkemelerinin kuruluşu, fiili olarak ne zaman göreve başlayacakları, kurulacakları tarih ve kurulduktan sonra uygulanacak usuller ve görev yapacak hâkimlerin atanmasına ilişkin esasların belirlenmesi amacıyla 6545 sayılı Kanun' un 20. maddesi ile 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevi Hakkında Kanun'a Geçici 20. madde eklenmiştir.

Getirilen düzenleme ile bölge idare mahkemelerinin üç ay içerisinde kurulacağı, mevcut durumda faaliyet gösteren bölge idare mahkemelerinin yenisi kurulana kadar faaliyetlerini sürdüreceği, yeni bölge idare mahkemeleri kurulduktan

⁴⁶ Karslı, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, İstanbul 2014, s. 705.

⁴⁷Navdar, Yüksel/Aydemir, Hüseyin/Ergün, Kadri, İdari Yargıda Kalem Yönetimi Ve Uygulamaları, (Yayına hazırlayan Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı), Ankara 2018, s. 25.

sonra dosyaların yeni bölge idare mahkemelerine devredileceği, görev yapacak olan hâkim ve daire başkanlarının da HSK tarafından atanacağı belirtilmiştir.⁴⁸

Bölge idare mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin esaslar belirlendikten sonra 07.11.2015 tarih ve 29525 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan Bölge Adliye Mahkemeleri ve Bölge İdare Mahkemelerinin Tüm Yurtta Göreve Başlayacakları Tarihe İlişkin Adalet Bakanlığı kararı ile bölge idare mahkemelerinin 20.07.2016 tarihinde tüm yurttta göreve başlayacağına karar verilmiştir.

Yargıda gittikçe artan iş yükü yargılama mekanizmasının yavaş çalışmasına sebep olmaktadır. Bu da; “geç gelen adalet, adalet değildir” anlayışına göre kişilerin hak kaybına uğramalarına neden olmuştur. Bu durumla birlikte yargıya duyulan güven de gittikçe azalmıştır. Bu etkenler göz önüne alınarak gerekli çalışmaların yapılması da kaçınılmaz hali gelmiştir. Bölge idare mahkemeleri de bu amaç doğrultusunda yetkileri genişletilmiş bir kurum olarak görevleri yeniden düzenlenmiştir.⁴⁹ Düzenleme ile ilk derece mahkemelerinin kararları bir kez de istinaf mahkemeleri tarafından detaylıca inceleneceğinden, kararlarda hata oranı, eksiklikler en aza indirgenmiş olacaktır.

Bu çözüm arayışlarının temelinde Danıştayın artan iş yükünden dolayı asli görevi olan içtihat oluşturma işlevini gerektiği gibi ve yeteri kadar yerine getiremediğinden Danıştayı bu görevde daha etkin ve işlevsel hali getirmek de vardır. Nitekim, bölge idare mahkemelerinin kurulması ile birlikte önüne gelen davalara ilk

⁴⁸ 2576 Sayılı Kanun m. Geçici 20: “1.Adalet Bakanlığı, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde, Kanunun, bu Kanunla değişik 3 üncü maddesinde öngörülen bölge idare mahkemelerini kurar. Bölge idare mahkemelerinin kuruluşları, yargı çevreleri ve tüm yurttta göreve başlayacakları tarih, Resmî Gazete’ de ilan edilir. Mevcut bölge idare mahkemeleri, yeni kurulan bölge idare mahkemelerinin göreve başlayacakları tarihe kadar faaliyetlerine devam ederler.

2.Yeni kurulan bölge idare mahkemelerinin göreve başlayacakları tarih itibarıyla mevcut bölge idare mahkemelerinde bulunan dosyalar; yargı çevreleri dikkate alınarak yeni kurulan bölge idare mahkemelerine devredilir ve ilgili dairelere tevzi edilir.

3.Yeni kurulan bölge idare mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu mahkemelerin başkanları, daire başkanları ve üyelerinin atamaları yapılır. Bölge idare mahkemelerinde görev yapacak diğer personelin atamaları da aynı süre içinde yapılır.

4.Yeni kurulan bölge idare mahkemelerinin adalet komisyonları da bu mahkemelerin göreve başlayacakları tarih itibarıyla oluşturulur.”

⁴⁹ İtişgen, Rezzan, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 16, 2014, s. 375.

derece mahkemeleri gibi tüm yönüyle incelemesi sonucunda yeniden bir karar vermesi nedeniyle gerek yargıya duyulan güven artmış gerekse Danıştayın iş yükü bir hayli azalmış durumdadır.⁵⁰

2.2. İstinaf Mahkemelerinin Görevleri

Yeni kurulan ve faaliyete geçen bölge idare mahkemeleri başkanlık, başkanlar kurulu, daireler ile adalet komisyonu ve müdürlüklerden oluşmaktadır. Yargılama faaliyetine ilişkin olarak da bir tanesi vergi bir tanesi de idare olmak üzere en az iki daire bulunmakta, heyet teşekkülünü sağlamak için de her dairede bir başkan ve yeterli sayıda hâkim bulunmaktadır. Yetkili bulunduğu yargı çevresindeki iş yükü durumuna göre de daire sayıları HSK tarafından arttırılmaktadır.⁵¹

Getirilen yeni düzenleme incelendiğinde; bölge idare mahkemeleri dairelerinde bir başkan ve yeteri kadar üye bulunacağı belirtilmiştir. Uygulamada da bölge idare mahkemelerinin toplantılara ilişkin çalışma usulü de aynı ilk derece mahkemelerinde olduğu gibi bir başkan ve iki üye şeklinde olmaktadır.⁵²

Hali hazırda şu an Adana, Ankara, Bursa, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir Konya ve Samsun illerinde olmak üzere 9 tane bölge idare mahkemesi faaliyet göstermektedir. Bu bölge idare mahkemelerine de bağlı olarak toplam 65 tane idari dava daireleri, 40 tane de vergi dava daireleri kurulmuş ise de 54 tane idari dava dairesi, 24 tane de vergi dava dairesi faal olarak yargılama faaliyeti göstermektedir. (Tablo 1)

⁵⁰ Sarısoy, Taner, “İdari Yargıda İstinaflı Sistem”, Vergi Raporu, Sayı 176, Ankara 2014, <https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/2014-176-Idari-Yargida-Istinafli-Sistem-Taner-Sarisoy%20.pdf>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s.30.

⁵¹ 2576 Sayılı Kanun m. 3: “1. Bölge idare mahkemeleri, başkanlık, başkanlar kurulu, daireler, bölge idare mahkemesi adalet komisyonu ve müdürlüklerden oluşur.

2. Bölge idare mahkemelerinde biri idare diğeri vergi olmak üzere en az iki daire bulunur. Gerekli hâllerde dairelerin sayısı, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca artırılıp azaltılabilir.

3. Dairelerde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur.

4. Bölge idare mahkemesi başkan ve üyelerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılır.”

⁵² Üstün, Gül, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Üzerine Bir Değerlendirme”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 2, Ekim 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/275221>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 25.

BÖLGE İDARE MAHKEMELERİ DAİRE SAYILARI

<u>BİM</u>	İdari Dava Daireleri		Vergi Dava Daireleri	
	Kurulu	Faal	Kurulu	Faal
ADANA	4	3	3	2
ANKARA	14	14	6	4
BURSA	4	3	3	2
ERZURUM	4	4	2	1
GAZİANTEP	9	5	4	2
İSTANBUL	12	10	12	6
İZMİR	7	7	4	3
KONYA	7	4	4	2
SAMSUN	4	4	2	2
TOPLAM	65	54	40	24

Tablo 1

Bölge idare mahkemelerinin görevleri esasen kendi kanunu olan 2576 sayılı Kanun'un 3/A. maddesinde; “ *Bölge idare mahkemelerinin görevleri şunlardır:*

a) İstinaf başvurularını inceleyip karara bağlamak.

b) Yargı çevresindeki idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarını kesin karara bağlamak.

c) Diğer kanunlarla verilen görevleri yapmak.” denilerek genel hatları ile bir belirleme yapıldıktan sonra, yargılama faaliyetlerini gerçekleştiren bölge idare mahkemeleri dairelerinin görevleri de aynı Kanun'un 3/D. maddesinde sayılmıştır. Bu maddeye görev dairelerin görevleri ise şu şekildedir;

“-İlk derece mahkemelerince verilen ve istinaf yolu açık olan nihai kararlara karşı yapılan istinaf başvurularını inceleyerek karara bağlamak,

-İlk derece mahkemelerince yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlara karşı yapılan itirazları inceleyerek karara bağlamak,

- Yargı çevresi içinde bulunan ilk derece mahkemeleri arasındaki görev ve yetki uyumsuzluklarını çözmek,*
- Yargı çevresi içinde bulunan yetkili ilk derece mahkemesinin bir davaya bakmasına fiili veya hukuki bir engel çıktığı veya iki mahkemenin yargı çevresi sınırlarında tereddüt edildiği veya iki mahkemenin de aynı davaya bakmaya yetkili olduklarına karar verdikleri hâllerde; o davanın bölge idare mahkemesi yargı çevresi içinde bulunan başka bir mahkemeye nakline veya yetkili mahkemenin tayinine karar vermek.*
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmaktır.”*

Bölge idare mahkemelerinin görevleri olarak yukarıda sayılanlardan; istinaf kanun yolu başvurularını inceleyerek karara bağlamak ve yürütmenin durdurulması kararlarına karşı yapılan itirazları karar bağlamak yargılamanın taraflarınca yapılan talepler üzerine incelemeleri kapsarken, sayılan diğer görevler mahkemelerin kendi işleyişleri ve çalışma düzenine ilişkindir.⁵³

2.2.1. İstinaf Başvurularını Karara Bağlamak

Yargı sistemimizde ilk derece mahkemelerince verilen nihai kararlara karşı belirli istisnalar dışında olağan kanun yolu kapsamında ilk aşama olarak istinaf kanun yolu bulunmaktadır. İdari yargılama hukukunda istinaf kanun yolu başvurularını da inceleme, değerlendirme ve karara bağlama yetkisi de ilk derece mahkemelerinin yargı çevresi yönünden bağlı bulunduğu bölge idare mahkemelerine aittir. Bu doğrultuda yapılan başvuruların gerek istinaf başvuru usulüne uygun olup-olmadığı gerekse ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların dava konusu maddi olaya ve hukuka uygunluğu incelenerek, bölge idare mahkemeleri tarafından karara bağlanacaktır.⁵⁴

⁵³ Çınarlı Serkan, İdari Yargılamada İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri, 2. bs., Ankara 2018, s. 154.

⁵⁴ Sarıgül, Ali Tanju, Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf, Ankara 2012, s.15.

2.2.2.Yürütmenin Durdurulması Kararlarına Karşı Yapılan İtirazları Değerlendirmek

Davacılar, aleyhlerine tesis edilmiş olan bir idari işlemin yürütmesinin durdurulması talebiyle birlikte iptal davası açabilmektedirler. Yürütmenin durdurulmasına ilişkin talepler dava açılırken yapılabileceği gibi daha sonradan yargılama aşamasında da yapılabilir. Yalnız bu taleplerin yargı mercileri tarafından incelenme kapsamı, işlemin açıkça hukuka aykırı olması ve işlemin uygulanması halinde taraflar için telafisi güç ve imkânsız zararlara neden olma koşullarının birlikte gerçekleşmesi kanun tarafından şarta bağlanmıştır.⁵⁵

Yapılan yürütmenin durdurulması talepleri ilk derece mahkemeleri tarafından bu yönlerden değerlendirilerek yürütmenin durdurulması talebi hakkında karar verilir. Verilen bu kararlara karşı da taraflar, ilk derece mahkemesinin bağlı bulunduğu bölge idare mahkemelerine karşı yedi gün içerisinde itiraz edebilir. Yürütmenin durdurulması müessesesinin fonksiyonu göz önüne alındığında verilen kararların idari işlemin sürdürülebilirliği açısından önemi bir hayli büyüktür.⁵⁶

İlk derece mahkemelerince verilen yürütmenin durdurulması kararları doğrultusunda yargılamadaki nihai sonuca ilişkin süreç beklenmeksizin taraflar dava açmaktaki amaçlarına daha erken, daha hızlı ulaşmaktadırlar. Bu bakımdan da gerek işlevselliği, gerekse kararın bağlayıcılığı yönünden idari yargılama hukukunun en önemli fonksiyonu hiç şüphesiz yürütmenin durdurulması müessesesidir.⁵⁷ Bu bakımdan, yürütmenin durdurulması kararlarına karşı yapılan itiraz başvurularını değerlendirmek ve karara bağlamak, verilen kararların gerek kesin nitelikte olması

⁵⁵ 2577 Sayılı Kanun m. 27: “Danıştay veya idari mahkemeler, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler.”

⁵⁶ Şen, Mahmut, “İdare Hukukunda Yürütmenin Durdurulması Kurumunun Evrensel Normlara Uyum”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 112, 2014, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2014-112-1384>, (son erişim tarihi 21.03.2022), s. 158.

⁵⁷ Kasapoğlu Turhan, Mine, “İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulmasının Kanunla Sınırlandırılması Ve Sınırlamanın sınırları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 14, Sayı 2, 2012, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/753741>, (son erişim tarihi 21.03.2022), s.2.

(ısrar ve itiraz edilememesi) gerekse bağlayıcı olması bakımından bölge idare mahkemelerinin en önemli görevidir.⁵⁸

2.2.3. Görev ve Yetki Uyuşmazlıklarını Çözmek

Görev, bir mahkemenin konu yönünden bakabileceği dava konularını belirtir. Yetki ise, mahkemelerin davalara bakmakla yetkili oldukları yargı çevresini gösterir.⁵⁹

İdari yargılama hukuku, usul hükümleri temeli üzerine kurulmuştur. Yargılamadaki temel gaye uyuşmazlıkların nihai olarak neticelendirilmesi olsa da, bunun belirli usuller çerçevesinde yapılması esastır. Maddi olgu, olaylar hâkimler tarafından farklı şekilde değerlendirilerek, farklı yorumlanabilir iken yani her bir maddi olay kendi içerisinde farklı şekillerde sonuçlandırılabilirken, yargılamaya ilişkin usul hükümleri tartışılabilir de sonucu sabittir.⁶⁰

Mahkemelerin görevlerinin, yetkilerinin, usullerinin kanunla düzenleneceği anayasal hükümdür.⁶¹ Aksi durum yargı sistemi içerisinde düzensizliğe ve istikrarsızlığa sebep olacaktır.

Görev ve yetki kuralları da anayasal hüküm gereği kamu düzenine ilişkin olup, idari yargılama hukukunun en temel usul kurallarını oluşturmaktadır. Nitekim 2577 sayılı Kanun'un 'Dilekçeler üzerine ilk inceleme' başlıklı 14.maddesi'nin 3.fıkrası'nda; *"Dilekçeler, Danıştayda daire başkanının görevlendireceği bir tetkik hakimi, idare ve vergi mahkemelerinde ise mahkeme başkanı veya görevlendireceği bir üye tarafından:*

- a) Görev ve yetki,
- b) İdari merci tecavüzü,
- c) Ehliyet,

⁵⁸ Avcı, Mustafa, "İdari Yargıda İstinaf", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt 0, Sayı 96, Mart 2011, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-96-1139>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s.193.

⁵⁹ Candan, s. 915.

⁶⁰ Hondu, Selçuk, "Bölge İdare Mahkemeleri ve Uygulaması", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Haziran 1988, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/261576>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 101.

⁶¹ 2709 Sayılı Kanun m. 142: "Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir"

d) İdari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığı,

e) Süre aşımı,

f) Husumet,

g) 3 ve 5 inci maddelere uygun olup olmadıkları,

yönlerinden sırasıyla incelenir.” hükümlerine yer verilerek, görev ve yetki hususları dilekçelerde incelenmesi gerekli ilk koşul olarak sayılmıştır. Bu nedenle görev ve yetki hususlarına ilişkin itirazlar taraflarca ileri sürülmemiş olsa dahi ilk derece mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay tarafından görev ve yetki koşulları kararların kesinleşmesine kadar re’sen gözetilir. Ancak karar kesinleştikten sonra uyuşmazlık konusunun kararı veren mahkemenin görevinde veya yetkisinde bulunmadığına yönelik itirazlarda bulunulamaz. Ayrıca kamu düzenine ilişkin olduğundan görevsiz veya yetkisiz mahkeme tarafından verilen kararlar dayanak gösterilerek kazanılmış hak iddiasında bulunulamaz.

Usul hükümleri her ne kadar sabit, değişmez olsa da ilk derece mahkemelerince uyuşmazlık konusunun kendi görev alanında ve kendi yargılama yetkisinde bulunup-bulunmadığı hususlarında tereddüt meydana gelmektedir. Bu gibi durumlarda da kendisini görevsiz veya yetkisiz gören mahkemeler eğer aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresi içerisinde bulunuyorsa ilk derece mahkemeleri arasında bu uyuşmazlıklar bölge idare mahkemelerince, farklı bölge idare mahkemelerinin yargı çevreleri içerisinde bulunuyor ise Danıştay tarafından karara bağlanmaktadır.⁶²

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “...uyuşmazlıkta davacının çalıştığı kurum tarafından tesis edilmeyip, maaş ve sosyal haklarına ilişkin olmayan uyuşmazlıkta özel yetki kuralı uygulamaya imkân bulunmadığından, 2577 sayılı Yasanın 32/1 maddesinde yer verilen genel yetki kuralı uyarınca dava konusu idari işlemi tesis eden Trabzon Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü Trabzon Sağlık ve Sosyal Güvenlik Merkezi'nin bulunduğu Trabzon ilinin yargı çevresi olarak bağlı olduğu Trabzon İdare Mahkemesi'nin davanın görüm ve çözümünde genel yetki kuralınca yetkili olduğu

⁶² 2577 Sayılı Kanun m. 43/1-b: “Görevsizlik veya yetkisizlik sebebiyle dosyanın gönderildiği mahkeme kendisini görevsiz veya yetkisiz gördüğü takdirde, söz konusu mahkeme ile ilk görevsizlik veya yetkisizlik kararını veren mahkeme aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresinde ise, uyuşmazlık bölge idare mahkemesince, aksi halde Danıştayca çözümlenir”

sonucuna varılmıştır. Açıklanan nedenlerle, Trabzon İdare Mahkemesi Hakimliği'nin 21/12/2021 gün ve E:2021/1478, K:2021/1501 sayılı kararının kaldırılmasına, davanın çözümü için Trabzon İdare Mahkemesi'nin yetkili kılınmasına, dosyanın Trabzon İdare Mahkemesine gönderilmesine, ... ” karar verilmiştir.⁶³

2.2.4. 4483 sayılı Kanun Kapsamında Yapılan İtirazları Sonuçlandırmak

Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleriyle ilgili olarak herhangi bir suç işlemleri sonucunda haklarında soruşturma açılması, yargılama yapılabilmesi için yetkili merciler tarafından soruşturma izni⁶⁴ verilmesi gerekmektedir.⁶⁵ Bu kapsamda memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevlerinden dolayı işlemiş oldukları suçlardan ötürü yargılanabilmeleri için izin vermeye yetkili mercileri belirtmek ve izlenecek usulü belirlemek amacıyla 04.12.1999 tarih ve 23896 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun düzenlenmiştir. Kanuni düzenlemede kamu görevlileri hakkında soruşturma izni vermeye yetkili amirlere kamu görevlisinin unvanına göre yer verilmiştir.⁶⁶

⁶³ Samsun Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi, T 10.02.2022, E 2022/327, K 2022/194 (Yayımlanmamış).

⁶⁴ Şahin, İlyas, “4483 Sayılı Kanunda Öngörülen İnceleme Görevlisinin Yetkileri ve Bu Çerçeve İzin Sisteminin Gerekliği Hakkında Değerlendirme”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 19, Sayı 3, Temmuz 2015, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789068>, (son erişim tarihi 13.05.2022), s. 251.

⁶⁵ Bilgin, Hüseyin, 99 Soruda İdari Yargıda İstinaf Başvuru Rehberi, Ankara 2016, s. 21.

⁶⁶ 4483 Sayılı Kanun m. 3: “Soruşturma izni yetkisi

- a) İlçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında kaymakam,
- b) (Değişik:6/12/2019-7196/51 md.) İlde ve merkez ilçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kaymakamlar hakkında vali,
- c) Bölge düzeyinde teşkilatlanan kurum ve kuruluşlarda görev yapan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında görev yaptıkları ilin valisi,
- d) Cumhurbaşkanına veya Cumhurbaşkanlığına bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşlar ve bakanlıkların merkez ve bağlı veya ilgili kuruluşlarında görev yapan diğer memur ve kamu görevlileri hakkında o kuruluşun en üst idari amiri,
- e) (Değişik:6/12/2019-7196/51 md.) (b) ve (c) bentlerindeki hükümler saklı kalmak kaydıyla Cumhurbaşkanı kararıyla atanan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında Cumhurbaşkanı veya ilgili bakan,
- f) Türkiye Büyük Millet Meclisinde görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri ve yardımcıları hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı,
- g) (Değişik: 2/7/2018-KHK-703/196 md.) Cumhurbaşkanlığında görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı, Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı hakkında Cumhurbaşkanı,

Soruşturma başlatmak için ilgili amir, merciiden izin istenilmesi üzerine memur ve kamu görevlisi hakkında soruşturma açılması uygun bulunur ise izin verilir ve akabinde görevli makamlarla gerekli işlemler yapılır. Ancak, soruşturmaya başlanması uygun görülmez ve izin verilmez ise özel soruşturma ve kovuşturma usullerine tabi olanlar ve ağır cezayı gerektiren suçüstü haline ilişkin genel hükümler saklı kalmak kaydıyla ilgili kişi hakkında soruşturma, devamında da yargılama yapılamayacaktır.

Alınan izin verme/izin vermeme kararlarına karşı gerek hakkında soruşturma açılmasına izin verilen memur, kamu görevlisi gerekse izni talep eden Cumhuriyet başsavcılığı ve şikâyetçi tarafından itiraz edilebilmektedir.⁶⁷ Verilen kararlara ilişkin olarak getirilen itiraz müessesesi 4483 sayılı Kanun'un 'İtiraz' başlıklı 9. Maddesi'nde düzenlenmiş olup, ilgili kanun maddesinde; *“Yetkili merci, soruşturma izni verilmesine veya verilmemesine ilişkin kararını Cumhuriyet başsavcılığına, hakkında inceleme yapılan memur veya diğer kamu görevlisine ve varsa şikâyetçiye bildirir. Soruşturma izni verilmesine ilişkin karara karşı hakkında inceleme yapılan memur veya diğer kamu görevlisi; soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı ise Cumhuriyet başsavcılığı veya şikâyetçi, izin vermeye yetkili merciler tarafından verilen işleme koymama kararına karşı da şikâyetçi itiraz yoluna gidebilir. İtiraz süresi, yetkili merciin kararının tebliğinden itibaren on gündür. İtiraza, 3 üncü maddenin (e), (f), g (Cumhurbaşkanınca verilen izin hariç) ve (h) bentlerinde sayılanlar için Danıştay İkinci Dairesi, diğerleri için yetkili merciin yargı çevresinde bulunduğu bölge idare mahkemesi bakar. İtirazlar, öncelikle incelenir ve en geç üç ay içinde karara bağlanır. Verilen kararlar kesindir.”* hükümlerine yer verilmiştir.

Yukarıdaki mevzuat hükümlerinde de belirtildiği üzere Kanun'un 3/e, f, g, h maddelerinde sayılanlar hariç olmak üzere diğer kamu görevlisi ve memurlarla alınan

h) Büyükşehir belediye başkanları, il ve ilçe belediye başkanları; büyükşehir, il ve ilçe belediye meclisi üyeleri ile il genel meclisi üyeleri hakkında İçişleri Bakanı,

i) İlçelerdeki belde belediye başkanları ve belde belediye meclisi üyeleri hakkında kaymakam, merkez ilçelerdeki belde belediye başkanları ve belde belediye meclisi üyeleri hakkında buldukları ilin valisi,

j) Köy ve mahalle muhtarları ile bu Kanun kapsamına giren diğer memurlar ve kamu görevlileri hakkında ilçelerde kaymakam, merkez ilçede vali”

⁶⁷ Akyıldız, Ali; “Memur Yargılamasında İdari Süreç”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 2001, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/5_7.pdf, (son erişim tarihi: 06.01.2022), s. 1-2.

kararlara karşı yapılacak itirazların yetkili mercinin bulunduğu yerdeki yargı çevresi yönünden bağlı olan bölge idare mahkemelerince değerlendirileceği ve karara bağlanacağı, verilen kararların da kesin nitelikte olduğu belirtilmiştir.⁶⁸

Görüldüğü üzere 2576 sayılı Kanunda sayılmamış olsa da, 4483 sayılı Kanun kapsamında memur ve kamu görevlileri hakkındaki soruşturma iznine ilişkin kararlara yönelik yapılacak olan itirazları değerlendirmek ve karara bağlamak 4483 sayılı Kanun'un 9. maddesi ile bölge idare mahkemelerini görevleri arasında sayılmıştır.

4483 sayılı Kanun kapsamında istinaf mahkemelerine yapılacak olan itiraz başvuruları istinaf başvurusu mahiyetinde olmayıp, soruşturma izni verilmesi/verilmemesi kararına karşı yapılan bir itiraz yolu müessesesidir. Dolayısıyla bu başvurulara istinaden yapılacak olan inceleme ve değerlendirme de bir istinaf yargılaması niteliği taşımamaktadır.

2.2.5. Aralarında Bağlantı Bulunan Davalar Hakkında Karar Vermek

Uyuşmazlık konusu edilen bazı davalarda mahkemelerce verilecek olan kararların sonucu başka bir davanın sonucunu etkileyebilmektedir. Bu durum, kimi zaman birden fazla mahkemenin bulunduğu yerlerde farklı mahkemeler nezdinde dava konusu edilen idari işlemlerin birbiri ile ilgili/ilişkili olmasından, kimi zaman da dava konusu işlem ile birden fazla kişinin hakkının etkilenebilmesinden kaynaklanmaktadır.⁶⁹

Böyle durumlarda hem aynı mahiyetteki işlemlerle ilgili mahkemeler tarafından farklı kararların verilmesinin önlenmesi hem de tarafların hak kaybına uğramaması için mahiyeti ve niteliği gereği bağlantılı davalar yönünden hangi mahkemenin yetkili kılınacağı hususunda; farklı bölge idare mahkemelerinin yargı çevresindeki mahkemeler için Danıştaya, aynı bölge idare mahkemesinin yargı

⁶⁸ Çınarlı, İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri, s. 154.

⁶⁹ Eraslan, Yunus, "Türk İdari Yargı Sisteminde Davaların Birleştirilmesi Usulü Üzerine Bir İnceleme", Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 2, Aralık 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/dowland/article-file/2126722>, (son erişim tarihi 01.04.2022), s. 211.

çevresindeki mahkemeler için ise o bölgedeki bölge idare mahkemesi yetkili kılınmıştır.⁷⁰

Birleştirme yolu 2577 sayılı Kanunda düzenlenmediği gibi, Kanun'un 'Hukuk Usulü Muhakemeleri İle Vergi Usul Kanununun Uygulanacağı Haller' başlıklı 31.maddesinde de birleştirme yoluna ilişkin yollamada bulunulmamıştır.

Konu başında da açıklandığı ve mevzuat hükümlerinde de bahsedildiği üzere aralarında bağlantı bulunduğu talepleri ile kendisine dosya gelen bölge idare mahkemeleri esasen dosyaların birleştirilmesine karar vermemektedir. Davalar arasında bağlantı bulunup-bulunmadığına karar verilerek, eğer davalar arasında bağlantı bulunduğuna karar verilir ise davalara bakmakla yetkili mahkeme belirlenmek suretiyle dava dosyaları bu mahkemeye gönderilmektedir.⁷¹ Nitekim birleştirme kararı ile bağlantı bulunduğuna ilişkin kararlar mahiyeti ve niteliği itibari ile birbirinden farklı kararlardır.⁷² Birleştirme kararı doğrultusunda dosyaların yargılması birleştirilen dosya üzerinden yapılırken, aralarında bağlantı bulunan davaların yargılması ayrı ayrı yapılmakta olup, yargılama aşamasında ve nihai olarak verilecek kararlarda bağlantılı dosyanın durumu göz önünde bulundurulmaktadır.

2.2.6. Çekinme ve Ret İstemlerini İncelemek

Yargılama faaliyetini yerine getiren hâkimin bakacağı davalarda ve vereceği kararlarda davanın taraflarına güven sağlaması gerekir. Bu sebeple yargılama esnasında hâkimin tarafsız kalamayacağına ilişkin olarak herhangi bir tereddüt bulunmaması gerekir.⁷³ Adil yargılanma ve yargılamanın objektif yürütülemeyeceğine

⁷⁰ 2577 Sayılı Kanun m. 38: "Bağlantılı davalar, değişik bölge idare mahkemesinin yargı çevrelerindeki mahkemelerde bulunduğu takdirde dosyalar Danıştaya gönderilir. Bağlantılı davalar aynı bölge idare mahkemesinin yargı çerçevesindeki mahkemelerde bulunduğu takdirde dosyalar o yer bölge idare mahkemesine gönderilir."

⁷¹ Akbaba, Ahmet, "Fransız İdari Yargı Sistemine Bir Bakış", Sayı 2, Mart 2014, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/398173>, (son erişim tarihi 03.09.2021) s. 440.

⁷² Üstün, Gül, Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, İstanbul 2018, s.3.

⁷³ Akcan, Recep / Kaya, Cemil, "Medeni Ve İdari Yargıda Hâkimin Davaya Bakmaktan Yasaklılığı Ve Reddi", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 68, Sayı 1-2, Aralık 2011, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97587>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 172.

yönelik şüphelerin önüne geçilmesi için hâkimin davaya bakmakta yasaklılığı ve hâkimin reddedileceği durumlar 6100 sayılı Kanunla düzenlenmiştir.

İdari yargıda çekinme ve ret sebepleri 2577 sayılı Kanun'da açıkça düzenlenmemekle birlikte Kanun'un 31. maddesinde; *“Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hâkimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sukûnunu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler ile elektronik işlemlerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır...”* hükümlerine yer verilmiştir. Konuya ilişkin olarak yollamada bulunan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda da Hâkimin Yasaklılığı, Reddi ve Hukuki Sorumluluğuna ilişkin hususlar belirtilmiştir.

Hâkimin yasaklılık sebeplerine bakıldığında kan, akrabalık bağının daha yakın olduğu kişilere yönelik olduğu görülmektedir. Bunun haricindeki diğer yasaklılık sebepleri ise kendisi veya biri adına tasarrufta bulunduğu konulara ilişkindir.⁷⁴ Ret sebepleri ise yasaklılık sebeplerine kıyasen daha esnek sebepler içermektedir.⁷⁵

⁷⁴ 6100 Sayılı Kanun m. 34: “Hâkim, aşağıdaki hâllerde davaya bakamaz; talep olmasa bile çekinmek zorundadır:

- a) Kendisine ait olan veya doğrudan doğruya ya da dolayısıyla ilgili olduğu davada.
- b) Aralarında evlilik bağı kalksa bile eşinin davasında.
- c) Kendisi veya eşinin altsoy veya üstsoyunun davasında.
- ç) Kendisi ile arasında evlatlık bağı bulunanın davasında.
- d) Üçüncü derece de dâhil olmak üzere kan veya kendisini oluşturan evlilik bağı kalksa dahi kayın hısımlığı bulunanların davasında.
- e) Nişanlısının davasında.
- f) İki taraftan birinin vekili, vasisi, kayyımı veya yasal danışmanı sıfatıyla hareket ettiği davada.”

⁷⁵ 6100 Sayılı Kanun m. 36: “Hâkimin tarafsızlığından şüpheyi gerektiren önemli bir sebebin bulunması hâlinde, taraflardan biri hâkimi reddedebileceği gibi hâkim de bizzat çekilebilir. Özellikle aşağıdaki hâllerde, hâkimin reddi sebebinin varlığı kabul edilir:

- a) Davada, iki taraftan birine öğüt vermiş ya da yol göstermiş olması.
- b) Davada, iki taraftan birine veya üçüncü kişiye kanunen gerekmediği hâlde görüşünü açıklamış olması.
- c) Davada, tanık veya bilirkişi olarak dinlenmiş veya hâkim ya da hakem sıfatıyla hareket etmiş olması; uyuşmazlıkta arabuluculuk veya uzlaştırıcılık yapmış bulunması.”
- ç) Davanın, dördüncü derece de dâhil yansoy hısımlarına ait olması. d) Dava esnasında, iki taraftan birisi ile davası veya aralarında bir düşmanlık bulunması.
- d) Dava esnasında, iki taraftan birisi ile davası veya aralarında bir düşmanlık bulunması”

Yasaklılık sebeplerinde hâkimin davaya objektif bakamayacağı, tarafsız kalamayacağı varsayılır. Ret sebeplerinde ise tarafsız kalamayacağı, objektif davranamayacağı hususunda tereddüt oluşur. Bu doğrultuda kanun koyucunun buradaki amacının yargılamanın tarafsızlığı, objektifliği açısından kişilerin eşitlik, hukuka güven ilkesini benimsemesini sağlamak ve yargılamaya hâlel getirmemek olduğu anlaşılmaktadır.⁷⁶

Bundan dolayı da eğer yasaklılık ve ret sebepleri hâkim nezdinde mevcut olursa taraflarca bu durum belirtilerek hâkimin yasaklılığı, reddi talep edilebileceği gibi ilgili hâkim tarafından da çekinme talebinde bulunulabilir. Kaldı ki çekinme sebepleri yargılamanın selameti ve objektif yapılabilmesi açısından belirli nedenlerle de genişletilebilir.⁷⁷

İdari yargı mahkemeleri oluşumu gereği heyet halinde çalışan mahkemelerden oluştuğu için çekinme talebi veya ret istemi o hâkimin bulunmadığı diğer mahkeme heyeti tarafından incelenerek karara bağlanır. Bölge idare mahkemelerinin görevi ise reddedilen veya çekinme talebinin birden fazla olduğu başkan ve üyelerin olması durumunda ortaya çıkmaktadır.⁷⁸

Bu doğrultuda ilk derece mahkemelerinde görevli bulunan birden fazla hâkimin taraflarca reddedilmesi veya birden fazla hâkimin çeşitli sebeplerle kendi iradeleriyle re'sen davaya bakmaktan çekinmesi durumunda bu yöndeki talepler bölge idare mahkemelerince karara bağlanacaktır. Taraflarca yapılacak olan hâkimlerin reddi Bölge idare mahkemeleri tarafından uygun görülmez ise yargılama mevcut yetkili bulunan hâkimler tarafından sürdürülecektir. Eğer talep kabul görür ise ilgili hâkimlerin bulunmadığı heyetçe yargılamaya devam olunacaktır.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “...*Dosyanın incelenmesinden, davacı vekili tarafından, bağlantı isteminin karşılanmadığı, mahallinde 01/03/2022 tarihinde*

⁷⁶ Odyakmaz, Zehra / Kaymak, Ümit / Ercan, İsmail, İdari Yargı, İstanbul 2014, s. 201.

⁷⁷ Çınarlı, Serkan, İstinaf, Ankara 2017, s. 72.

⁷⁸ 2577 Sayılı Kanun m. 57/3: “ İdare ve vergi mahkemelerinde reddedilen başkan ve üye birden çok ise istem bölge idare mahkemesince incelenir. Bölge idare mahkemelerinde reddedilen başkan veya üye birden çok ise istem Danıştayca incelenir”

yapılacak keşif için belirlenen bilirkişilerin gerek sayısı gerekse uzmanlık alanlarına yönelik yapılan itirazların mahkemece reddedildiği gerekçeleriyle Muğla 1.İdare Mahkemesinde görev yapan hakimlerin tamamı hakkında reddi hakim talebinde bulunulduğu görülmekte ise de, ret istemine ilişkin olarak ileri sürülen nedenlerin yukarıda yer verilen mevzuat hükmünde belirtilen sebeplerden hiçbirisine girmediği, ilgililerin tarafsızlıklarından şüpheyi gerektirecek bir durumun oluşmadığı anlaşıldığından, reddi hakim istemi yerinde görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle; Muğla 1.İdare Mahkemesinde görev yapan hakimlerin tamamına ilişkin reddi hakim talebinin reddine, Muğla 1. İdare Mahkemesi'nin E:2021/563 sayılı dosyasının Mahkemesine iadesine, ... ” karar verilmiştir.⁷⁹

Örnek kararda görüldüğü üzere davacı tarafından ilk derecede görev yapan tüm hâkimler için reddi hâkim talebinde bulunulması üzerine talebe yönelik karar vermek üzere dava dosyası bağlı bulunulan bölge idare mahkemesine gönderilmiştir. Bölge idare mahkemesince yapılan inceleme sonucunda da reddi hâkim talebi reddedilerek, yargılamaya devam edilmesi için dava dosyası ilk derece mahkemesine gönderilmiştir. Bu doğrultu da ilk derece mahkemesi tarafından yargılamaya kaldığı yerden aynı şekilde devam edilecektir.

Hâkimlerin kendi iradeleri ile resen çekinmeleri de mutlak olarak davaya kendilerinin bakmayacağı anlamı taşımamakta, yine bu hususu ilişkin talepler bölge idare mahkemeleri tarafından değerlendirilecek olup, eğer bölge idare mahkemeleri tarafından talep uygun görülmez ise davaya bakmakla görevli hâkimler tarafından yargılama sonuçlandırılacaktır.

2.3. İstinaf Kanun Yolu Başvurusu ve İstinaf İncelemesi

Kanun koyucu 2577 sayılı Kanun'un 45.maddesinde; *“İstinaf, temyizın şekil ve usullerine tabidir. İstinaf başvurusuna konu olacak kararlara karşı yapılan kanun yolu başvurularında dilekçelerdeki hitap ve istekle bağlı kalınmaksızın dosyalar bölge*

⁷⁹ İzmir Bölge İdare Mahkemesi 7. İdari Dava Dairesi, T 05.04.2022, E 2022/465, K 2022/411(Yayımlanmamış).

idare mahkemesine gönderilir.” hükümlerine yer verilerek, istinaf kanun yolu için temyiz kanun yoluna başvuru yolunda izlenecek olan usul ve esasların aynı olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda kanunda temyiz başvuru yolu için tahdidi olarak sayılmış sebepler bulunmadığından, istinaf sebepleri de herhangi bir şekilde sınırlandırılmış değildir.⁸⁰

İlk derece mahkemelerinin kararlarına karşı yapılacak olan istinaf kanun yolu başvuruları Bölge İdare Mahkemelerine hitaben yazılmış olan dilekçelerin, nihai karar veren mahkemeye veya 2577 sayılı Kanun’un 4. maddesinde belirtilen kurum, merciiilere yapılır. Yapılan başvuruya ait dilekçelerin yargılama açısından usul kurallarının önemi gereği 2577 sayılı Kanun’un 3. maddesine uygun şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

2577 sayılı Kanun’un 3. maddesinde dilekçenin şekli, içeriği, sayısı gibi benzeri kriterlerle dilekçelerin ne şekilde düzenleneceği ve dilekçede bulunması gerekli hususlar belirtilmiştir.⁸¹

Dilekçelerde sayılan hususlarda herhangi bir eksiklik, hata bulunması, talebin anlaşılabilmesi veya taleplerle ilgili olarak tereddüt yaşanması gibi durumlarda ilk derece mahkemeleri tarafından söz konusu eksikliğin/eksikliklerin giderilebilmesi için başvuruyu yapan tarafa 15 gün süre verilir. Burada önemli olan husus söz konusu eksikliğin, hatanın ilk derece mahkemeleri tarafından giderilmesi durumudur. İlk derece mahkemeleri istinaf talebiyle bölge idare mahkemelerine hitaben yazılmış olan dilekçeyi direkt olarak bölge idare mahkemesine göndermemekte, istinaf başvurusu

⁸⁰ Avcı, Mustafa, İdari Yargılama Usûlündeki Son Yenilikler ve İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu, Ankara 2017, s. 95.

⁸¹ 2577 Sayılı Kanun m. 3: "1. İdari davalar, Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle açılır. 2. Dilekçelerde;

a) Tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları veya unvanları ve adresleri ile gerçek kişilere ait Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası,

b) Davanın konu ve sebepleri ile dayandığı deliller,

c) Davaya konu olan idari işlemin yazılı bildirim tarihi,

d) Vergi, resim, harç, benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezalarına ilişkin davalarla tam yargı davalarında uyumsuzluk konusu miktar,

e) Vergi davalarında davanın ilgili bulunduğu verginin veya vergi cezasının nevi ve yılı, tebliğ edilen ihbarnamenin tarihi ve numarası ve varsa mükellef hesap numarası, gösterilir. 3. Dava konusu kararın ve belgelerin asılları veya örnekleri dava dilekçesine eklenir. Dilekçeler ile bunlara ekli evrakın örnekleri karşı taraf sayısından bir fazla olur.”

için gerekli usulü şartların sağlanıp-sağlanmadığı değerlendirilerek, eğer başvuru usule uygun ise talepler o zaman bölge idare mahkemesine gönderilmektedir.⁸² Kaldı ki dilekçedeki eksikliklerin, hataların 15 gün içerisinde giderilmemesi durumunda ilk derece mahkemeleri tarafından istinaf başvurusunda bulunulmamış sayılmasına karar verilmektedir. Belirtilen hususlar istinaf kanun yolu başvurusu sırasında yatırılması gerekli harçlar yönünden de geçerlidir. Ancak dilekçelerdeki ilgili eksikliklerin, hataların giderilmesi için öngörülen 15 günlük süre harçlar yönünden 7 gün olarak belirlenmiştir.

Ayrıca istinaf başvurularının kanunda belirtilen süreler (30 gün) geçirildikten sonra yapılması veyahut ilk derece mahkemelerinin kesin nitelikli kararlarına veya kanun yolu kapalı olan kararlara karşı istinaf başvurusunda bulunulursa ilk derece mahkemeleri tarafından istinaf başvurusunun reddine karar verilecektir.

İstinaf mahkemelerinde yapılacak olan yargılama usulü verilen dilekçenin mahiyetine göre belirlenir. İlk derece mahkemelerinin nihai kararlarına karşı yapılan istinaf kanun yolu başvuruları ile ilk derece mahkemelerince verilen yürütmenin durdurulması kararlarına karşı yapılacak olan itiraz başvuruları değerlendirilirken farklı usuller uygulanmaktadır. İstinaf başvurusu sonucunda verilen kararlar nihai karar niteliğinde iken, yürütmenin durdurulması hakkında verilen kararlar ara karar niteliğindedir. Bu bakımdan verilen kararların, yargılamanın nihai sonucu hakkında verilmiş bir karar olup-olmaması yapılacak olan yargılamanın usulünü de belirleyecektir.

İstinaf kanun yolu başvuru usulünde yapılacak olan yargılama temelinde ilk derece mahkemelerince yapılan yargılama usulü ile aynıdır. Kanunda belirtilen süre içerisinde yapılan istinaf kanun yolu başvurusuna istinaden karşı tarafa/taraflara bu başvuruya ilişkin beyanlarının sunulması için 30 gün süre verilir, verilen bu süre içerisinde de taraflarca beyanlar sunulur. Cevap veren tarafından o zamana kadar istinaf başvurusunda bulunulmamış olsa bile verilecek olan cevap dilekçesinde istinaf başvurusunda bulunulabilir. Sonuçta ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararlar

⁸² Avcı, s. 133.

sadece tarafların biri için değil, her iki taraf için de kendi açısından aleyhe hükümler içerebilir. Veya kararın nihai sonucu taraflardan biri lehine sonuç doğurmuş olsa da hükmedilen yargılama giderleri, avukatlık ücreti, gider avansı vb. gibi diğer hükümler aleyhe hüküm içerebileceğinden istinaf konusu edilebilir.

Nitekim, açılan bir dava devam ederken, dava açılmasına sebebiyet veren konuda idarelerce yeni bir işlem tesis edilmek suretiyle menfaat ihlalini oluşturan durumun ortadan kalkması halinde, dava hakkında karar verilmesine yer olmadığı yolunda hüküm kurulması, yerleşik içtihatlarla kabul edilmiş bulunmaktadır. Bu minvaldeki kararlarda da dava açıldıktan sonra davanın konusuz kaldığı ve davanın açılmasına davalı idarelerin sebebiyet vermesi nedeniyle yargılama ilişkin giderlerin davalı idare tarafından karşılanması gerektiği karara bağlanmaktadır.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, Trabzon ilinde bir şirketin işyeri açma ve çalışma ruhsatının bulunmaması nedeniyle ruhsat alınıncaya kadar faaliyetten men edilmesine ilişkin işlemin iptali talebiyle açılan bir davada; *“...Mahkememiz kayıtlarına 03/08/2016 tarihinde giren davacı vekilinin dilekçesi ekinde gönderilen belgelerden; davacı şirketin işyeri açma ve çalışma ruhsatı aldığı görüldüğünden, konusu kalmadığı anlaşılan davanın esası hakkında karar verilmesine yer bulunmamaktadır. Öte yandan, ruhsatı yenilemeyen davacının, ruhsatsız çalıştığı ve süresi içinde müracaatta bulunulmadığının tespit edildiği tarihten itibaren onbeş günlük süre verilerek ruhsatı yenilemesinin sağlanması gerektiği, davacıya 15 günlük süre verilmeksizin işyerinin ticaret ve sanat icrasından men edilmesi şeklinde dava konusu işlemin tesis edildiği ve dava açıldıktan sonra davacının ruhsat alarak davanın konusuz kaldığı anlaşıldığından yargılama giderlerinin, davanın açılmasına sebebiyet veren davalı idareye yüklenmesi gerekmektedir. Açıklanan nedenlerle; 1-Konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına, 2-Aşağıda dökümü gösterilen ve davacı tarafından yapılan 468,25-TL yargılama giderinin ve Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca belirlenen 2.550,00-TL avukatlık ücretinin davanın açılmasına sebebiyet veren davalı idareden alınarak davacıya verilmesine...”* yönünde karar verilmiştir.⁸³

⁸³ Trabzon İdare Mahkemesi, T 28.12.2021, E 2021/1496, K 2021/1518 (Yayımlanmamış).

Mahkeme kararı incelendiğinde; aleyhine dava açılmış olan davalı idare tarafından yeni bir işlem tesis edilerek davacının mağduriyeti giderilmiş ve buna bağlı olarak da mahkeme tarafından uyuşmazlık hakkında aleyhe sonuç doğurur şekilde hüküm kurulmamış olsa da, avukatlık ücreti ve yargılama giderleri davalı idare aleyhine hükmedilmiştir. Dolayısıyla davanın nihai sonucu itibari ile davalı idare için herhangi olumsuz bir durum bulunmamakla birlikte yargılama giderleri yönünden istinaf kanun yolu başvurusunda bulunulabilecektir.

2.3.1. İstinaf Kanun Yoluna Başvurulabilecek Kararlar

Yapılan yargılama sonucunda verilen nihai kararlara karşı bir üst mahkemeye kanun yolu başvurusunda bulunmak yargılama hukuku sisteminin temel parçasıdır. İdari yargıda da ilk derece mahkemelerinin kararlarına karşı otuz gün süre içerisinde istinaf kanun yoluna başvurulacağı 2577 sayılı Kanunda belirtilmiştir.⁸⁴

Bu doğrultuda taraflar, ilk derece mahkemeleri tarafından verilen nihai kararlara karşı bir üst mahkeme olan bölge idare mahkemelerine istinaf kanun yoluna başvurabilecektir. Ancak ilk derece mahkemeleri tarafından verilen ara kararlara karşı istinaf kanun yoluna başvurulamayacaktır.⁸⁵

Temel kural istinaf kanun yoluna başvuru olsa da nihai kararların bir kısmı için gerek kanuni düzenlemelerde gerekse verilen kararların niteliği gereği istinaf kanun yolu öngörülmemiştir.

2.3.2. İstinaf Kanun Yoluna Başvurulamayacak Kararlar

İlk derece mahkemeleri tarafından verilen nihai kararlara karşı taraflarca istinaf kanun yoluna başvurulabilecekken bazı kanuni düzenlemeler ile bir takım

⁸⁴ 2577 sayılı Kanun m. 45/1: “İdare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı, başka kanunlarda farklı bir kanun yolu öngörülmüş olsa dahi, mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvurulabilir.”

⁸⁵ Sancakdar, Oğuz, “İdari Yargıda İstinaf Sistemi Üzerine Düşünceler”, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Cilt 8, Sayı Özel, Haziran 2013, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179486>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 2249.

uyuşmazlıklar istinaf kanun yolu incelemesi kapsamı dışında tutulmuştur.⁸⁶ Başka bir deyişle bazı uyuşmazlıklar yönünden kanun başvuru yolları ya kapalı ya da temyiz başvuru yoluna tabidir. İstisna kapsamında olan uyuşmazlıkları sıralamak gerekirse; 2577 sayılı Kanun'un 45.maddesi uyarınca kesin hükümle verilen kararlar, ivedi yargılamaya tabi uyuşmazlıklar, merkezi ve ortak sınavlara ilişkin yargılamalar, Danıştayın ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakmakla görevli olduğu davalar ve özel kanunlarla kanun yolu kapalı olan dava türleri olarak sayılabilir.

2.3.2.1. 2577 Sayılı Kanun'un 45. Maddesi Uyarınca Kesin Hükümle Verilen Kararlar

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İstinaf" başlıklı 45. maddesinin 1. fıkrasında; "*İdare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı, başka kanunlarda farklı bir kanun yolu öngörülmüş olsa dahi, mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, konusu beş bin Türk lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar kesin olup, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz.*" düzenlemelerine yer verilerek, beş bin Türk lirası ve beş bin Türk lirasının altında kalan uyuşmazlıklara ilişkin verilen nihai kararlara karşı istinaf kanun yoluna başvurulamayacağı, dolayısıyla bu miktarın altında kalan kesin olarak hükme bağlanacağı belirtilmiştir. Aynı Kanun'un Ek Madde 1'de; "*Bu Kanunda öngörülen parasal sınırlar; her takvim yılı başından geçerli olmak üzere, önceki yılda uygulanan parasal sınırların, o yıl için 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca Maliye Bakanlığınca her yıl tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılması suretiyle uygulanır. Bu şekilde belirlenen sınırların bin Türk lirasını aşmayan kısımları dikkate alınmaz.*" hükümlerine yer verilmiştir.

Kesin hüküm sınırı olan beş bin Türk lirası her yıl değerlendirme oranında arttırıldığından kesin hükümle verilen kararların uyuşmazlık konusu miktarları değişmektedir. 2022 yılında da bu miktar dokuz bin Türk lirası olarak güncellenmiş

⁸⁶ Candan, s. 1029.

olup, bu kapsamda konusu dokuz bin Türk lirası ve dokuz bin Türk lirasının altında kalan miktarlara ilişkin davalarda verilen kararlara karşı istinaf kanun yoluna başvurulamayacaktır.

Kanuni düzenleme bu şekilde olsa da fazlaya ilişkin haklar saklı kalmak kaydıyla kesin hüküm sınırının altında kalacak şekilde ilk derece mahkemesinde açılan tazminat davasında yapılan yargılama sonucunda kesin olarak karar verilmesi ve bu karara karşı yapılan istinaf başvurusunun da ilk derece mahkemesi kararının kesin hüküm niteliğinde olması nedeniyle reddedilmesine yönelik olarak verilen karara karşı mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvuruya ilişkin yapılan inceleme sonucunda, “...Başvurucu, adli yargı yerince verilen görevsizlik kararından sonra fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak 1.000 TL'lik tazminat davası açmıştır. İdare Mahkemesi davayı süre aşımı yönünden kesin olarak reddetmiştir. İdare Mahkemesi kararın kesin olduğunu belirtirken davanın değerinin 5.000 TL'nin altında olmasını esas almıştır. Başvurucu; islah müessesesiyle talep ettiği tazminat miktarını nihai karar verilinceye kadar artırma hakkı olduğunu, bu nedenle fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak dava açtığını ve istinaf yolu kapalı olmak üzere kesin olarak karar verilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürerek istinaf yoluna başvurmuştur. 2577 sayılı Kanun'un 16. maddesinin (4) numaralı fıkrasının ikinci cümlesiyle, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktarı, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilme imkânı getirilmiştir. Somut olayın koşulları gözetildiğinde başvurunun davanın değerinin 1.000 TL'den ibaret olmadığını düşünmesi ve İdare Mahkemesinin kararın kesin olduğuna dair yargısını Bölge İdare Mahkemesinde tartıştırmak istemesi oldukça doğaldır. Nitekim Bölge İdare Mahkemesi davanın değerinin 1.000 TL olduğunu kabul etmiş ve davanın 5.000 TL'lik istinaf sınırının altında kaldığı gerekçesiyle istinaf istemini incelemeksizin reddetmiştir. Bölge İdare Mahkemesinin istinaf istemini incelemeksizin reddetmiş olmasından hareketle istinaf yolunun etkisiz olduğu ve başvurunun nedensiz yere istinaf yoluna başvurduğu sonucuna ulaşamaz. Somut olayda başvurunun kararın kesin olmadığını düşünmesi ve istinaf yoluna müracaat etmesi açıkça temelsiz değildir. . Buna göre açıkça dayanaktan yoksun

olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerektiği değerlendirilmiştir...” karar verilmiştir.⁸⁷

Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararda; dava değerinin ıslah müessesesi ile nihai karar verilene kadar arttırılma imkânı⁸⁸ olduğundan fazlaya ilişkin haklar saklı kalmak kaydı ile açılan davada davacının nihai kararın kesin olarak verilmemesi yönündeki beklentisinin haklı olduğu sonucuna varmış, buna bağlı olarak da davacının başvurusunu kabul edilebilir bularak, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

2.3.2.2. İvedi Yargılama Usulü Kapsamında Olan Davalar

İdari yargıda istinaf kanun yolunun düzenlenmiş olduğu 6545 sayılı Kanun’un 18. maddesi ile 2577 sayılı Kanun’un 20. maddesinden sonra gelmek üzere ivedi yargılama usulüne ilişkin olarak 20/A maddesi eklenmiştir. Söz konusu madde hükmü ile ivedi yargılama usulü kapsamındaki uyuşmazlıklar⁸⁹ belirlendikten sonra aynı kanun maddesinin 2. fıkrasının (g) bendinde ise; “*Verilen nihai kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir.*” hükmüne yer verilmiştir.

⁸⁷ Anayasa Mahkemesi, T 29.09.2021, B.N. 2017/37390, (R.G. 08.12.2021 -31683)

⁸⁸ Çınar, İbrahim, “Mahkemeye Erişim Hakkı Kapsamında İdari Yargıda Islah”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Cilt 0, Sayı 7, Haziran 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/229912>, (son erişim tarihi 20.05.2022), s. 482.

⁸⁹ 2577 Sayılı Kanun m. 20/A: “1. İvedi yargılama usulü aşağıda sayılan işlemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında uygulanır:

- a) İhale yasaklama kararları hariç ihale işlemleri.
- b) Acele kamulaştırma işlemleri.
- c) Özelleştirme Yüksek Kurulu kararları.
- d) 12/3/1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca yapılan satış, tahsis ve kiralama işlemleri.
- e) 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu uyarınca, idari yaptırım kararları hariç çevresel etki değerlendirmesi sonucu alınan kararlar.
- f) 16/5/2012 tarihli ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun uyarınca alınan Bakanlar Kurulu kararları.”

Kanuni düzenleme incelendiğinde buradaki amaç⁹⁰ gecikmesinde sakınca bulunan uyuşmazlık konularının bir an önce nihai sonuca bağlanmasını sağlamaktır. Buna bağlı olarak da ivedi iş kapsamındaki uyuşmazlıklarla ilgili olarak istinaf kanun yolu öngörülmezsizin direkt olarak en üst yargılama mercii olan Danıştay nezdinde uyuşmazlıkların kesinleşmesi amaçlanmıştır. Nitekim bu amaç doğrultusunda ivedi yargılama kapsamındaki davaların temyiz incelemesi de farklı bir usule tabi tutularak, temyiz başvuru süresi, inceleme ve yargılama usullerine ilişkin süreler de kısaltılmıştır.⁹¹

2.3.2.3. Merkezî ve Ortak Sınavlar, Bu Sınavlara İlişkin İş ve İşlemler ile Sınav Sonuçları Hakkında Açılan Davalar

11.09.2014 tarih ve 29116 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 6552 sayılı İş Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması İle Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun’un 96. maddesi ile 2577 sayılı Kanun’ a 20/A maddesinden sonra gelmek üzere 20/B maddesi eklenmiş olup, anılan maddenin 1. fıkrası’ nda belirtildiği üzere Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalar için de hızlandırılmış yargılama usulü öngörülmüştür.⁹² Söz konusu

⁹⁰ Yılmaz, Sevda, “6545 ve 6552 Sayılı Kanunlar Çerçevesinde İdari Yargılama Usûlü Değişiklikleri”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 28, Ekim 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/981953>, (son erişim tarihi 14.05.2022), s. 416-417.

⁹¹ 2577 Sayılı Kanun m. 20/A: “...g) Verilen nihai kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir.

h) Temyiz dilekçeleri üç gün içinde incelenir ve tebliğe çıkarılır. Bu Kanunun 48 inci maddesinin bu maddeye aykırı olmayan hükümleri kıyasen uygulanır.

i) Temyiz dilekçelerine cevap verme süresi on beş gündür.

ii) Danıştay evrak üzerinde yaptığı inceleme sonunda, maddi vakıalar hakkında edinilen bilgiyi yeterli görürse veya temyiz sadece hukuki noktalara ilişkin ise yahut temyiz olunan karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise işin esası hakkında karar verir. Aksi hâlde gerekli inceleme ve tahkikatı kendisi yaparak esas hakkında yeniden karar verir. Ancak, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan temyizi haklı bulduğu hâllerde kararı bozmakla birlikte dosyayı geri gönderir. Temyiz üzerine verilen kararlar kesindir.

j) Temyiz istemi en geç iki ay içinde karara bağlanır. Karar en geç bir ay içinde tebliğe çıkarılır.”

⁹² 2577 Sayılı Kanun m. 20/B: “Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalara ilişkin yargılama usulünde:

a) Dava açma süresi on gündür.

b) Bu Kanunun 11 inci maddesi hükümleri uygulanmaz.

düzenleme ile ivedi yargılama usulündeki gibi, hatta uyuşmazlıkların niteliği aciliyet arz ettiğinden ivedi yargılama kapsamında bulunan uyuşmazlıklardan daha seri, hızlandırılmış yargılama usulü benimsenerek ilk derece mahkemeleri tarafından verilen nihai kararlara karşı kararların taraflara tebliğ tarihinden itibaren beş gün içinde temyiz yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir.⁹³

2577 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 8. fıkrasında da; "*İvedi yargılama usulüne tabi olan davalarda istinaf yoluna başvurulamaz.*" düzenlemesine yer verilerek, ivedi yargılama kapsamındaki uyuşmazlıklar hakkındaki nihai kararlara karşı istinaf kanun yoluna başvurulamayacağı belirtilmiştir.

İlk derece mahkemelerince verilen kararlar, bu kararlara karşı yapılan istinaf kanun yolu başvurusu ve temyiz kanun yolu başvurusu olmak üzere idari yargılama hukuku üç dereceli bir yargılama sistemi üzerine kuruludur.⁹⁴ Gerek ivedi yargılama kapsamında kalan uyuşmazlıklar gerekse merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalar da mahiyeti itibari ile gecikmesinde sakınca bulunacağı öngörülen konular içerdiği için istinaf kanun yolu öngörülmesizin direkt temyiz yoluna başvuru yolu getirilmiştir. Buradaki amaç, bu kapsamdaki uyuşmazlıklara ilişkin olarak verilen nihai kararların, kanun yolu olarak idari yargıda en üst mahkeme olan Danıştay nezdinde temyiz kanun yolu aşamasında direkt olarak kesinleşmesini sağlamaktır.

İvedi yargılama usulüne yönelik getirilen düzenlemelerin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuş olup, yapılan yargılama neticesinde ivedi yargılama usulünün kapsamının belirlenmesi, dava açma süresi ve temyiz süresi gibi yargılamaya ilişkin sürelerin kısaltılması, yürütmenin durdurulması

c) Yedi gün içinde ilk inceleme yapılır ve dava dilekçesi ile ekleri tebliğe çıkarılır.

ç) Savunma süresi dava dilekçesinin tebliğinden itibaren üç gün olup, bu süre bir defaya mahsus olmak üzere en fazla üç gün uzatılabilir. Savunmanın verilmesi veya savunma verme süresinin geçmesiyle dosya tekemmül etmiş sayılır.

d) Yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilecek kararlara itiraz edilemez.

e) Bu davalar dosyanın tekemmülünden itibaren en geç on beş gün içinde karara bağlanır. Ara kararı verilmesi, keşif, bilirkişi incelemesi ya da duruşma yapılması gibi işlemler ivedilikle sonuçlandırılır."

⁹³ 2577 Sayılı Kanunu m. 20/B-f: "Verilen nihai kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren beş gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir."

⁹⁴ Keskin, İbrahim, "Bölge Adliye Mahkemelerinin Yapısı", Adalet Dergisi, Sayı 37, 2010, s. 128-129.

talebine ilişkin kararlara karşı yargı yolunun kapatılması, nihai kararlara karşı istinaf kanun yoluna başvurulamaması gibi kuralların ivedi yargılama usulü açısından belirlenmesi hususunda kanun koyucunun takdir yetkisinin bulunduğu ve bu yetki kapsamında kanun koyucunun yaptığı değişikliklerin hukuka aykırılık teşkil etmediği belirtilerek, ivedi yargılama usulüne ilişkin düzenlemenin iptali için yapılan başvuru reddedilmiştir.⁹⁵

2.3.2.4.Danıştayın İlk Derece Mahkemesi Sıfatıyla Bakmakla Görevli Olduğu Davalar

İdari yargıda ilk derece mahkemeleri idare mahkemeleri ile vergi mahkemeleridir. Ancak, Danıştay kanun başvuru yolu olarak üst mahkeme statüsünde olsa da Danıştayın da ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakmakla görevli olduğu davalar vardır.

Danıştayın sadece kanun yolu mercii olarak görülmesine sebep; uyuşmazlıkların büyük çoğunluğunun ilk derece mahkemesi olarak görev yapan idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinde dava konusu edilmesidir. Hatta kanun yollarına ait başvuru ve cevap dilekçeleri ile kanun başvuru yolu yargılamaları aşamasında incelemeye esas diğer bilgi ve belgelerin idare ve vergi mahkemeleri üzerinden ibraz edilmesi de Danıştayın sadece kanun yolu olarak görev yaptığı düşüncesine sebep olarak gösterilebilir.

Bu durum dolayısıyla taraflar nezdinde ilk derece mahkemeleri sıfatıyla yapılan yargılamanın sadece idare mahkemeleri ve vergi mahkemeleri nezdinde yapıldığını düşündürebilir.⁹⁶

Danıştay da idari yargılama sistemindeki üç dereceli yargı teşkilatında en üst yargı mercii olarak temyiz yargılama mercii sıfatıyla görev yapsa da, ilk derece

⁹⁵ Anayasa Mahkemesi, T 19.03.2015, E 2014/146, K 2015/31, (R.G.13.06.2015 –29385).

⁹⁶ Bilgin, Hüseyin, “Bölge İdare Mahkemesi Kararları Arasındaki Aykırılık ve Uyuşmazlığın Giderilmesi Sorunu” Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 3, Ağustos 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1910484>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 681.

mahkemesi sıfatıyla görmekte ve çözümlenmekle görevli uyuşmazlıklar vardır. Bu uyuşmazlıklara 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 'İlk derece mahkemesi olarak Danıştayda görülecek davalar' başlıklı 24. maddesinde yer verilmiştir.

Danıştayın ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakmakla görevli olduğu davaların mahiyetine ve niteliğine bakıldığında genel olarak ülke genelini ilgilendiren işlemler ve ülke genelindeki birçok ilk derece mahkemesi yetkisini kapsar uyuşmazlıklar olduğu görülecektir.⁹⁷ Bu uyuşmazlıkların çözümü ilk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay tarafından yapılacağından, verilen kararlara karşı da ancak temyiz başvuru yoluna gidilebilmesi kanun başvuru yolu sistematığının bir gereğidir. Dolayısıyla bu kararlara karşı üç dereceli yargı sisteminde Danıştaydan bir alt mahkeme statüsünde bulunan bölge idare mahkemeleri nezdinde istinaf kanun yoluna başvurulması kanun yolları sistematığının hiyerarşisine ters düşecek, idari yargılama teşkilatındaki üç dereceli yargılama sistemine aykırılık teşkil edecektir.

2.3.2.5. Özel Kanunlar Kapsamında Açılan Davalar

Kamu düzeninin gereği olarak yapılan kanunların bazılarında gerek kanunun amacı ve sistematığı gereği gerekse alınan kararların, yapılan işlemlerin, uygulanan usullerin mahiyeti gereği önem ve ivedilik arz etmesi nedeniyle alınan kararlara karşı açılan davaların sonucunun kesin nitelikte olduğu düzenlenerek kanun yolu kapatılmıştır. Bu gibi durumlarda mahkeme kararları kesin hüküm niteliğinde olduğundan bu kararlara karşı istinaf başvurusunda da bulunulamaz.

⁹⁷ 2575 Sayılı Kanun m. 24: "1. Danıştay ilk derece mahkemesi olarak:

- a) Cumhurbaşkanı kararlarına,
 - b) Cumhurbaşkanınca çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri dışındaki düzenleyici işlemlere,
 - c) Bakanlıklar ile kamu kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemlere,
 - d) Danıştay İdari Dairesince veya İdari İşler Kurulunca verilen kararlar üzerine uygulanan eylem ve işlemlere,
 - e) Birden çok idare veya vergi mahkemesinin yetki alanına giren işlere,
 - f) Danıştay Yüksek Disiplin Kurulu kararları ile bu Kurulun görev alanı ile ilgili Danıştay Başkanlığı işlemlerine, Karşı açılacak iptal ve tam yargı davaları ile tahkim yolu öngörülmeven kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan idari davaları karara bağlar.
2. Danıştay, belediyeler ile il özel idarelerinin seçimle gelen organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri hakkındaki istemleri inceler ve karara bağlar."

Örneğin, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca alınan sınır dışı etme kararlarına karşı ilk derece mahkemesi olarak idare mahkemeleri nezdinde yapılan başvuruların on beş gün içerisinde sonuçlandırılacağı ve mahkemenin bu karar hakkında vermiş olduğu kararların kesin nitelikte kararlar olduğu hükme bağlanmıştır.⁹⁸ Başka bir örnek vermek gerekirse, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 6. maddesi uyarınca umuma açık istirahat ve eğlence yerlerine verilecek olan idari para cezalarına karşı yedi gün içerisinde tarafların yetkili idare mahkemesine itiraz edilebileceği ve yapılan itiraz üzerine mahkemeler tarafından verilen kararların kesin olduğu belirtilmiştir.⁹⁹

İdari yargılama hukukunda ilk derece mahkemeleri nezdinde iptal ve tam yargı davaları açılabileninden, itiraz yolu bulunmamaktadır.¹⁰⁰ Örnek olarak gösterilen kanunlar uyarınca alınan kararlara karşı da her ne kadar itiraz yolu gösterilmiş ise de esasen bu itiraz başvurusu hem başvuru usulü hem de yapılan başvurunun mahiyeti gereği bir dava niteliği taşımaktadır. Bu kararlara karşı yapılan başvurular mahkemeler nezdinde dava açmak suretiyle incelenmekte ve yargılama yapılarak karar verilmektedir.

⁹⁸ 6458 Sayılı Kanun m. 53/3: “Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir.”

⁹⁹ 2559 Sayılı Kanun m. 6/2: “Bu maddede öngörülen idarî para cezaları, belediye sınırları içinde belediye encümeni, belediye sınırları dışında il daimi encümeni tarafından verilir. Verilen idarî para cezalarına dair kararlar ilgililere 7201 sayılı Tebliğat Kanunu hükümlerine göre tebliğ edilir. Bu cezalara karşı tebliğ tarihinden itibaren en geç yedi gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz, idarece verilen cezanın yerine getirilmesini durdurmaz. İtiraz üzerine verilen karar kesindir.

¹⁰⁰ 2577 Sayılı Kanun m. 2: “İdari dava türleri şunlardır:

- a) İdarî işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan iptal davaları,
- b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları,
- c) Tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç, kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan her türlü idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalar.”

İKİNCİ BÖLÜM

İSTİNAF MAHKEMELERİNİN İSTİNAF İNCELEMESİNE İLİŞKİN KARARLARI

1.GENEL OLARAK

Bölge idare mahkemeleri tarafından, yapılan istinaf incelemesi sonucunda verilecek olan kararlara 2577 sayılı Kanun'un 45. maddesinde yer verilmiş olup, ilgili kanun maddesinde; "...Bölge idare mahkemesi, yaptığı inceleme sonunda ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulursa istinaf başvurusunun reddine karar verir. Karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise gerekli düzeltmeyi yaparak aynı kararı verir.

Bölge idare mahkemesi, ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulmadığı takdirde istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verir. Bu hâlde bölge idare mahkemesi işin esası hakkında yeniden bir karar verir. İnceleme sırasında ihtiyaç duyulması hâlinde kararı veren mahkeme veya başka bir yer idare ya da vergi mahkemesi istinabe olunabilir. İstinabe olunan mahkeme gerekli işlemleri öncelikle ve ivedilikle yerine getirir.

Bölge idare mahkemesi, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hâllerinde, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar vererek dosyayı ilgili mahkemeye gönderir." hükümlerine yer verilmiştir.

Kanunun lafzına bakıldığında burada bölge idare mahkemeleri tarafından; istinaf başvurusunun reddine, istinaf başvurusunun kabulüne ve ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesinin kararını kaldırılmasına ve dosyanın ilgili mahkemeye gönderilmesine şeklinde ne tür kararlar verileceği belirtilmiştir.

Kanuni düzenlemede tahdidi olarak sayılan karar türleri esasen uygulamada sadece bunlarla sınırlı değildir. Gerek istinaf incelemesi dışında bölge idare mahkemelerinin kendi iş bölümü, işleyişlerine ilişkin olarak verilen kararlar gerekse kanunda belirtilen maddi ve hukuki gerekçeler yönünden kanunda tahdidi olarak sayılmış olan gerekçelerden daha farklı gerekçelerle kararlar verilmektedir.

2. NİHAİ OLUP-OLMAMASINA GÖRE İSTİNAF MAHKEMELERİNİN KARARLARI

Nihai kararlar, gerekli usulü işlemlerin tamamlanmasından sonra yargılamanın sonucu hakkında verilen kararlardır.¹⁰¹ Nihai kararların bir kısmı usul hükümlerine yönelik iken, bir kısmı ise uyuşmazlığın esasına yöneliktir.

İstinaf mahkemelerince yapılan yargılama esnasında nihai karar verilebilmesi için uyuşmazlığın esasının çözümüne yönelik olarak gerekli bilgi ve belgelerin temini amacıyla ara karar verilebilir. Ara kararları içeriği gerekli belgelerin temini amacıyla herhangi bir kuruma yönelik olabileceği gibi, mahiyeti gereği başka mahkemelere de yönelik olabilir. Ancak her ne amaçla ve kime yönelik olursa olsun ara kararlarında istenilen bilgi ve belgeler, talep edilen hususlar ivedilikle yerine getirilir.¹⁰²

2.1. Ara Kararlar

Ara kararlar, uyuşmazlıkların esasının çözümüne yönelik olarak yargılamanın ilerlemesi amacıyla veriler kararlardır.¹⁰³ Ara kararların bir kısmına tarafların talepleri doğrultusunda karar verilirken, bir kısmına ise herhangi bir talebe bağlı olmaksızın re'sen karar verilir.

¹⁰¹ Akil, Cenk, "Basit Yargılama Usulünde Dosya Üzerinden Nihai Karar Verilip Verilemeyeceği (HMK m.302/1) Üzerine Düşünceler, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 7, Sayı 75, <https://jurix.com.tr/article/1850>, (son erişim tarihi 14.05.2022), s. 15.

¹⁰² Özelçi, Aytaç, "İdari Yargıda Re'sen Araştırma Ve İstemle Bağlılık İlkeleri Çerçevesinde Danıştay'ın İmar Hukuku İle İlgili Bir Kararının Tahlili", Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt 10, Sayı 100, Mart 2018, <https://jurix.com.tr/article/12134>, (son erişim tarihi 10.03.2022), s. 413.

¹⁰³ Candan, s. 1028.

İstinaf incelemesi sırasında talebe bağılı kalınmaksızın re'sen verilen ara kararlar uyuşmazlığın çözümü için gerekli görülen bilgi ve belgelerin temini, delillerin toplanması veya yargılamaya ilişkin usulü işlemler için verilir. Bu kapsamda verilen ara kararlar da taraflardan, herhangi bir kişi, kurum ve merciiden bilgi ve belge istenilmesine yönelik olabileceği gibi dava dosyası üzerinden bilirkişi incelemesi yaptırılmasına, gerekli görülürse yerinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmasına ya da diğer mahkemeler üzerinden hukuki işlemleri yapma, tamamlama amacına taşıyan istinabe kararlarına yönelik olabilir. Verilecek olan ara kararların çeşitliliği ve mahiyeti gereği bölge idare mahkemelerince uygulanacak olan usuller de farklılık göstermektedir.

2.1.1. Yürütmenin Durdurulmasına İlişkin Ara Kararlar

İstinaf kanun yolunda yürütmenin durdurulması müessesesi temyiz kanun yolu ile birlikte 2577 sayılı Kanun'un 52. maddesinde düzenlenmiştir. Yapılan düzenlemede istinaf aşamasında yürütmenin durdurulması talebinde bulunulması için herhangi bir süre öngörölmüş değildir. Bu bakımdan, uyuşmazlığın esası hakkında bir karar verilinceye kadar taraflarca yürütmenin durdurulması talebinde bulunabilir.¹⁰⁴

Kural olarak istinaf kanun yoluna yapılan başvuru, mahkeme kararının yürütmesini durdurmaz.¹⁰⁵ Tarafların eğer bu yönde bir talepleri varsa yürütmenin durdurulması taleplerine istinaf başvuru dilekçelerinde yer verilmelidir.

İstinaf talepleri yürütmenin durdurulması istemi de içeriyorsa istinaf başvuru dilekçeleri ilk derece mahkemeleri tarafından diğer tarafa tebliğ edilmeyerek, dava dosyası bölge idare mahkemesine gönderilir. Bölge idare mahkemeleri tarafından ilk önce yürütmenin durdurulması talepleri görüşülerek, bu konuda bir karar verilecek ve daha sonra yargılamayla ilgili nihai olarak karar vermek için dava dosyasının

¹⁰⁴ Eroğlu Durkal, Müzeyyen, "İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. Maddesi Kapsamında Yürütmenin Durdurulması Kararlarında Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 65, Sayı 2, Haziran 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/622045>, (son erişim tarihi 24.03.2022), s. 283.

¹⁰⁵ Çağlayan, Ramazan, İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları (Fransa-Türkiye: Mukayeseli Bir Deneme), Ankara 2017, s. 327.

tekemmülü sağlanacaktır.¹⁰⁶ Yapılan istinaf inceleme sonucunda eğer mahkeme kararının kaldırılmasına karar verilir ise mahkeme kararının yürütmesi kendiliğinden durmuş olur.

Kanun yollarında yapılan yürütmenin durdurulması taleplerinin ilk derece mahkemelerinde yapılan yürütmenin durdurulması taleplerinden farkı, ilk derece mahkemelerinde yapılan yürütmenin durdurulması talepleri dava konusu edilen işleme ilişkin iken, kanun yollarında yapılan yürütmenin durdurulması talepleri mahkeme kararlarına ilişkindir. Yani ilk derece mahkemelerinde iptali talep edilen işlem hakkında dava konusu işlem yönünden yürütmenin durdurulması hakkında karar verilirken, kanun yollarında mahkeme kararlarının yürütmesinin durdurulması hakkında karar verilir.

Bölge idare mahkemeleri tarafından yapılacak olan yürütmenin durdurulması incelemeleri de ilk derece mahkemesi kararının nihai sonucuna göre farklılık gösterir. Eğer ilk derece mahkemesinin kararı dava konusu işlemin iptaline yönelik ise, yani ilk derece mahkemesi kararı ile işlem iptal edilmiş ise, yapılacak olan yürütmenin durdurulması istemlerinde aranan şartlar konusunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, yürütmenin durdurulması hususlarında aranan şartlardan yola çıkarak mahkeme kararlarının hukuka uygun olup-olmadığı ve mahkeme kararının uygulanması halinde telafisi güç ve imkânsız zararlar meydana gelip-gelmeyeceği şartlarının inceleneceğini söylenebilir. Eğer ilk derece mahkemesinin kararı davanın reddine yönelik ise, davanın reddine karar verilen mahkeme kararlarında dava konusu işlem halen yürürlükte ve icrai olduğundan, davanın reddine ilişkin verilen mahkeme kararının yürütmesinin durdurulması hakkında verilecek olan karar da esasen dava konusu işlem hakkında verilecek olan bir yürütmenin durdurulması kararı niteliği taşır.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Çağlayan, Ramazan, İdari Yargılama Hukuku (Temel Bilgiler), Ankara 2018, s. 316.

¹⁰⁷ Keskin, Züleyha, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Ekim 2016, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2016-126-1603>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 253.

2.1.2. Gerekli Bilgi ve Belgelerin Temin Edilmesine Yönelik Ara Kararlar

İdari yargı mahkemelerine uyuşmazlığın çözümüne esas belgelerin temini için ara kararı verilmesi yetkisine 2577 sayılı Kanun'un 20. maddesinde yer verilmiştir. Belirtilen kanun hükmü incelendiğinde; *“1.Danıştay, bölge idare mahkemeleri ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalara ait her türlü incelemeyi kendiliğinden yapar. Mahkemeler belirlenen süre içinde lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu husustaki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir. 2. Taraflardan biri ara kararının icaplarını yerine getirmediği takdirde, bu durumun verilecek karar üzerindeki etkisi mahkemece önceden takdir edilir ve ara kararında bu husus ayrıca belirtilir.*

3. Ancak, istenen bilgi ve belgeler Devletin güvenliğine veya yüksek menfaatlerine veya Devletin güvenliği ve yüksek menfaatleriyle birlikte yabancı devletlere de ilişkin ise, Başbakan veya ilgili bakan, gerekçesini bildirmek suretiyle, söz konusu bilgi ve belgeleri vermeyebilir. (Ek Cümle: 10/6/1994 - 4001/10 md.) Verilmeyen bilgi ve belgelere dayanılarak ileri sürülen savunmaya göre karar verilemez.” hükümlerine yer verilmiştir.

Bu düzenleme doğrultusunda bölge idare mahkemeleri de res'sen araştırma¹⁰⁸ ilkesi uyarınca gerekli gördüğü her türlü bilgi ve belgeyi çeşitli kişi, kurumlardan isteyebilecektir ve ara kararı gereklerinin verilen süreler içerisinde eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesi de zorunludur. Kanun koyucu burada yalnızca istenilen belgelerin mahiyeti gereği devletin güvenliğini veya menfaatini ilgilendiriyor ise istisna belirlemiştir.

¹⁰⁸ Evren, Çınar Can, “İptal Davalarında Kendiliğinden Araştırma İlkesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Clit 12, Sayı 1-2, 2008, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789735>, (son erişim tarihi 14.05.2022), s. 709.

2.1.3. Bilirkişi İncelemesi Yaptırılmasına İlişkin Ara Kararlar

Dava konusu edilen uyuşmazlıkların bir kısmı, niteliği sadece hukuki sorunlardan kaynaklanmayabilir. Bazı davalar için hukuki değerlendirme yapılarak uyuşmazlık karara bağlanırken, bazı durumlarda da uyuşmazlık teknik, bilimsel ve akademik bilgi gerektirdiğinden mahkemelerin gerekli gördükleri hallerde bilirkişi incelemesi yaptırılmaktadır.¹⁰⁹

Bölge idare mahkemeleri de oluşumu gereği heyet halinde teşekkül ederek karar verdiğinden uyuşmazlığın çözümü için gerekli görülürse bilirkişi incelemesi ya da keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verilebilir. Alınacak olan her iki karar da heyet halinde alınır ve alınan karar uyarınca da bilirkişi incelemesine yönelik gerekli işlemlerin daha etkin, hızlı yapılabilmesi için de bir hâkim naip hâkim olarak atanarak, niyabet yetkisi verilir.

Naip üye olarak atanan hâkime; bilirkişi giderlerine karşılık yatırılması gereken avans miktarını belirlemek ve istemek, bilirkişileri bağlı bulunulan Bölge Kurulunca belirlenen bilirkişi listesinden veya başka Bölge Kurulları Bilirkişi Listesinden, bu listelerde bulunmuyorsa dışarıdan seçmek, seçilen bilirkişilere karşı yapılan itirazları karara bağlamak, bilirkişilere yöneltilecek soruları belirlemek, gerekli bilgi ve belgeleri ilgili yerlerden istemek, bilirkişi ücretini takdir ve tayin etmek, gerektiğinde dava dosyasını bilirkişilere tevdi etmek hususlarında yetki verilir. Verilen yetkiler doğrultusunda da bilirkişi incelemesi ve bilirkişi incelemesine esas her türlü işlem naip hâkimin niyabetinde gerçekleştirilir.

Bilirkişi incelemesi ya da keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması ilişkin iki ara karar arasındaki temel fark, incelemenin dava dosyası üzerinden yapılabilmesi ve yerinde ayrıca fiziki inceleme yapılması gerektiği noktasından kaynaklanmaktadır. Eğer dava dosyası üzerinden yapılacak olan incelemenin yanı sıra ayrıca dava konusunun temelini oluşturan sebepler için ayrıca bir inceleme gerekirse keşif ve

¹⁰⁹ Çebi Buğdaycı, Melike Özge, “İdari Yargılama Usulünde Keşif Delili”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 29, Sayı 1, Ocak 2021, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1304047>, (son erişim tarihi 24.03.2022), s. 3.

bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verilir. Örneğin; not tespiti, takdir edilen notun iptaline yönelik olarak açılan davalar, öğretim görevlisi alınma yönelik eser incelemelerine ilişkin davalarda dava dosyasına bilirkişi incelemesine esas gerekli belgelerin temin edilmesinden sonra dosya üzerinden bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verilebilir. Diğer taraftan, örneğin taşınmazlarla ilgili olarak açılan imar planları, 3194 sayılı Kanun' un 18. maddesi uyarınca yapılan parselasyon işlemleri, ecri misil bedel tespitleri vb. gibi inceleme için ayrıca yerinde keşif incelemesi yapılması gerekeceğinden bu gibi davalar için de yerinde tespitler yapılarak, inceleme yapılır ve yapılan tespitler doğrultusunda da rapor tanzim edilir.

Bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verilmesi üzerine gerçekleştirilen incelemeler sonucunda düzenlenen rapor da mahkeme tarafından muteber edilecek, hükme esas alınabilecek nitelikte bulunur ise dava dosyasında bulunun diğer bilgi ve belgeler de göz önünde bulundurularak uyuşmazlığın nihai sonucu hakkında karar verilir.

2.1.4. İstinabe Yapılmasına İlişkin Ara Kararlar

İstinabe, kelime anlamı itibarı ile bir kimsenin yerine veya kimse adına işleri yapma demektir.¹¹⁰ Yargılama usulünde bölge idare mahkemeleri de kendi görevi ve yetkisi dışında bulunan bir işin başka bir mahkeme tarafından görülmesi amacıyla istinabe yapılmasına karar verilebilir. Kendisine istinabe yapılan mahkemeler de istinabe kararında belirtilen, istenilen hususlara ilişkin işlemleri en hızlı şekilde yerine getirir.¹¹¹

Kendisine istinabe olunan mahkeme tarafından, asıl görevli ve yetkili mahkeme adına talep olunan işlemler yerine getirilmektedir. Bu işlemler yerine getirilirken de yine naip hâkim yetkisinde talepler karşılanır.

¹¹⁰ Erdem, Bahadır, "Milletlerarası Özel Hukukta İstinabe", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 9, Sayı 22, Temmuz 2011, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhmhob/issue/9383/117580>, (son erişim tarihi 25.03.2021), s. 122.

¹¹¹ 2577 Sayılı Kanun m. 45/4: "İnceleme sırasında ihtiyaç duyulması hâlinde kararı veren mahkeme veya başka bir yer idare ya da vergi mahkemesi istinabe olunabilir. İstinabe olunan mahkeme gerekli işlemleri öncelikle ve ivedilikle yerine getirir."

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “...davacının davaya konu balıkçı barınağı kullanım kararına yönelik itirazlarının, bölgede ihtiyaç olup olmadığı, balıkçı teknelerine ve akaryakıt boru hatlarına zararı olup olmayacağı, deniz kirliliği riski oluşturup oluşturmadığı, deniz tabanının doğal yapısında değişiklik meydana gelip gelmeyeceği ve bölgenin halk plajı olarak kullanılıyor olması ile ilişkilendirildiği gözetildiğinde, dava konusu balıkçı barınağı planlama kararının, davacı tarafın iddiaları ve davalı idarenin savunması dikkate alınarak mevzuata, kamu yararına, planlama esaslarına çevre ve şehircilik ilkelerine uygun olup olmadığının belirlenmesi amacıyla üniversitelerin şehir ve bölge planlama bölümünden 2 adet şehir ve bölge planlamacısı ile inşaat mühendisliği bölümünden kıyı bilimleri, kıyı kumlanması, kıyı alanları yönetimi, kıyı yapılarının tasarımı, kıyı ve liman mühendisliği alanında çalışmaları olan öğretim üyesinin katılımıyla oluşturulacak bilirkişi heyeti ile birlikte taraf katılımı da sağlanmak suretiyle mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması ve hazırlanacak rapora göre bir karar verilmesi gerekmektedir. Açıklanan nedenlerle, dava konusu alanda keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmasına, bilirkişi ücretinin temini için Dairemiz Üyesi' in naip olarak görevlendirilmesine, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 45/4'üncü maddesi uyarınca keşif ve bilirkişi incelemesi hususunda Trabzon İdare Mahkemesi'nin istinabe olunmasına, bilirkişi incelemesi için gerekli olan bilgi ve belgelerin temini, belirtilen unvanlarda bilirkişi görevlendirilerek yukarıda ifade edilen bilirkişi sorusu çerçevesinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması ve 30 gün içinde hazırlanacak üç nüsha raporun Dairemize gönderilmesi, bilirkişinin reddi veya bilirkişiye yapılacak itirazların değerlendirilmesi ve bilirkişi ücretinin ödenmesi konularında Trabzon İdare Mahkemesi'ne yetki verilmesine...”karar verilmiştir.¹¹²

Verilen ara karar incelendiğinde daire tarafından keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verildikten sonra, bilirkişiye sorulması gereken sorulara yer verilerek, ayrıca bilirkişi heyetinin oluşumunda bulunması gerekli uzmanlık alanı da belirtilerek, belirtilen sorular çerçevesinde taşınmaz mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmasının yanında bilirkişinin reddi veya bilirkişiye yapılacak itirazların değerlendirilmesi ve bilirkişi ücretinin ödenmesi konularında da Trabzon

¹¹² Samsun Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi, T 09.03.201, E 2019/1336 (Yayımlanmamış).

İdare Mahkemesi'ne yetki verilmiştir. Gerçekleştirilen keşif ve bilirkişi incelemesi sonucunda bilirkişi raporu düzenlendikten sonra söz konusu rapor ve dava dosyasının tekrar daireye gönderilmesi istenilmiştir. Burada Trabzon İdare Mahkemesi keşif ve bilirkişi incelemesi için bir nevi aracı kılınmıştır. Düzenlenen bilirkişi raporu ve dava dosyası ilgili dava dairesine gönderildikten sonra uyuşmazlığın esasına ilişkin karar ilgili dava dairesi tarafından verilecektir.

Gerek konuda değinildiği gerekse verilen örnek kararda da görüldüğü üzere istinabe yapılmasına ilişkin kararda mahkemeye verilen yetkilere de bakıldığında istinabe müessesesi hem yargılamanın hızlı ilerlemesi hem de usul ekonomisi ilkesi açısından oldukça önemli bir fonksiyona sahiptir.

2.2. Nihai Kararlar

Dava dosyaları, yapılan inceleme sonucunda karara bağlanması neticesinde nihai olarak sonuçlanır. Verilecek olan nihai kararlar; usul hükümlerine ilişkin olarak usulden verilen kararlar ve dava dosyasının tekemmül ettirilmesi sonucunda maddi olayın incelenmesi ve hukuki değerlendirilmesi yapılarak işin esasına girilmesi suretiyle verilen kararlardır.

2.2.1. Esastan Verilen Nihai Kararlar

Bölge idare mahkemelerin esastan verdiği nihai kararlar istinaf kanun yolu incelemesi sonucunda taraflarca yapılan istinaf başvurusunun reddi veya istinaf başvurusunun kabulü ile uyuşmazlığın esasına yönelik olarak verilen kararlardır.

Yapılacak olan inceleme sonucunda ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu karar hukuka ve maddi olaya uygun bulunursa taraflarca yapılan istinaf başvurusunun reddine karar verilir. Verilen kararlarda maddi hata mevcut ve bu hatanın düzeltilme imkânı var ise hata düzeltilerek yine aynı karar verilir.¹¹³ Eğer ilk derece mahkemesi

¹¹³ 2577 Sayılı Kanun m. 45/3: "Bölge idare mahkemesi, yaptığı inceleme sonunda ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulursa istinaf başvurusunun reddine karar verir. Karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise gerekli düzeltmeyi yaparak aynı kararı verir."

kararında herhangi bir hukuka aykırılık bulunur ise istinaf başvurusu kabul edilerek, uyuşmazlığın esası hakkında yeni bir karar verilir.¹¹⁴

2.2.1.1. İstinaf Başvurusunun Reddine İlişkin Kararlar

Bölge idare mahkemeleri tarafından verilen istinaf başvurusunun reddine yönelik kararlar esasen ilk derece mahkemesi kararının onaması niteliği taşımaktadır. İlk derece mahkemesi kararı hem hukukilik hem de maddi olaya uygunluk yönünden incelendiğinde eğer kararda herhangi bir aykırılık bulunmaz ise taraflarca yapılan istinaf kanun yolu başvurusunun reddine karar verilir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, *“İstinaf dilekçesinde öne sürülen iddialar; istinaf başvurusuna konu Trabzon İdare Mahkemesi'nin 25/11/2021 gün ve E:2021/878, K:2021/1373 sayılı kararının dayandığı gerekçeler karşısında yerinde ve kararın kaldırılmasına neden olacak mahiyette görülmediğinden istinaf başvurusunun reddine, ...”* karar verilmiştir.¹¹⁵

Örnek kararda da görüldüğü üzere ilk derece mahkemesi kararına karşı yapılan istinaf kanun yolu başvurusu üzerine görevli ve yetkili istinaf dairesi tarafından yapılan yargılama sonucunda taraf iddialarının yerinde olmadığı, ilk derece mahkemesi kararının dayandığı gerekçelerde bir eksiklik bulunmadığı, dolayısıyla ilk derece mahkemesi kararında herhangi bir hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle istinaf başvurusunun reddine karar verilmiştir.

İlk derece mahkemesi tarafından verilen kararlarda nihai sonucu itibari ile herhangi bir aykırılık bulunmasa da kararın gerekçesinin esasen hukuka aykırı bulunduğu durumlarda nasıl bir usul uygulanacağına ilişkin herhangi bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Kanuni düzenlemeye şekli olarak bakıldığında hukuka aykırı bulunan kararın kaldırılarak uyuşmazlığın esası hakkında yeniden bir karar

¹¹⁴ 2577 Sayılı Kanun m. 45/4: “Bölge idare mahkemesi, ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulmadığı takdirde istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verir. Bu hâlde bölge idare mahkemesi için esası hakkında yeniden bir karar verir.”

¹¹⁵ Samsun Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, T 18.03.2022, E 2022/228, K 2022/370 (Yayımlanmamış).

verilmesi gerekmektedir. Ancak uygulamada bu türdeki ilk derece mahkemeleri kararın kaldırılması yolu tercih edilmeyerek, kararın gerekçesi değiştirilmek suretiyle farklı gerekçe ile istinaf başvurusunun reddine karar verilmektedir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “*Bakılan davada iptali istenilen geçici görevlendirme işleminin hizmet gereği tesis edildiği belirtilmiş ise de, dava dosyasında mevcut bilgi ve belgeler birlikte değerlendirildiğinde, dava konusu görevlendirmenin hangi hizmet ihtiyacından kaynaklandığının davalı idarece somut bilgi ve belgelerle ortaya konulamamış olması karşısında dava konusu işlemde kamu yararı ve hizmet gerekleri yönünden hukuka uygunluk, istinafa konu İdare Mahkemesi kararında sonucu itibarıyla hukuka aykırılık bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, istinaf başvurusunun yukarıda belirtilen gerekçe ile reddine,..*” karar verilmiştir.¹¹⁶

Örnek olarak gösterilen kararda ilk derece mahkemesi kararının gerekçesi her ne kadar hukuka aykırı bulunmuşsa da kararın nihai sonucu itibarı ile herhangi bir isabetsizlik bulunmadığından, ilk derece mahkemesi kararı kaldırılmadan farklı gerekçe ile istinaf başvurusu reddedilerek karar onanmıştır. Bölge idare mahkemelerince bu doğrultuda verilen kararlar, bu hususa yönelik olarak herhangi bir kanuni düzenleme bulunmadığından yargılama usulü açısından bir aykırılık oluşturmamaktadır.

2.2.1.2. İstinaf Başvurusunun Kabulüne İlişkin Kararlar

İlk derece mahkemeleri kararında eksiklik, hata, aykırılık bulunması durumunda istinaf kanun yolu aşamasında bölge idare mahkemelerince istinaf başvurusu kabul edilir. Eğer dava dosyasında uyuşmazlığın esası hakkında yeniden bir karar verebilmek için herhangi bir bilgi ve belge eksikliği bulunmaz ise dava dosyasının esası incelenerek esası hakkında yeni bir karar verilir.

¹¹⁶ Samsun Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, T 31.12.2021, E 2021/1151, 2021/1098 (Yayımlanmamış).

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “Bu durumda, dava konusu UKOME kararı tesis edilirken, yasal zorunluluk bulunmasına karşın Akçabat İlçe Başkanlığı'nın UKOME toplantısından haberdar edilmediği ve katılımları sağlanmadığından, Akçabat İlçe Belediyesinin katılımı sağlanmaksızın tesis edilen işlemde şekil yönünden hukuka uyarlık, davanın reddine ilişkin mahkeme kararında hukuki isabet görülmemiştir. Diğer taraftan; Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanlığı Ulaşım Koordinasyon Merkezinin 02/06/2020 tarih ve 2020/023 kararının şekil yönünden hukuka aykırı olduğundan iptaline karar verildiği dikkate alındığında, davalı idarece mahkeme kararı doğrultusunda şekil yönünden eksiklikler giderildikten sonra yeni bir karar alınacağı da açıktır. Açıklanan nedenlerle, istinaf başvurusunun kabulüne, Trabzon İdare Mahkemesi'nin 12/01/2021 gün ve E:2020/780, K:2021/45 sayılı kararının kaldırılmasına, dava konusu işlemin iptaline, ...” karar verilmiştir. ¹¹⁷

Örnek kararda ilk derece mahkemesi tarafından davanın esası hakkında verilen karara karşı yapılan istinaf kanun yolu başvurusu sonucunda yapılan yargılamada ilk derece mahkemesinin kararında hukuka aykırılık bulunduğu gerekçesiyle istinaf başvuru kabul edilerek ilk derece mahkemesinin kararı kaldırılmış ve uyuşmazlığın esası hakkında yeni bir karar verilmiştir.

2.2.2. Usulden Verilen Nihai Kararlar

Bölge idare mahkemeleri istinaf kanun yolu başvurusunda önüne gelen uyuşmazlıkları ilk aşamada başvuru şartlarının usule uygunluğu açısından denetler. Eğer yapılan başvuruda usule aykırılık bulunur ise uyuşmazlığın esasına girilmeden usulü açıdan nihai olarak karar verilir.

Bunun yanı sıra yargılama devam ederken uyuşmazlığın esası hakkında bir karar verilmesine gerek görülmeyen durumlarda da uyuşmazlığın esası hakkında bir inceleme yapılmaksızın nihai olarak yargılama sonuçlandırılabilir.

¹¹⁷ Samsun Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi, T 11.03.2022, E 2022/279, K 2022/296 (Yayımlanmamış).

2.2.2.1. İstinaf Talebinin İncelenmeksizin Reddine İlişkin Kararlar

İncelenmeksizin ret kararları, esasen kanunen tanımlanmış bir nihai karar sonucu olmayıp, idari yargı merciileri tarafından teamül haline getirilmiştir. Dava sonucu esasen ret şeklindedir. Ancak davanın incelenmeden, esasına girmeden reddi anlamına gelir şekilde bir takım taleplere ilişkin incelenmeksizin ret kararları verilmektedir. Bölge idare mahkemeleri bakımından da incelenmeksizin ret kararları; 2577 sayılı Kanun'un 45/1. maddesi uyarınca 5.000,00 TL'yi geçmeyen (yeniden değerlendirme oranı ile 2022 yılı için 9.000,00 TL'yi geçmeyen, 9.000,00 TL ve 9.000,00 TL tutarı altında kalan uyuşmazlıklar) uyuşmazlıklar için ilk derece mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlar ile kanuni düzenleme ile kanun yolu kapalı olan kararlara karşı yapılan istinaf başvuruları için verilmektedir. İlk derece mahkemeleri tarafından verilen bu kararlar sonucu itibari ile istinaf kanun yolu başvurusuna kapalıdır. Kaldı ki ilk derece mahkemesi hâkimi tarafından bu kararlara ilişkin olarak sehven istinaf başvuru yolu açık bırakılsa ve taraflarca karar istinaf edilse de, bölge idare mahkemeleri tarafından istinaf başvurusunun incelenmeksizin reddine karar verilmelidir.

Esasen istinaf kanun yoluna tabi olan bir kararın sehven kanun yolu kapalı olacak şekilde kesin olarak karar verilir ve karar da taraflarca istinaf edilirse bölge idare mahkemeleri tarafından istinaf başvurusu incelenir. Çünkü ilk derece mahkemesi kararındaki kanun yolunun açık olup-olmadığı dair hüküm bölge idare mahkemeleri açısından bağlayıcı değildir. Keza, bu hususa ilişkin olarak kurulan hükmün bağlayıcı olması, taraflar açısından hak arama hürriyetinin engellenmesine sebep olacaktır.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, "...Dava, davalı idare bünyesinde Elektrik Piyasası Hizmetleri Daire Başkanlığında Şube Müdürü olarak görev yapmakta iken 01.09.2016 tarihli ve 29818 (mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 672 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden çıkarılan, akabinde Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonununun 28.06.2018 tarihli ve 2018/22414 sayılı kararıyla kamu görevine iade edilerek 06.09.2018 tarihinde aynı Daire Başkanlığında Başuzman olarak göreve başlayan davacı tarafından, göreve iadesi üzerine kendisine

topu olarak yapılan geçmişe dönük maaşlarının yasal faizlerinin ödenmediğinden bahisle, geçmişe dönük maaşlarının yasal faizlerinin ödenmesi istemiyle 13.09.2021 tarihinde davalı idareye yaptığı başvurunun reddine ilişkin 20.09.2021 tarihli işlemin iptali ile göreve iadesi üzerine kendisine ödenen geçmişe dönük maaşlarının yasal faizlerine karşılık fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla şimdilik 100,00-TL maddi tazminatın ödenmesine karar verilmesi istemiyle açılmıştır...Dava dosyasının incelenmesinden, Ankara 13. İdare Mahkemesince verilen 17/11/2021 tarih ve E:2021/2151, K:2021/1973 sayılı kararın, konusu yedi bin Türk lirasını geçmeyen bir uyuşmazlığa ilişkin olduğu tespit edildiğinden, yukarıda anılan yasal düzenleme gereğince kesin olan bu karara yönelik istinaf başvurusunun incelenme olanağı bulunmamaktadır. Yukarıda açıklanan nedenlerle istinaf başvurusunun İNCELENMEKSİZİN REDDİNE,... ” karar verilmiştir.¹¹⁸

Verilen örnek kararda dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin olarak yapılan istinaf kanun yolu başvurusu hakkında 2021 yılı için hesaplanan 7.000,00 TL kesin hüküm sınırının altında kaldığı gerekçesiyle incelenmeksizin reddine karar verilmiştir.

Uyuşmazlık konusu miktar bazen her ne kadar belirlenen kesin hüküm sınırının altında kalsa da gerçek miktarın dava açıldığı esnada tam olarak bilinmesine imkân bulunmaması nedeniyle fazlaya ilişkin haklar saklı kalmak kaydıyla ıslah hakkı gözetilerek ilk aşamada düşük dava miktarlarla açılabilmektedir. Yargılama esnasında gerek bilgi ve belgelerin temini gerekse bilirkişi incelemesi vb. gibi uyuşmazlık miktarının tam olarak belirlenmesi neticesinde ilk aşamada belirtilen miktar ıslah müessesesi ile arttırılmaktadır.¹¹⁹ Davacının dava açmaktaki asıl amacının ilk başta belirtilen miktarla sınırlı kalınmaksızın uyuşmazlık konusunu dava ettiği, davacının uyuşmazlık konusu miktarı ıslah edip-etmeyeceği sorularak, gerekirse ıslah hakkı

¹¹⁸ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 7. İdari Dava Dairesi, T 19.01.2022, E 2022/88, K 2022/100 (Yayımlanmamış).

¹¹⁹ 2577 Sayılı Kanun m. 16/4: “Taraflar, sürenin geçmesinden sonra verecekleri savunmalara veya ikinci dilekçelere dayanarak hak iddia edemezler. Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir.”

tanınmak suretiyle karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle bölge idare mahkemeleri arasında farklı yorumlar yapılarak, buna bağlı olarak da farklı kararlar da verilmektedir.

Örnek olarak, davalı idarenin yargı kararı ile kesinleşmiş olan haksız işlemi nedeniyle uğranıldığı ileri sürülen 5.000,00 TL zararın; mülkiyetinden yoksun kalınan taşınmaz bedelinin haksız işlemin başlangıç tarihinden itibaren işleyecek olan yasal faizi ile birlikte tazmini talebiyle Trabzon İdare Mahkemesi nezdinde açılan bir davada yapılan yargılama sonucunda uyuşmazlık konusu miktar kesin hüküm sınırının altında kaldığı için 2577 sayılı Kanun'un 45/1. maddesi uyarınca kanun yolu kapalı olmak üzere kesin olarak karar verilmiştir. Verilen bu karara karşı davacı tarafından yapılan istinaf kanun yolu başvurusunda ise, “...Mahkemece ilgililerin talebi veya re'sen yapılmış (keşif-bilirkişi incelemesi gibi) bir tespit sonucu davacıya zararın miktarının tebliğine ilişkin bir bilgilendirme bulunmadığından, İdare Mahkemesince nihai karar verilmeden önce, davacının uğradığını ileri sürdüğü zarar miktarını, 2577 sayılı Kanun'un 16. maddesinin 4. fıkrası uyarınca bir kereye mahsus olarak arttırıp arttırmayacağı hususu sorularak, bu husustaki dilekçesi alındıktan sonra yine istenilen tazminat miktarının arttırılmasını içeren dilekçenin mahkemeye verilmesi durumunda da, bu dilekçenin davalı idareye tebliğ edilerek davalı idarece cevap verilmesi veya cevap süresi geçirildikten sonra karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmakta olup, davacı tarafından, fazlaya dair hakları saklı kalmak üzere dava açıldığı halde, 2577 sayılı Kanun'un 16. maddesinin 4. fıkrasında yer alan ıslah hakkını kullanmaları sağlanmadan karar verilmesinde usul hükümlerine uygunluk görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, davacının istinaf başvurusunun kabulü ile Trabzon İdare Mahkemesi'nin 20/11/2020 günlü, E:2020/481, K:2020/1031 sayılı kararının kaldırılmasına, dava dosyasının yukarıda belirtilen hususlar dikkate alınmak suretiyle yeniden incelenerek bir karar verilmek üzere Mahkemesine iadesine” karar verilmiştir.¹²⁰

Örnek karar incelendiğinde esasen kanun yolu kapalı olan bir nihai karar hakkında davacının uğramış olduğu zararın, dava dilekçesinde gösterilen zarar

¹²⁰ Samsun Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi, T 09.04.201, E 2021/544, K 2021/557 (Yayımlanmamış).

miktarından fazla olmasına karşın, davacı veya davacıların dava dilekçesinde gösterdikleri zarar miktarını artırmalarına yönelik taleplerinin mahkemelerce kabul edilmeyerek istemle bağlı kalma kuralını uygulayarak dava dilekçesinde gösterilen zarar tutarı kadar tazminata hükmetmelerinden doğan hak kayıplarının giderilmesi amacıyla verildiği anlaşılmaktadır.

2.2.2.2.İstinaf Edilmemiş Sayılmasına İlişkin Kararlar

İstinaf dilekçeleri 2577 sayılı Kanun'un 3. maddesine uygun şekilde düzenlenmek zorunda olup, yapılacak olan başvuru esnasında da Harçlar Kanunu uyarınca belirlenen, yatırılması gereken harçların eksiksiz olarak yatırılması gerekmektedir. Başvuru dilekçesinde 3. maddeye ilişkin hususlarda eksiklikler bulunursa eksikliklerin tamamlanması için taraflara 15 gün süre verilir. Eğer başvuru için yatırılması gerekli harçların ve posta giderlerinin yatırılmamış olması durumunda da bu konudaki eksikliklerin tamamlanması için taraflara 7 gün süre verilir. Konusuna göre verilen süreler içeresinde belirtilen eksiklikler tamamlanmaz ise bölge idare mahkemesi tarafından istinaf edilmemiş sayılmasına yönelik karar verilir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “...*Dava dosyasının incelenmesinden; bakılmakta olan davanın, davacı kısıtlanmadan önce vekili tarafından açıldığı, davacının 1 yıldan uzun süreli hapis cezası alması ve hükmün kesinleşmesi nedeniyle Vasi Sümeyye Çağlar Canlan'ın davacıya vasi tayin edildiği, mahkeme kararının vasiye 25.6.2020 tarihinde tebliğ edildiği, istinaf başvurusunun vasi tarafından yapılmayıp kısıtlı olan davacı tarafından 02.07.2020 tarihinde yapıldığı, Dairemizin 07.09.2021 tarihli dilekçe ret kararıyla, davacı vasisi Sümeyye Çağlar Canlan tarafından iş bu kararın tebliğinden itibaren yukarıda yer verilen yasal (15) günlük süre verilerek imzalı istinaf dilekçesini doğrudan Dairemize sunması veya davacı tarafından yapılan istinaf başvurusuna icazet vermesi veyahut da 2577 sayılı Yasa'nın 4.maddesinde belirtilen merciler aracılığıyla göndermek suretiyle söz konusu eksikliğin tamamlanması istenilen yazımızın vasiye 18.10.2021 tarihinde tebliğ edildiği, buna göre istinaf süresinin son günününün 02.11.2021 tarihi olduğu, 10.12.2021*

tarihli kısıtlı dilekçesiyle ek süre talebinde bulunulduğu, vasi tarafından hazırlanan istinaf dilekçesinin 22.12.2021 tarihinde dosyaya sunulduğu görülmektedir.

Yasada düzenlenen sürelerin kesin süreler olduğu, yasada öngörülmeven şekilde ek süre talebinin de mümkün olmadığı, dilekçe ret kararımızla yasal süresi içinde eksikliğin tamamlanmaması halinde istinaf isteminde bulunulmamış sayılmasına karar verileceğinin davacı tarafa açıkça belirtildiğinden yasal süresi geçtikten sonra verilen istinaf dilekçesinin hukuki sonuç doğurmayacağı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, 2577 sayılı Kanun'un yukarıda belirtilen hükümleri uyarınca davacı tarafın istinaf talebiyle ilgili olarak istinaf edilmemiş sayılmasına karar verilmesi gerekmektedir. KARAR SONUCU: 1- Ankara 22. İdare Mahkemesince verilen 25/12/2019 tarihli ve E:2018/4747, K:2019/4284 sayılı kararla ilgili istinaf talebi yönünden İSTİNAF EDİLMEMİŞ SAYILMASINA, ...” karar verilmiştir.¹²¹

Konuya ilişkin başka bir uyuşmazlıkta ise, “...Dosyanın incelenmesinden, davalı tarafından 12/12/2019 tarihli istinaf dilekçesi verilirken gerekli olan 80.00-TL posta ücretinin ödenmediğinin anlaşılması üzerine, Erzurum 1. İdari Dava Dairesi Başkanlığı'nun 17/12/2019 tarihli yazısı ile yedi günlük süre içerisinde posta avansını eksikliğinin tamamlanması aksi halde istinaf isteminden vazgeçilmiş sayılacağı hususunun davalı idareye bildirildiği, Mahkemenin anılan yazısının davalıya 26/12/2019 tarihinde tebliğ edilmesine karşın, söz konusu eksikliğin süresi içinde tamamlanmadığı görülmektedir. Bu durumda, verilen süre içinde davalı tarafından gerekli harcın ödenmediği anlaşıldığından, davalının istinaf başvurusu açısından istinaf edilmemiş sayılmasına karar verilmesi gerektiği sonucuna verilmiştir. Açıklanan nedenlerle; 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 45. maddesine göre yapılan istinaf incelemesi sonucunda, usul ve esas yönünden hukuka uygun olan İdare Mahkemesi kararının kaldırılmasını gerektiren bir neden bulunmadığı anlaşıldığından, davacının istinaf başvurusunun reddine, davalı idare yönünden kararın istinaf edilmemiş sayılmasına, ...” karar verilmiştir.¹²²

¹²¹ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 14. İdari Dava Dairesi, T 23.12.2021, E 2021/2816, K 2021/6414 (Yayımlanmamış).

¹²² Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 1.İdari Dava Dairesi, T 19.11.2021, E 2020/234, K 2021/2446 (Yayımlanmamış).

Örnek kararlar incelendiğinde istinaf kanun yolu başvurusu aşamasında dilekçede eksik görülen hususların tamamlanmasına yönelik olarak taraflara kanunen verilmesi gereken süreleri verdikten sonra belirtilen süreler içerisinde eksiklikler giderilmediği için istinaf edilmemiş sayılmasına karar verilmiştir. Sürelerin kanunen belirlendiği, yasal olarak verilmesi gereken süreler haricinde de ayrıca herhangi bir ek süre belirlenemeyecektir. Aksi durum hem yargılamanın uzamasına sebep olacak hem de taraflar arasındaki hukuki belirlilik ilkesini ihlal edecektir.

2.2.2.3. İstinaf Talebinin Süre Yönünden Reddine İlişkin Kararlar

Süre hususu, idarenin sürekliliği ve belirlilik ilkeleri uyarınca kamu düzeni açısından önemli usul kurallarından biridir.¹²³ İdari yargılama hukukunda da istinaf başvuruları için taraflara otuz gün süre tanınmıştır.¹²⁴ Bu süre ilk derece mahkemesi kararının taraflara tebliğ tarihinden itibaren başlamakta olup, otuzuncu günün sonunda sona ermektedir. Sürelere uygulanan genel koşullar kapsamında; istinaf başvuru süresinin son günü mesai resmi tatil gününe denk gelirse resmi tatil gününü takip eden ilk iş günü başvuruda bulunulabilir.¹²⁵

Bölge idare mahkemeleri önüne gelen başvuruları 2577 sayılı İYUK' un 3. maddesine uygunluk bakımından incelerken maddede belirtilen süreye ilişkin koşullar bakımından da başvurular incelenir ve eğer istinaf başvuru süresi otuz günlük süreden sonra yapılmış ise davanın esasına girilmeksizin istinaf başvurusu süre yönünden reddedilir.

¹²³ Bağrıaçık, Ahmet, "İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 11. Maddesine Göre Yapılan Başvuruya Zımnı Retten Sonra Gelen Açık Ret Cevabının Dava Açma Süresine Etkisi", Ankara Barosu Dergisi, Cilt 76, Sayı 3, Ekim 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/554200>, (son erişim tarihi 15.05.2022), s. 84.

¹²⁴ 2577 Sayılı Kanun m. 45/1: "İdare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi, mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvurulabilir."

¹²⁵ 2577 Sayılı Kanun m. 8/2: "Tatil günleri sürelere dahildir. Şu kadarki, sürenin son günü tatil gününe rastlarsa, süre tatil gününü izleyen çalışma gününün bitimine kadar uzar"

2.2.2.4. Karar Verilmesine Yer Olmadığına İlişkin Kararlar

Dava konusu edilen uyuşmazlıkla ilgili olarak yargılama devam ederken iptali talep edilen işlem idarelerce geri alınabilir, iptal edilebilir veya yeni bir işlem tesis edilerek dava konusuz kalabilir.¹²⁶ Veya taraflarca davadan feragat edilerek, davadan vazgeçilebilir. Bu gibi durumlarda işin esası hakkında karar verilmesi taraflar açısından herhangi bir fayda sağlamayacağından mahkemeler tarafından karar verilmesine yer olmadığına yönelik karar verilmektedir. Aynı durum istinaf başvurusu aşamasında da geçerli olup, istinaf yargılaması devam ederken davalı idarece işlemin geri alınabileceği, iptal edebileceği gibi davacı tarafından da istinaf başvurusundan vazgeçilebilir veya feragat talebinde bulunabilir. İdare tarafından böyle bir adım atılması veya davacı tarafından bu yönde talepte bulunulması durumunda bölge idare mahkemeleri tarafından da aynı ilk derece mahkemelerinde olduğu gibi karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilmektedir.¹²⁷

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “...Dosyanın incelenmesinden; davacı vekili tarafından dosyaya sunulan 17/01/2022 tarihli dilekçe ile davadan feragat edildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda; feragat nedeniyle ortadan kalkan uyuşmazlığın esası hakkında karar verilmesine hukuken imkân bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, davacı tarafından davadan feragat edilmiş olması sebebiyle Adana 3. İdare Mahkemesi'nin 24/09/2021 tarih ve E:2021/191, K:2021/913 sayılı kararının kaldırılmasına, feragat nedeniyle davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına...” karar verilmiştir.¹²⁸

Konuya ilişkin başka bir uyuşmazlıkta, “Uyuşmazlıkta, davanın Kepez Belediye Meclisinin 05.05.2014 tarihli, 94 sayılı kararıyla uygun bulunan ve Antalya Büyükşehir Belediye Meclisinin 08.10.2014 tarihli, 520 sayılı kararı ile onaylanan

¹²⁶ Çakmak, Münci, “İdari Yargıda Davadan Feragat”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 53, Sayı 1, Şubat 2004, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/628666>, (son erişim tarihi 17.05.2022), s.186.

¹²⁷ Ülker, Gözde, “İdari Yargılama Usulünde Davadan Feragat”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, Aralık 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/373758>, (son erişim tarihi 17.05.2022), s. 3380.

¹²⁸ Adana Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi, T 19.01.2022, E 2021/2280, K 2022/155 (Yayımlanmamış).

1/1000 ölçekli uygulama imar planı değişikliğinin iptali istemiyle açıldığı, dava açıldıktan sonra dava konusu plan değişikliğini yürürlükten kaldıracak şekilde Kepez Belediye Meclisinin 07.01.2016 tarihli, 20 sayılı kararı ile uygun bulunan ve Büyükşehir Belediye Meclisinin 12.02.2016 tarihli, 223 sayılı kararı ile onaylanan 1/1000 ölçekli uygulama imar planı revizyonu ile davaya konu parselin akaryakıt istasyonu alanına dönüştürülmesi ile kaldırılan otopark alanının parselin kuzeyinde tekrar planlandığı anlaşıldığından bakılan davanın konusuz kaldığı sonucuna varılmıştır. Açıklanan nedenlerle; istinaf başvurusunun kabulüne, istinafa konu Antalya 2. İdare Mahkemesi'nin 24/05/2018 gün ve E:2015/659, K:2018/589 sayılı kararının kaldırılmasına, konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına...” karar verilmiştir.¹²⁹

Karar verilmesine yer olmadığı kararları 2577 sayılı İYUK’ da sayılmış karar türlerinden olmayıp, yargı kararlarının uygulanması sonucunda geliştirilmiştir. Kanunen sayılmamış olsa da bazı ortaya çıkan sebepler, taraflarca gelen talepler doğrultusunda yargılamaya devam edilmesi taraflar açısından herhangi bir fayda sağlamayabilir. Bu bakımdan yargılamanın önlenmesi amacıyla da bu yönde verilen kararlar hukuken isabetli ve yerindedir.¹³⁰

3. TEMYİZ KANUN YOLUNA TABİ OLUP - OLMAMASINA GÖRE İSTİNAF MAHKEMELERİNİN KARARLARI

Bölge idare mahkemelerinin kuruluş amacı doğrultusunda istinaf kanun yolu incelemesi aşamasında verilen kararların büyük çoğunluğunun temyiz kanun yoluna tabi olmadan kesinleşmesi öngörülmüştür. Ancak bazı uyuşmazlıkların niteliği gereği üç dereceli yargılama sistemi içerisinde en üst yargılama mercii olan Danıştay tarafından da incelenmesi uygun bulunmuştur.¹³¹ Bu bakımdan bölge idare

¹²⁹ Konya Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi, T 07.04.2022, E 2022/684, K 2022/779 (Yayımlanmamış).

¹³⁰ Boz, Selman Sacit/ Eraslan, Yunus, “İdari Yargılama Usulünde Karar Verilmesine Yer Olmadığı Kararları”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 2, 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1090679>, (son erişim tarihi 06.10.2021), s. 420.

¹³¹ Tüğen, Kamil / Akkaş, Fatma, “6545 Sayılı Kanun Sonrası Vergi Yargılamasında İstinaf İle Temyiz Yolu ve İdari Muvafakat”, İzmir Yeminli Mali Müşavirler Odası Dergisi. Cilt 2, Sayı 1, Haziran 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1160415>, (son erişim tarihi 19.05.2022), s. 26.

mahkemeleri tarafından verilen kararların bir kısmı Danıştay nezdinde temyiz yoluna tabi iken bir kısmı ise kesin niteliktedir.

3.1.Temyiz Kanun Yoluna Tabi Olan Kararlar

Üç aşamalı yargılama sisteminde davanın niteliği gereği incelemenin bir de Danıştay tarafından yapılması gerekli görülen uyuşmazlıklar temyize kabil tutulmuştur.¹³² Hangi dava çeşitlerinin bu kapsamda olduğu konusunda herhangi bir tereddüte yer vermemek adına bu dava türleri 2577 sayılı Kanun'un "Temyiz" başlıklı 46. maddesinde sayılmıştır.¹³³

¹³² Çınarlı, Serkan / Azak, Kerim, "Bölge İdare Mahkemelerinin Kesin Kararları Arasındaki Aykırılık Veya Uyuşmazlığın Giderilmesi Meselesi", Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1404107>, (son erişim tarihi 19.05.2022), s. 5.

¹³³ 2577 Sayılı Kanun m. 46: "Danıştay dava dairelerinin nihai kararları ile bölge idare mahkemelerinin aşağıda sayılan davalar hakkında verdikleri kararlar; başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi Danıştayda, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde temyiz edilebilir:

- a) Düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davaları.
- b) Konusu yüz bin Türk lirasını aşan vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemler hakkında açılan davalar.
- c) Belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davaları.
- d) Belli bir ticari faaliyetin icrasını süresiz veya otuz gün yahut daha uzun süreyle engelleyen işlemlere karşı açılan iptal davaları.
- e) Müşterek kararnameyle yapılan atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri ile daire başkanı ve daha üst düzey kamu görevlilerinin atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri hakkında açılan iptal davaları.
- f) İmar planları, parselasyon işlemlerinden kaynaklanan davalar.
- g) Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunca itiraz üzerine verilen kararlar ile 18/11/1983 tarihli ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
- h) Maden, taşocakları, orman, jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular ile ilgili mevzuatın uygulanmasına ilişkin işlemlere karşı açılan davalar.
- i) Ülke çapında uygulanan öğrenim ya da bir meslek veya sanatın icrası veyahut kamu hizmetine giriş amacıyla yapılan sınavlar hakkında açılan davalar.
- j) Liman, kruvaziyer limanı, yat limanı, marina, iskele, rıhtım, akaryakıt ve sıvılaştırılmış petrol gazı boru hattı gibi kıyı tesislerine işletme izni verilmesine ilişkin mevzuatın uygulanmasından doğan davalar.
- k) 8/6/1994 tarihli ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapılması Hakkında Kanunun uygulanmasından ve 16/7/1997 tarihli ve 4283 sayılı Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasından doğan davalar.
- l) 6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
- m) 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
- n) Düzenleyici ve denetleyici kurullar tarafından görevli oldukları piyasa veya sektörle ilgili olarak alınan kararlara karşı açılan davalar."

Ayrıca 2577 sayılı Kanun'un 46.maddesinin (b) fıkrasında belirtilen konusu yüz bin Türk lirasını aşan vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemler hakkında açılan davalar da yeniden değerlendirme oranı ile 2022 yılı için 306.000,00 TL olarak hesaplanmıştır. Bu durumda konusu 306.000,00 TL ve 306.000,00 TL'nin altında kalan uyuşmazlıklara ilişkin olarak temyiz talebinde bulunulamayacaktır.

3.2.Temyiz Kanun Yoluna Tabi Olmayan Kararlar

Bölge idare mahkemesinin kesin nitelikte vermiş olduğu kararlara 2577 sayılı Kanun'un 45/5. maddesinde yer verilmiştir. Bu kanun maddelerinde ilk derece mahkemeleri tarafından ilk inceleme hususlarına ilişkin olarak verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunun haklı bulunması, kendi görevinde veya yetkisinde bulunmayan bir mahkeme tarafından karar verilmiş olması, reddedilmiş ya da davaya bakmaya yasaklılığı bulunan hâkim tarafından davaya bakılması durumunda bölge idare mahkemeleri tarafından istinaf başvurusunun kabulüne, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına, dosyasının ilgili mahkemesine gönderilmesine ilişkin kararlar ile 2577 sayılı Kanun'un 46. maddesinde sayılan temyize tabi olan uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlar haricindeki diğer kararların kesin nitelikte olduğu belirtilmiştir.¹³⁴

Kanun maddesinde sayılan karar türlerine bakıldığında aslında 46. maddede sayılan dava türleri dışındaki diğer kararların, ilk derece mahkemelerinin usulü yönde vermiş olduğu kararlar ve ilk derece mahkemeleri kararlarında usulü açıdan eksiklik, hata bulunduğuna yönelik kararlar olduğu söylenebilir.

Ayrıca, kendi yargı çevresi yetkisi içerisinde bulunan ilk derece mahkemelerinin görev ve yetki uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin kararlar, bağlantı bulunup/bulunmadığına yönelik kararlar, kendi iş bölümü görevinde bulunmadığından dosya esas kaydının kapatılarak görevli ve yetkili daireye gönderilmesine ilişkin

¹³⁴ 2577 Sayılı Kanun m. 45/5: "Bölge idare mahkemesi, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hâllerinde, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar vererek dosyayı ilgili mahkemeye gönderir. Bölge idare mahkemesinin bu fıkra uyarınca verilen kararları kesindir."

kararlar ile kanunda belirtilen gönderme kararları dışında, diğer başka gerekçelerle dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesine ilişkin kararlar da kesin nitelikte kararlardır.

Bölge idare mahkemeleri tarafından verilen gönderme kararları çalışmanın ana konusunu oluşturduğundan, gönderme kararları ayrı bir başlık altında daha detaylı irdelenerek, değerlendirilecektir.

4. İSTİNAF MAHKEMELERİ TARAFINDAN VERİLEN GÖNDERME KARARLARI

Bölge idare mahkemelerinin hangi gerekçeler ile gönderme kararları verebileceği kanunda belirtilmiş olmasına rağmen bu gerekçelerden farklı sebeplere dayanılarak da gönderme kararları verilebilmektedir. Bu gönderme kararlarının bir kısmı dairelerin kendi iç işleyişine, görev ve yetki alanına ilişkindir. Bir kısmı ise kanuni düzenlemelerden kaynaklanmaktadır. Bölge idare mahkemelerinin kendi iç işleyişine, görev ve yetki alanına ilişkin gönderme kararları; temyiz kanun yoluna tabi kararların Danıştaya gönderilmesine ilişkin kararlar, kendi görevinde bulunmayan bir davanın görevli yargı merciine gönderilmesine ilişkin kararlar, kendi iş bölümü görevinde bulunmayan bir davanın görevli Daireye gönderilmesine ilişkin kararlardır. Bölge idare mahkemelerinin kanuni düzenlemeler doğrultusunda vermiş olduğu gönderme kararları ise dosyasının ilk derece mahkemelerine gönderilmesine ilişkin kararlardır.¹³⁵

Çalışmanın ana konusu esasen bölge idare mahkemelerinin istinaf kanun yolu incelemesi sonucunda vermiş olduğu ilk derece mahkemelerine gönderme kararları olduğundan, iç işleyişe, görev ve yetki alanına ilişkin gönderme kararlarından bahsedilerek, ilgili ilk derece mahkemelerine gönderme kararları ayrı bir başlık altında daha detaylı anlatılarak değerlendirme yapılacaktır.

¹³⁵ 2577 Sayılı Kanun m. 45/5: “Bölge idare mahkemesi, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hâllerinde, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar vererek dosyayı ilgili mahkemeye gönderir. Bölge idare mahkemesinin bu fıkra uyarınca verilen kararları kesindir.”

4.1.Temyiz Kanun Yoluna Tabi Dosyanın Danıştaya Gönderilmesine İlişkin Kararlar

Bölge idare mahkemeleri kendine gelen dosyaları başvuru dilekçesinde yazılan hitap şekline bağlı kalmaksızın inceler. Buradaki amaç, dilekçelerdeki hitap ve isteğe bağlı kalınarak gereksiz yazışma ve yargılama sürecinin uzatılmasının engellenmesidir. Yapılan incelemelerde de ivedi yargılama usulüne tabi bir davanın, yargı yolu olarak temyiz kanun yoluna başvurulması gerekirken taraflarca istinaf talebinde bulunulur ise dava dosyası uyuşmazlığa bakmakla görevli olan Danıştaya gönderilir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “.....işlemlerin aktarılan mevzuat uyarınca gerçekleştirilecek ihalelere ve bu ihale işlemelerinin yargısal denetimine ilişkin olduğu, başka bir anlatımla, kamu konutlarını öncelikli olarak satın alma hakkına sahip olanların tespiti ile buna ilişkin sıra listelerinin düzenlenmesinin söz konusu konutların ihale yoluyla satışına ilişkin işlemde mündemiç olduğu dikkate alındığında, kamu konutlarını öncelikli satın alma hakkı bulunanların tespiti ile öncelikli alım hakkı sahipleri listesinin düzeltilmesi istemlerinin reddi suretiyle tesis edilen ve ihale sürecine ilişkin işlemlerden kaynaklandığı anlaşıldığından dava konusu uyuşmazlığın ivedi yargılama usulü kapsamında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu itibarla, İdare Mahkemesi'nce verilen kararın 2577 sayılı Kanun'un 20/A maddesi uyarınca ivedi yargılama usulü kuralları gereğince doğrudan temyize tâbi olduğu, ivedi yargılama usulüne tâbi olan davalarda anılan Kanun'un 45/8. maddesi uyarınca istinaf kanun yoluna başvurulmasının mümkün olmadığı dikkate alındığında, dosyanın görevli Danıştay'a gönderilmesi gerekmektedir. Açıklanan nedenlerle, esas kaydının kapatılarak dosyanın Danıştay 13. Dairesine gönderilmesine, ...”karar verilmiştir.¹³⁶

İlk derece mahkemesince verilen karara karşı yapılacak olan kanun yolu başvurusu kanuni düzenleme gereğince temyiz kanun yoludur. Temyiz kanun yolu incelemesine de Danıştay görevli olduğundan dolayı bölge idari mahkemelerinin bu yöndeki gönderme kararları yargılama usulü açısından uygundur.

¹³⁶ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 6. İdari Dava Dairesi, T 16.12.2021, E 2021/2022, K 2021/2181 (Yayımlanmamış).

4.2. Başka Bir Dairenin Bakmakla Görevli Olduğu Davaların Görevli Daireye Gönderilmesine İlişkin Kararlar

Bölge idare mahkemelerinde görevli bulunan dava dairelerinin iş bölümleri HSK tarafından belirlenir. Belirlenen iş bölümü uyarınca da yapılan istinaf başvuru sonucunda ilk derece mahkemeleri tarafından istinaf ilk incelemesi yapılırken belirlenen bu iş bölümü göz önüne alınarak dava dosyası ilgili dava dairesine gönderilir. Ancak bazı durumlarda belirlenen iş bölümü uyarınca hangi dairenin görevli olduğu konusunda tereddüt olmasından kaynaklı, bazı durumlarda ise ilk derece mahkemesi tarafından istinaf ilk incelemesi yapılırken görevli daire sehven hatalı olarak belirlenmesinden kaynaklı olarak dava dosyası uyuşmazlığı çözmekle görevli daireden başka bir daireye gönderilmektedir. Bu durumda yapılan inceleme sonucunda HSK tarafından belirlenen iş bölümü kapsamında dairenin kendi iş bölümü görevinde bulunmayan bir dava için dosya esas kaydı kapatılarak davaya bakmakla görevli ilgili daireye gönderilir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, *"Hakimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesinin 25/06/2020 tarihli ve 565 sayılı kararı uyarınca; "...6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun uyarınca tesis edilen işlemlerden" kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümlenmesi görevi, İstanbul 6. İdare Dava Dairesinin görevleri arasında sayılmıştır. Buna göre; İstanbul İli, Kadıköy İlçesi, Merdivenköy Mahallesi, 3397 ada, 3 parselde bulunan 460 no'lu bağımsız bölümdeki taşınmaz ile 509 no'lu bağımsız bölümdeki taşınmazın tapularınının 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanununun 6/A maddesi uyarınca iptal edilerek Hazine adına tescil edilmesi yönünde tesis edilen işlemin iptali isteminden kaynaklanan uyuşmazlığın konusunun "6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun uyarınca tesis edilen işlemlere" ilişkin olması nedeniyle görüm ve çözümünün, Hakimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesinin yukarıda aktarılan kararı gereğince İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 6. İdare Dava Dairesinin görev alanında kaldığı anlaşılmıştır. Açıklanan nedenlerle,*

dosyanın esas kaydının kapatılarak İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 6. İdare Dava Dairesine gönderilmesine,...”karar verilmiştir.¹³⁷

Örnek kararda da görüldüğü gibi verilen karar, dava dairelerinin kendi görev alanına ilişkin bir karardır. Her dava dairesi kendi görev alanındaki uyuşmazlıklar hakkında yapılan istinaf kanun yolu incelemesine ilişkin yargılama yapacağından verilen karar yargılama usulü bakımından yerindedir.

4.3. İlgili İlk Derece Mahkemesine Gönderilmesine İlişkin Kararlar

Kanun koyucu istinaf yargılamasında yapılan inceleme sonucunda hangi nedenlerle dosyasının tekrar ilk derece mahkemelerine gönderileceğini tahdidi olarak belirtmiştir. Ancak bölge idare mahkemeleri tarafından yapılan istinaf yargılaması neticesinde kanunda sayılan bu sebeplere bağlı kalınmaksızın, gerekçeler genişletilerek gönderme kararları çeşitlendirilmektedir. Bu gönderme kararlarının bir kısmı davadaki usulü eksikliklerden kaynaklansa da bir kısmı da usulü eksikliğe ilişkin olmayan gerekçelere dayanmaktadır.

4.3.1. Kanunda Öngörülen Gönderme Kararları

2577 sayılı Kanun’un 45.maddesi’ne bakıldığında ilk derece mahkemeleri tarafından ilk inceleme konuları hakkında verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurularının haklı bulunması, görevi veya yetkisinde bulunmayan bir mahkeme tarafından karar verilmiş olması, reddedilmiş ya da davaya bakmaya yasaklılığı bulunan hâkim tarafından davaya bakılması durumunda bölge idare mahkemeleri tarafından istinaf başvurusunun kabulüne, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına, dosyasının ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verileceği belirtilmiştir.¹³⁸

¹³⁷ İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, T 19.01.2022, E 2022/75, K 2022/94 (Yayımlanmamış).

¹³⁸ 2577 Sayılı Kanun m. 45/5: “Bölge idare mahkemesi, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hâllerinde, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar vererek dosyayı ilgili mahkemeye gönderir.

4.3.1.1. İlk İnceleme Üzerine Verilen Kararlar Nedeniyle Gönderme Kararları

İlk derece mahkemeleri nezdinde açılan davalarda ilk önce 2577 sayılı Kanun'un 14/3. maddesinde sayılan ilk inceleme hususlarında sırasıyla; görev ve yetki, idari merci tecavüzü, ehliyet, İdari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığı, süre aşımı, husumet, 3 ve 5 inci maddelere uygun olup olmadıkları yönünden inceleme yapılır.¹³⁹ Açılan davada ilk inceleme konularına ilişkin bir aykırılık mevcut ise işin esasına girilmeden ilk inceleme konuları hakkında karar verilir. Verilen bu kararlardan idari yargının görevli olduğu uyuşmazlıklarda davanın görev, husumet, 3.ve 5. maddeye uygunluk yönünden verilen dilekçe ret kararları dışındaki diğer konulara ilişkin olarak verilen kararlara karşı istinaf talebinde bulunulur¹⁴⁰ ve istinaf talebi bölge idare mahkemesi tarafından haklı bulunursa ilk derece mahkemesi kararı kaldırılarak dosya ilk derece mahkemesine gönderilir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “...Bakılan davada; İdare Mahkemesince, dava konusu işlemin 14/07/2021 tarihinde davacının yüzüne tefhim edilmesine rağmen davacının imzadan imtina ettiğinin aynı tarihte kayıt altına alındığı gerekçesine yer verilerek, dava süresi, tutanak tarihini izleyen günden itibaren başlatılmış ise de, sözü edilen tutanakta dava konusu işlemin, yazılı bildirimden beklenen amacı gerçekleştirecek şekilde tüm unsurlarıyla ilgisine aktarıldığı ve bu suretle duyurulduğu yönünde hukuki denetime imkan vermediği, dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerden de davacının tebellüğden kaçınması üzerine işlemin Tebligat Kanununun 21. maddesi uyarınca davacıya tebliğ edildiğine dair bilgi belgenin de bulunmadığı anlaşıldığından, söz konusu tutanağa dayanılarak dava açma süresinin başlatılmasında hukuka uyarlık bulunmamaktadır. Belirtilen durum karşısında, dava

¹³⁹ 2577 Sayılı Kanun m. 14/3: “Dilekçeler, Danıştayda daire başkanının görevlendireceği bir tetkik hakimi, idare ve vergi mahkemelerinde ise mahkeme başkanı veya görevlendireceği bir üye tarafından:

- a) Görev ve yetki,
 - b) İdari merci tecavüzü,
 - c) Ehliyet,
 - d) İdari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığı,
 - e) Süre aşımı,
 - f) Husumet,
 - g) 3 ve 5 inci maddelere uygun olup olmadıkları,
- Yönlerinden sırasıyla incelenir.”

¹⁴⁰ Özdemir, Halit Eyüp, İdari Yargıda Dilekçeler Üzerine İlk İnceleme, 1.bs., İstanbul 2019, s. 115.

dilekçesinde ittila (öğrenme) tarihi olarak belirtilen 16/09/2021 tarihine göre süresinde açılan davada, İdare Mahkemesince uyuşmazlığın esasının incelenmesi gerekirken süre aşımı yönünden davanın reddedilmesinde hukuki isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle; davacının istinaf başvurusunun kabulüne, Tekirdağ 1. İdare Mahkemesinin 14/10/2021 tarih ve E:2021/912, K:2021/803 sayılı kararının kaldırılmasına, yukarıda belirtilen hususlar dikkate alınıp yeniden yargılama yapılması amacıyla dosyanın 2577 sayılı Kanununun 45. maddesinin 5. fıkrası uyarınca mahkemesine gönderilmesine, ... ” karar verilmiştir.¹⁴¹

Örnek kararda da görüleceği gibi ilk derece mahkemeleri tarafından ilk inceleme hususlarına yönelik olarak verilen kararların bölge idare mahkemeleri tarafından uygun bulunmayarak kaldırılmasına karar verilirse bölge idare mahkemesi dosyanın tekemmülünü tekrar kendi sağlamaz, dosyanın tekemmül ettirilerek esası hakkında bir karar verilmesi için dosya ilgili mahkemeye gönderilir.

Bu gönderme kararları idari yargılama hukukundaki üçlü yargılama sistemi gereği yerindedir. Aksi durumda, yani bölge idare mahkemeleri tarafından dosyanın tekemmülü sağlanarak karar verilmesi durumunda ilk derece mahkemeleri tarafından uyuşmazlığın esası hakkında herhangi bir inceleme yapılmadan istinaf kanun yolunda dava konusu değerlendirilmiş olacaktır. Bu durum da mahkemeye erişim hakkının engellenmesine sebep olur.

4.3.1.2. Görevli Veya Yetkili Olmayan Mahkemece Verilen Kararlar Nedeniyle Gönderme Kararları

Görev ve yetki kuralları yargılama hukukunun en önemli usul kuralları ve dava şartı olup, kamu düzenine ilişkin olduğundan yargılamanın her safhasında incelenmektedir.¹⁴² Bu sebeple istinaf aşamasında da görev ve yetki kuralları irdelenmekte, eğer kendi görev veya yetkisinde bulunmayan bir mahkeme tarafından

¹⁴¹ İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 9. İdari Dava Dairesi, T 18.01.2022, E 2022/109, K 2022/48 (Yayımlanmamış).

¹⁴² Aydın , Alper, “Vergi Mahkemelerinde Dilekçeler Üzerinde İlk İnceleme”, Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksek Okulu Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/649934>, (son erişim tarihi 19.05.2022), s. 138.

karar verilmiş ise görev veya yetki kuralına ilişkin olarak yeniden bir karar verilmek üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilmektedir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “...Davacıya yapılan ek ödeme/fazla çalışma ücretinden gelir vergisi kesintisi yapılmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davanın görüm ve çözümü vergi mahkemesinin görevinde bulunduğundan, bu davanın görev yönünden reddedilerek dava dosyasının yetkili vergi mahkemesine gönderilmesi gerekirken, davanın esası hakkında idare mahkemesince karar verilmesinde hukuki isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, istinaf başvurusunun KABULÜ ile istinaf başvurusuna konu idare mahkemesi kararının KALDIRILMASINA; dava dosyasının yeniden bir karar verilmek üzere mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,...” karar verilmiştir.¹⁴³

Örnek kararda da görüldüğü üzere her ne kadar idari yargının görev alanına giren bir konu olsa da dava konusu uyuşmazlık vergi mahkemesinin görevine girdiğinden ilk derece mahkemesi kararı kaldırılarak, davanın vergi mahkemesinin görevine girdiğinden görev yönünden reddine karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

Konuya ilişkin başka bir uyuşmazlıkta, “...Dava dosyasının incelenmesinden; davacının, davalı idarede başkan yardımcısı olarak görev yapmakta iken bu görevinden istifa etmesi üzerine 27.04.2020 tarih ve 3934 sayılı olur ile KOSGEB Bursa Batı Müdürlüğü bünyesine başkan müşaviri olarak atandığı, 29.04.2020 tarihinde buradaki görevine başladığı, 02.06.2020 tarihinde idareye başvurarak aylıklarının 301 faktör puanı ve 601 unvan çarpanı üzerinden ödenmesini talep ettiği, talebin reddi üzerine bakılmakta olan davanın Ankara İdare Mahkemesinde açıldığı anlaşılmış ise de, uyuşmazlığın davacının parasal ve özlük haklarına ilişkin bulunması nedeniyle, görüm ve çözümünde, 2577 sayılı Kanun'un 33. maddesinin 3. fıkrası uyarınca davacının görev yaptığı yer idare mahkemesi olan Bursa İdare Mahkemesi yetkili bulunmaktadır. Bu durumda, idare mahkemesince davanın 2577

¹⁴³ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 7. İdari Dava Dairesi, T 13.01.2022, E 2021/2873 K 2022/71 (Yayımlanmamış).

sayılı Yasa'nın 15/1,a maddesi uyarınca yetki yönünden reddedilerek dosyanın Bursa İdare Mahkemesine gönderilmesi gerekirken uyuşmazlığın esası incelenmek suretiyle karar verilmesinde usul hükümlerine uyarlık bulunmamıştır. Açıklanan nedenlerle, istinaf başvurusunun KABULÜ ile istinaf başvurusuna konu idare mahkemesi kararının KALDIRILMASINA; dava dosyasının yeniden bir karar verilmek üzere mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,...” karar verilmiştir.¹⁴⁴

Yukarıda yer verilen örnek kararlar, mahkemelerin görevlerinin ve yargılama usullerinin kanunla belirleneceğine ilişkin anayasal hükmünün bir gereğidir.¹⁴⁵ Kendi görev ve yetki alanı içerisinde bulunmayan bir uyuşmazlıkla ilgili olarak verilen kararlar anayasal hükmün ihlali sonucunu doğurur.

4.3.1.3.Reddedilmiş veya Yasaklanmış Hâkim Tarafından Bakılan Davalarda Verilen Kararlar Nedeniyle Gönderme Kararları

Dava açılırken veya yargılama aşamasında taraflarca hâkimin nezdinde ret sebeplerinin veya yasaklılık sebeplerinin birinin mevcut olduğu ileri sürülerek reddi hâkim talebinde bulunulabilir. Ayrıca bu sebepler kendisinde mevcut olan hâkim tarafından, kendi iradesi ile re'sen çekinme talebinde de bulunulabilir. Davaya bakan ya da karar verilen heyete teşekkül eden hâkimin red veya yasaklılık sebepleri mevcut iken karar verilmesi durumunda yargılamanın objektifliği ve hukuki güvenlik ilkeleri açısından uygun olmayacağından, red sebebi veya yasaklılığı bulunmayan bir hâkim, heyet tarafından yeniden bir karar verilmek üzere dosya ilk derece mahkemelerine gönderilir. Ayrıca taraflarca yapılan bu yönde bir talep mevcut ise buna yönelik itirazın karşılanarak karar verilmesi de bu kuralın doğal bir parçasıdır.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “*Dava dosyasının incelenmesinden; davalı idare tarafından verilen 15/03/2018 tarihli talep dilekçesinde mahkeme başkanı*

¹⁴⁴ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 7. İdari Dava Dairesi, T 12.01.2022, E 2021/1549, K 2022/37 (Yayımlanmamış).

¹⁴⁵ 2709 Sayılı Kanun m. 142: “Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir”

hakkında reddi hakim talebinde bulunduğu görülmüştür. Bu durumda, davalı idarenin reddi hakim talebi hakkında karar verildikten sonra işin esası hakkında karar verilmesi gerekirken, belirtilen usul kuralları yerine getirilmeden verilen istinafa konu kararda bu yönüyle hukuki isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle; istinaf talebinin kabulüne, İstanbul 12. İdare Mahkemesinin 22/05/2018 tarih ve E:2017/2046, K:2018/873 sayılı kararının kaldırılmasına, dava dosyasının yeniden bir karar verilmek üzere mahkemesine gönderilmesine, ...” karar verilmiştir.¹⁴⁶

Kararda belirtildiği üzere reddi hâkim talebinde bulunulan mahkeme başkanı hakkında herhangi bir karar alınmadan yargılamaya devam edilerek işin esası hakkında karar verildiği görülmektedir. Taraflarca yapılan reddi hâkim talebi her ne kadar yerinde olmasa da, söz konusu talepler reddi hâkim ya da hâkimin yasaklılığı sebepleri arasında bulunmasa da yine de talebin reddine/kabulüne yönelik olarak ilk derece mahkemeleri tarafından karar alınması gerekmektedir. Bu taleplere yönelik olarak bir karar verilmemesi taraflar yönünden yargılamanın objektifliğine aykırı olur.

4.3.2. Kanunda Öngörülme Yeniden Gönderme Kararları

İlk derece mahkemeleri tarafından verilen nihai kararların istinaf kanun yolu aşamasında bölge idare mahkemeleri tarafından uygun bulunmaması durumunda kararın kaldırılarak yeniden bir karar vermek üzere ilk derece mahkemelerine gönderilmesi kanunda belli sebeplere bağlanmıştır. Dosyasının ilk derece mahkemelerine gönderilmesine ilişkin kararlar her ne kadar belirli şartlara bağlanmış ise de uygulamada birçok farklı gerekçe ile bölge idare mahkemeleri tarafından gönderme kararlarına karar verilmektedir. Bunların bir kısmı yargılama usulü açısından yerinde görülse de bir kısmı yargılamanın esasını etkiler boyutta olmadığı için ilk derece mahkemelerinin iş yükünün artmasına ve yargılama sürelerinin uzamasına sebep olmaktadır.

¹⁴⁶ İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 6. İdari Dava Dairesi, T 07.11.2018, E 2018/1537, K 2018/1669 (Yayımlanmamış).

İstinaf kanun yolu aşamasında birçok sebep ilk derece mahkemelerin kararlarının kaldırılarak dava dosyasının ilk derece mahkemesine gönderilmesine ilişkin sebepler altında değerlendirilebilirken, uygulamada özellikle sıklıkla karşılaşılan gönderme sebeplerine ilişkin örnekler verilerek, değerlendirme yapılacaktır.

4.3.2.1. Görev Uyuşmazlığına İlişkin İtirazın Karşılanmaksızın Yargılamaya Devam Edilmesi Sonucu Verilen Kararlar Nedeniyle Gönderme Kararları

Dava açılırken veya yargılama sırasında taraflarca görev itirazında bulunulabilir. Böylesi bir durumda dava dosyasındaki bütün usulü işlemler durur ve mahkeme tarafından görev itirazının karşılanması gerekir.¹⁴⁷ Eğer ilk derece mahkemesi kendini görevli görür ise görevlilik kararı vererek, uyuşmazlığın kendi görev alanında olduğunu belirtir. Mahkeme kendini görevli görmez ise davanın görev yönünden reddine karar verir. Ancak dosyada görev itirazı mevcutken bu itiraz karşılanmadan yargılamaya devam edilerek nihai olarak bir karar verilir ise görev itirazında bulunan tarafın olumlu görev uyuşmazlığı¹⁴⁸ çıkarma hakkı elinden alınmış olacağından dava dosyasında usulü eksiklik olacaktır.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “...*Dava dosyasının incelenmesinden, davalı Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Başkanlığı tarafından verilen savunma dilekçelerinde, idare mahkemesinin bakılan davada görevli olmadığı belirtilerek görev itirazında bulunulduğu ancak görev itirazı hakkında bir karar verilmediği görülmektedir. Bu durumda; idare mahkemesince, davalı Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Başkanlığının görev itirazı üzerine, bu itiraz*

¹⁴⁷ Topuz, Nurdane, “Görev Uyuşmazlıklarının Çözümü İçin Uyuşmazlık Mahkemesi’ne Yapılacak Başvurular”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Cilt 0, Sayı 2, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mdergi/issue/16882/175773>, (son erişim tarihi 19.05.2022), s. 161.

¹⁴⁸ 2247 Sayılı Kanun m. 10: “Görev uyuşmazlığı çıkarma; adli ve idari bir yargı merciinde açılmış olan davada ileri sürülen görev itirazının reddi üzerine ilgili Başsavcı veya Başkanın sözcüsü tarafından görev konusunun incelenmesinin Uyuşmazlık Mahkemesinden istenmesidir. Yetkili Başsavcı veya Başkanın sözcüsünün Uyuşmazlık Mahkemesinden istekte bulunabilmesi için, görev itirazının, hukuk mahkemelerinde en geç birinci oturumda, idari yargı yerlerinde de dilekçe ve savunma evresi tamamlanmadan yapılmış olması ve yargı yerlerinin de kendilerinin görevli olduklarına karar vermiş bulunmaları şarttır. Görev itirazının yargı merciince yerinde görülerek görevsizlik kararı verilmesi halinde, görev konusunun Uyuşmazlık Mahkemesince incelenebilmesi, temyizden bu kararın bozulmuş ve yargı merciince de bozmaya uyularak görevli olduğuna karar verilmiş bulunmasına bağlıdır.”

hakkında bir karar verilmeksizin davanın esası hakkında karar verilmesinde hukuki isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle; 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 45. maddesinin 5. fıkrası uyarınca Kocaeli 1. İdare Mahkemesi Hakimliği'nce verilen 12/10/2021 tarih ve E:2021/807, K:2021/1127 sayılı kararın kaldırılmasına, aynı hüküm gereğince ve yukarıda belirtilen hususlar da gözetilerek yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın mahkemesine gönderilmesine,..” karar verilmiştir.¹⁴⁹

Örnek kararda yargılama hukukunun temel kuralları arasında bulunan görev hususu konusunda taraflar nezdinde bir tereddüt hasıl olduğu görülmektedir. Söz konusu itiraza yönelik olarak da ilk derece mahkemesi tarafından görev itirazının reddine/kabulüne ilişkin bir karar alınmadan yargılamaya devam edilmiş olması ise yargılama usulü açısından önemli bir eksikliktir. Usulü eksikliğin bulunduğu bu sebepten dolayı bölge idare mahkemesi tarafından, ilgili ilk derece mahkemesi tarafından görev itirazının karşılanarak yargılamanın yeniden yapılması için dosya ilk derece mahkemesine gönderilmesi yerinde bir karardır.

4.3.2.2. Tek Hâkimli/Heyetli Olarak Görülmesi Gerekli Davalarda Verilen Kararlar Nedeniyle Gönderme Kararları

2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkı'nda Kanun'un 'Tek hakimle çözümlenecek davalar' başlıklı 7. maddesinde; “1. (Değişik birinci fıkra: 8/6/2000 - 4577/3 md.) Uyuşmazlık miktarı yirmibeşbin Türk Lirasını aşmayan;

a) Konusu belli parayı içeren idarî işlemlere karşı açılan iptal davaları,

b) Tam yargı davaları, İdare mahkemesi hâkimlerinden biri tarafından çözümlenir.

2. (Değişik: 8/6/2000 - 4577/3. md.) 6 ncı maddenin (a) ve (b) bentlerinde belirtilen uyuşmazlıklardan kaynaklanan toplam değeri yirmibeşbin Türk Lirasını aşmayan davalar, vergi mahkemesi hâkimlerinden biri tarafından çözümlenir.

¹⁴⁹ İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 9. İdari Dava Dairesi, T 13.01.2022, E 2021/1747, K 2022/45 (Yayımlanmamış).

3. Bu tür davaların hakimler arasında dağılımına ilişkin esaslar, işlerde denge sağlanacak biçimde mahkeme başkanı tarafından önceden tespit edilir.” hükmüne, Ek Madde-1’de; “Bu Kanunun tek hakimle çözümlenecek davalara ilişkin 7 nci maddesindeki parasal sınırlar; her takvim yılı başından geçerli olmak üzere, önceki yılda uygulanan parasal sınırların, o yıl için 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca Maliye Bakanlığınca her yıl tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılması suretiyle uygulanır. Bu şekilde belirlenen sınırların bin Türk lirasını aşmayan kısımları dikkate alınmaz.” hükmüne yer verilmiştir.

Yapılan yeniden değerlendirme oranında 25.000,00 TL 2022 yılı için 77.000,00 TL olarak hesaplanmıştır. Bu durumda 2022 yılında konusu 77.000,00 TL ve altında olan davaların çözümü ilk derece mahkemelerinde tek hâkim olarak karara bağlanacak olup, bu miktarın üzerindeki uyuşmazlıklar hakkında heyet teşekkülünde karar verilecektir.

Kanun koyucunun buradaki amacı konusu belli bir miktarın üzerinde olan uyuşmazlıkların birden fazla hâkim tarafından, heyet olarak karar verilmesinin yargılamanın selameti açısından faydalı olacağı düşüncesidir. Bu sebeple de niteliği gereği heyet halinde karar verilmesi gereken bir konuda tek hâkimle karar verilmesi durumunda bölge idare mahkemesince ilk derece mahkemesinin kararı kaldırılarak ilgili mahkemeye gönderilmektedir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “... Görüldüğü üzere davacı vekili tarafından iptal ve tazminat davası birlikte açılmıştır. Her ne kadar tazmini talep edilen miktar fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmak kaydıyla 7.000,00-TL olarak gösterilmiş ve bu açıdan uyuşmazlık tek hakim kararı ile çözümlenebilecek iken iptal istemi (dava konusu işlem) açısından uyuşmazlık miktarının, iadesi istenen 13.800 Amerikan Dolarının Türk Lirası cinsinden karşılığı (Merkez Bankası verileri esas alındığında davanın açıldığı tarih itibariyle 81.880,92 TL ve kararın verildiği tarih itibariyle de 95.427,00TL) olduğu, bu haliyle anılan uyuşmazlığın heyet halinde çözümlenmesi gerektiği tespit edilmiştir. Buna göre, heyet halinde karar verilmesi gereken işbu uyuşmazlıkta tek hakim tarafından verilen karar hukuka aykırı bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle;1-İstinaf isteminin kabulüne, 2-Konya 1. İdare Mahkemesi'nin 16/02/2021 tarih ve E:2020/257, K:2021/194 sayılı kararının kaldırılmasına, yukarıda açıklanan hususlar doğrultusunda yeniden karar verilmek üzere dosyanın Mahkemesine iadesine,..” karar verilmiştir.¹⁵⁰

Konuya ilişkin başka bir uyuşmazlıkta, “...Uyuşmazlıkta, dava konusu işlemin, dava devam ederken etkisini sürdüren bir işlem olmadığı, başka bir ifade ile davacının talebinin belli bir döneme(2018 ve 2019 yıllarına) ilişkin olduğu, bu haliyle uyuşmazlığın konusu miktarın belirlenebilir nitelikte olduğu, İdare Mahkemesi'nce yapılan 24/11/2020 tarihli ara karar üzerine davalı idare tarafından gönderilen hesaplama çizelgesine göre yapılacak hesaplama ile davacının talep ettiği miktar itibariyle iş bu davaya her halükarda tek hakimle karar verilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Buna göre, ilgili yargı merciince uyuşmazlık konusu miktarın yapılan ara kararı ile tespit edilmesinden sonra davanın tek hakim kararı ile çözümlenmesi gerekirken heyet halinde verilen kararda hukuki isabet bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Açıklanan nedenlerle; 1- İstinaf isteminin kabulüne, 2- Antalya 3. İdare Mahkemesi'nin 31/12/2020 tarih ve E: 2020/417, K: 2020/1220 sayılı kararının kaldırılmasına, yukarıda açıklanan hususlar doğrultusunda yeniden karar verilmek üzere dosyanın Mahkemesine iadesine,..” karar verilmiştir.¹⁵¹

Heyet halinde karar verilmesi gerekli bir uyuşmazlığın tek hâkimle karara bağlanması uyuşmazlığın niteliği yönünden gerekli görüldüğünden kaldırma sebebi olurken, esasen tek hâkimle görülebilecek bir dava hakkında heyet halinde karar verilmesinin kaldırma sebebi olarak hangi gerekçeye dayandırıldığı, dayandırılan gerekçenin haklılığı konusu tartışmalıdır.

Tek hâkimle karar verilecek nitelikteki davaların uyuşmazlık miktarlarının daha az olması sebebiyle birden çok hâkim tarafından heyet halinde karar verilmesi esasen yargılamanın selametine ters düşmese de yargılama usulü açısından sakıncalıdır.

¹⁵⁰ Konya Bölge İdare Mahkemesi 4.İdari Dava Dairesi, T 29.06.2021, E 2021/1026, K 2021/1442 (Yayımlanmamış).

¹⁵¹ Konya Bölge İdare Mahkemesi 4.İdari Dava Dairesi, T 21.12.2021, E 2021/904, K 2021/2152 (Yayımlanmamış).

Aksi durum her davanın heyet halinde karar verilmesine imkân sağlayacaktır. Böylesi bir durum da tabii hâkim¹⁵² ilkesine aykırılık teşkil edecektir.

4.3.2.3. Dava Dosyasının Tekemmül Ettirilmeden Karar Verilmesi Nedeniyle Gönderme Kararları

İdari yargılama hukukunda tarafların ikişer defa karşılıklı iddia ve savunmalarını otuz gün içerisinde beyan etme hakları vardır. Buna istisna olarak davalı tarafın ikinci savunma dilekçesinde davacının cevap vermesini gerektirir bir hususun varlığıdır. İkinci savunma dilekçesinde davacının cevaplandırmasını gerektirir bir durum ortaya çıkarsa bu hususu ilişkin beyanlar için davacı tarafa süre verilir.¹⁵³ Tarafların karşılıklı olarak beyanlarının alınması sonucunda dava dosyasının tekemmülü sağlanarak, dava dosyası karar verme aşamasına gelir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “...Dava dosyasının incelenmesinden; dava dosyasının yukarıda aktarılan mevzuat hükümlerine göre tekemmül edip, esasının karara bağlanması için gereken dosya tekemmülü sağlanmadan davanın esasının karara bağlandığı anlaşılmaktadır. Zira, davalı Milli Eğitim Bakanlığı husumetiyle tebligat işlemlerinin yapılarak dosyanın tekemmül ettirilmesi gerekmekte iken, anılan idareyi temsile yetkili olmayan bir avukatın UYAP sistemine kaydedilmek ve tebligatlar bu avukata yapılmak suretiyle dosya doğru tekemmül ettirilmeden davanın esası hakkında iş bu istinafa konu kararın verildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, işin esası hakkında karar verilebilmesi için dosyanın usulünce tekemmül ettirilmesi gerektiği için, dosyanın usulünce tekemmül ettirildikten sonra davanın esasının karara bağlanmasını teminen, dosya tekemmül etmeden verilen iş bu istinaf konusu kararın kaldırılması ve dosyanın mahkemesine gönderilmesi gerekmiştir. Açıklanan nedenlerle,

¹⁵² Taş, Burak, “Hukukun Genel Bir İlkesi Olarak Tabii Hakim İlkesi”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, Ekim 2021, (son erişim tarihi 17.05.2022), s. 1769.

¹⁵³ 2577 Sayılı Kanun m. 16: “1. Dava dilekçelerinin ve eklerinin birer örneği davalıya, davalının vereceği savunma davacıya tebliğ olunur. 2. Davacının ikinci dilekçesi davalıya, davalının vereceği ikinci savunma da davacıya tebliğ edilir. Buna karşı davacı cevap veremez. Ancak, davalının ikinci savunmasında, davacının cevaplandırmasını gerektiren hususlar bulunduğu, davanın görülmesi sırasında anlaşılırsa, davacıya cevap vermesi için bir süre verilir. 3. Taraflar, yapılacak tebliğlere karşı, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde cevap verebilirler. Bu süre, ancak haklı sebeplerin bulunması halinde, taraflardan birinin isteği üzerine görevli mahkeme kararı ile otuz günü geçmemek ve bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir. Sürenin geçmesinden sonra yapılan uzatma talepleri kabul edilmez.”

istinaf başvurusunun kabulüne, İstanbul 10. İdare Mahkemesi'nce verilen 30/04/2018 tarih ve E:2017/2320, K:2018/821 sayılı kararın kaldırılmasına, yukarıda belirtilen gerekçe dikkate alınarak yeniden bir karar verilmek üzere 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 45. maddesinin 5.fıkrası uyarınca dava dosyanın mahkemesine gönderilmesine,... ” karar verilmiştir.¹⁵⁴

Yukarıda anlatıldığı üzere tekemmülün sağlanması için karşılıklı beyanların alınması adına her bir tarafa ayrı ayrı tebligat yapılması gerekmekte olup, her bir taraf açısından dava dosyasının tekemmülünün sağlanması gerekir. Aksi durumda verilen nihai kararlar tarafların ifade ve savunma haklarının kısıtlanması sonucunu doğurur. Bu doğrultuda örnek kararda ilk derece mahkemesince davalı idareyi temsile yetkili olmayan bir avukata tebligat yapıldığından davalı idare açısından dava dosyası tekemmül ettirilmediği gerekçesiyle gönderme kararı davalı idarenin savunma hakkının elinden alınmaması açısından yerindedir.

4.3.2.4. Duruşma Yapılmadan Karar Verilmesi Nedeniyle Gönderme Kararları

Duruşma, taraflarca yapılacak olan talep üzerine veya gerekli görülmesi durumunda mahkemece re'sen yapılabilir.¹⁵⁵ Ancak yapılacak olan talepler dava dosyasının tekemmül etmesi aşamasına kadar yapılmalıdır.¹⁵⁶

Duruşma talebi bulunan bir dosyada ilk derece mahkemesi tarafından duruşma yapılmadan karar verilmesi tarafların sözlü beyanlarının, iddia ve savunmalarının alınmadan karar verilmesi sonucunu doğurduğundan, bu usulü eksikliğin bulunduğu

¹⁵⁴ İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi, T 06.12.2018, E 2018/856, K 2018/1054 (Yayımlanmamış).

¹⁵⁵ 2577 Sayılı Kanun m. 17: “1.Danıştay ile idare ve vergi mahkemelerinde açılan iptal ve yirmibeşbin Türk Lirasını aşan tam yargı davaları ile tarh edilen vergi, resim ve harçlarla benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları toplamı yirmibeşbin Türk Lirasını aşan vergi davalarında, taraflardan birinin isteği üzerine duruşma yapılır.

2. Temyiz ve istinaflarda duruşma yapılması tarafların istemine ve Danıştay veya ilgili bölge idare mahkemesi kararına bağlıdır.

3. Duruşma talebi, dava dilekçesi ile cevap ve savunmalarda yapılabilir.

4. 1 ve 2 nci fıkralarda yer alan kayıtlara bağlı olmaksızın Danıştay, mahkeme ve hakim kendiliğinden duruşma yapılmasına karar verebilir.

5. Duruşma davetiyeleri duruşma gününden en az otuz gün önce taraflara gönderilir

¹⁵⁶ 2577 Sayılı Kanun m. 17/3: “Duruşma talebi, dava dilekçesi ile cevap ve savunmalarda yapılabilir.”

dava dosyaları bölge idare mahkemeleri tarafından karar kaldırılarak ilgili mahkemeye gönderilmektedir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “...Dava dosyasında, davacı tarafından verilen ikinci dilekçede duruşma talebinde bulunulduğu halde İdare Mahkemesince duruşma yapılmaksızın karar verildiği anlaşılmıştır. Bu durumda; yasada belirtilen süre içerisinde duruşma talebinde bulunulmasına karşın duruşma yapılmadan işin esası hakkında hüküm verilmesine ilişkin İdare Mahkemesi kararında usul kurallarına uyarlık görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, davacının istinaf başvurusunun kabulüne, İstanbul 14. İdare Mahkemesinin 31/12/2020 tarih ve E:2020/912, K:2020/2051 sayılı kararının kaldırılmasına, yukarıda belirtilen gerekçe dikkate alınarak yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın ilgili Mahkemesine gönderilmesine,..” karar verilmiştir.¹⁵⁷

Yapılacak olan duruşmanın da yargılama yetkisi bulunan hâkim, heyet tarafından yapılması gerekmektedir. Heyetli olarak karar verilmesi gereken bir uyuşmazlıkla ilgili olarak tek hâkim nezaretinde gerçekleştirilen duruşma da karara dayanak alınamayacaktır.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “...Somut uyuşmazlıkta; heyetli olması sebebiyle duruşma sınırının da üstünde olan ve davacı tarafından dava dilekçesinde duruşma yapılması isteminde bulunulan işbu iptal + tam yargı davasında, her ne kadar tek hakim tarafından duruşma yapıldığı görülmüş ise de, uyuşmazlığın çözümünde yetkili olan Mahkeme heyetince esas hakkında karar verilmeden önce heyet halinde yeniden duruşma yapılması zorunlu olduğundan, duruşma yapılmaksızın tek hakim tarafından yapılan duruşma temel alınarak davanın esası hakkında bir karar verilmesinde hukuki isabet bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, davalı idarenin istinaf başvurusunun kabulüne, Çorum İdare Mahkemesi'nin 15/09/2021 günlü, E:2021/648, K:2021/636 sayılı kararının kaldırılmasına, duruşma yapıldıktan sonra

¹⁵⁷ İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi, T 04.01.2022, E 2021/1212, K 2022/66 (Yayımlanmamış).

*yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın Çorum İdare Mahkemesi'ne gönderilmesine,..” karar verilmiştir.*¹⁵⁸

Örnek kararlarda duruşmanın yapılmadığı ya da yapılan duruşmanın usulüne uygun olarak yapılmadığı gerekçesiyle ilk derece mahkemelerine gönderme kararları verilmiştir. Tarafların duruşma taleplerine yönelik istemlerinin göz ardı edilerek karar verilmesi elbette ki bir usulü eksiklik olup, adil yargılama hakkına engeldir.¹⁵⁹

Fakat salt bu nedenin dosyayı gönderme sebebi olarak sayılıp-sayılmayacağı tartışmalıdır. Çünkü istinaf aşamasında bölge idare mahkemelerince de duruşma yapma yetkisinin bulunduğu, dolayısıyla istinaf aşamasında bu eksikliğin tamamlanma imkânı olduğu için duruşma yapılmadığı gerekçesiyle dosyanın mahkemesine gönderilmesine ilişkin bu yöndeki kararlar usul ekonomisine aykırılık teşkil etmektedir.

Nitekim ilk derece mahkemesince duruşma yapılmadığı gerekçesiyle Danıştay temyiz yolu açık olmak üzere verilen gönderme kararına karşı yapılan temyiz başvurusu sonucunda yapılan yargılama neticesinde, “*Yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri uyarınca bölge idare mahkemesi, ilgili mevzuatta tahdidi olarak sayılan ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulması, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme tarafından bakılmış olması, davaya reddedilmiş ya da yasaklanmış hakim tarafından bakılmış olması hallerinde istinaf başvurusunu kabul ederek ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak dosyayı idare mahkemeye gönderecek, aksi halde kararın kaldırılmasına karar verdiği durumlarda işin esası hakkında yeniden karar verecektir. Duruşma yapılmasının zorunlu olduğu durumlarda bu talebin karşılanmayarak karar verilmesi yukarıda sınırlı sayıda belirtilen hususlardan olmadığından, bölge idare mahkemesi tarafından duruşmanın bizzat yapılarak işin esası hakkında karar verilmesi gerektiğinden, salt duruşma talebi yerine getirilmeden işin esası hakkında karar verildiği gerekçesiyle istinaf başvurusunun kabul edilerek Mahkeme kararı kaldırıldıktan sonra karar verilmek*

¹⁵⁸ Samsun Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, T 08.12.2021, E 2021/1223, K 2021/1200 (Yayımlanmamış).

¹⁵⁹ Ocak, Memduh, “İdari Yargıda Duruşmanın Adil Yargılanma Hakkı Açısından İncelenmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 145, 2019, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2019-145-1886>, (son erişim tarihi 02.04.2022) s. 349.

üzere mahkemeye gönderilmesine ilişkin temyize konu Bölge Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.” karar verilmiştir.¹⁶⁰

4.3.2.5. İhbar Yapılmadan Karar Verilmesi Nedeniyle Gönderme Kararları

İhbar, yargılaması yapılan bir davayla ilgili olarak tarafların kendisi yanında bulunmasını isteyeceği ya da yargılamanın sonucunda etkilenmesi muhtemel olan kişi veya kurumlara davanın bildirilmesidir.¹⁶¹

2577 sayılı Kanunda ihbar düzenlenmemiş olsa da, 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesi ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na yollamada bulunulmuştur. 6100 sayılı HMK'nın 'İhbar ve şartları' başlıklı 61.maddesi'nde; *“Taraflardan biri davayı kaybettiği takdirde, üçüncü kişiye veya üçüncü kişinin kendisine rücu edeceğini düşünüyorsa, tahkikat sonuçlanıncaya kadar davayı üçüncü kişiye ihbar edebilir. Dava kendisine ihbar edilen kişinin de aynı şartlarda bir başkasına ihbarda bulunması mümkündür ve bu şekilde ihbar tevali ettirilebilir.”* düzenlemesi yer almaktadır.

Bu durumda yukarıda yer verilen kanun metinlerinden de görüleceği üzere dava konusu edilen bir idari işlem olsa da, dava sonucunda verilecek karardan doğrudan etkilenecek kişiye veya kuruma ihbarda bulunulmayıp onun bilgisi dışında ve uyuşmazlığa ilişkin beyanları alınmadan davanın sonuçlandırılması, Kanun'un amir hükmünün ihmal edilmesi anlamına gelmektedir.

Bu nedenle de gerek beyan ve savunma hakkının kısıtlanmaması gerekse yargılamanın daha objektif gerçekleştirilebilmesi için ihbar kuralı ihlal edilerek verilen kararlarla ilgili olarak yapılan istinaf incelemesi sonucunda ihbar usulünün tamamlanabilmesi için dava dosyası ilgili mahkemeye gönderilmektedir.

¹⁶⁰ Danıştay 8. Dairesi, T 24.06.2021, E 2019/6273, K 2021/3414 (Yayımlanmamış).

¹⁶¹ Kalafat, Ahmet, “İdari Yargılama Usulü Kanunu'na Göre Üçüncü Şahısların Davaya Katılması (Fer'i Müdahale)”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-73-375>, Sayı 73, 2007, (son erişim tarihi 30.03.2022), s. 199.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta,“... İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 06.01.2014 tarihinde açık ihale usulü ile gerçekleştirilen 2013/150339 ihale kayıt numaralı "İstanbul Anadolu Adalet Sarayı 50 Personel ile Mekanik ve Teknik İşletim" ihalesine ilişkin olarak yapılan itirazın şikayet başvurusu üzerine Kamu İhale Kurulunca denetlenen işlemlerin İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığınca tesis edilen işlemler olduğu göz önüne alındığında, iş bu dava sonucu verilecek kararın, menfaatini etkileyebilecek olması nedeniyle İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığının idari yönden bağlı olduğu Adalet Bakanlığına ihbar edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu itibarla, davalı idare tarafından davanın Adalet Bakanlığına ihbarı talep edilmesine rağmen, Mahkeme tarafından, anılan Bakanlığa dava ihbar edilmeden verilen kararda usul hükümlerine uyarlık görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, istinaf başvurusunun KABULÜ ile istinaf başvurusuna konu idare mahkemesi kararının KALDIRILMASINA; dava dosyasının yeniden bir karar verilmek üzere mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,..." karar verilmiştir.¹⁶²

İhbarda bulunulmayıp kararın sonucundan etkilenecek olan üçüncü kişinin bilgisi dışında ve uyuşmazlığa ilişkin beyanları alınmadan davanın sonuçlandırılması, Kanun'un amir hükmünün ihmal edilmesi sonucunu ortaya çıkarsa da istinaf kanun yolu aşamasında ihbar edilerek beyanların alınması açısından herhangi bir engel yoktur. İhbar edilen yargılamada taraf sıfatı taşımadığından beyanlarının eksikliği dava dosyasının tekemmülüne engel değildir. Bu sebeple hali hazır istinaf kanun yolu aşamasında ihbar gerçekleştirilerek gerekli usulü işlemlerin tamamlanması suretiyle karar verilebilecekken bu sebeplerle dava dosyasının ilk derece mahkemesine gönderilmesi de yargılama sürecinin uzamasına sebep olmaktadır.

¹⁶² Ankara Bölge İdare Mahkemesi 7. İdari Dava Dairesi, T 12.01.2022, E 2021/2647, K 2022/38 (Yayımlanmamış).

4.3.2.6. Eksik Ya Da Yanlış Hasımla Davanın Görülmesi Nedeniyle Gönderme Kararları

İdari yargılama hukukunda uyuşmazlık konusu taraflardan birisi idaredir. Dolayısıyla idari davalarda hasmın gösterilmemesi veya eksik ya da hatalı gösterilmesi durumunda ilgili idare mahkemelerce hasım resen tespit edilerek yargılama yapılır.¹⁶³

İdari teşkilat içerisindeki kurumların fazlalığı ve hangi kurumun dava ehliyetinin, tüzel kişiliğinin bulunduğu hususlarının bilinmesini taraflardan beklemek hak arama hürriyeti bakımından doğru bir yaklaşım değildir. Bu sebeple idari yargıda husumet ilk derece mahkemeleri tarafından resen tespit edilmektedir.

Mahkemelerce resen tespit edilerek yönlendirilen husumetin yanlış hasıma ya da eksik hasıma yönlendirilmesi durumunda verilen nihai karar sonucunda asıl sorumlu olan idareden başka bir idare sorumlu tutulmuş olacaktır. Bu nedenle de yanlış veya eksik hasımla görülen davaların istinaf incelemesinde gerek farklı idareye sorumluluk yüklendiği, gerekse asıl sorumlu idare tarafından nihai karar verebilmek için dava dosyasının tekemmül ettirilmediği gerekçesiyle dava dosyasının ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmektedir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “...Çalışma izni iptal edilen ve sonrasında komisyon kararıyla iade edilen davacı tarafından, anılan süreçte maddi ve manevi olarak zarara uğradığından bahisle uğranılan zararların karşılığı olarak fazlaya ilişkin haklar saklı kalmak kaydı ile 5.000,00-TL maddi ve 5.000,00-TL manevi tazminatın yasal faiziyle birlikte ödenmesi istemiyle açılan işbu davanın, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'nün 21.07.2016 tarih ve E.7783529 sayılı yazısı doğrultusunda uyuşmazlık konusu çalışma izninin iptaline ilişkin işlemi tesis eden Trabzon Valiliği işleminden kaynaklandığı göz önünde bulundurulduğunda, Milli Eğitim Bakanlığı ve Trabzon Valiliği husumetiyle görülmesi gerektiği açık olup, bu nedenle İdare Mahkemesi Hakimliğince, Milli Eğitim Bakanlığı

¹⁶³ Kaplan, Gürsel, “Danıştay Kararları Ve İlgili Özel Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde İdari Yargıda Ehliyet Ve Husumet”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 19, Sayı 1-2, Aralık 2011, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97636>, (son erişim tarihi 28.03.2022), s. 360.

yanında Trabzon Valiliği'nin de hasım konumuna alınması suretiyle dosyanın anılan idare (Trabzon Valiliği) yönünden de tekemmül ettirilmesinden sonra yeniden karara bağlanması gerektiğinden, eksik hasımla verilen ilk derece mahkemesi hakimliği kararında usul hükümleri yönünden hukuki isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, davacının istinaf başvurusunun kabulüne, Trabzon İdare Mahkemesi Hakimliği'nin 29/03/2021 günlü, E:2020/559, K:2021/372 sayılı kararının kaldırılmasına, yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın Trabzon İdare Mahkemesi'ne gönderilmesine,..” karar verilmiştir.¹⁶⁴

Konuya ilişkin örnek kararda davalı hasmın eksik olarak belirlendiği gerekçesiyle ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak gönderilmesine karar verildiği görülmektedir. Husumetin eksik ya da hatalı belirlenmesine bağlı olarak, asıl sorumlu idarenin savunması alınmadığı dolayısıyla da davalı idare açısından dosyanın tekemmülü sağlanmadığından nihai karar verilmesi yerinde değildir. Bu nedenle bu sebeplere bağlı olarak ilk derece mahkemeleri kararlarının kaldırılması ve dosyasının ilk derece mahkemesine gönderilmesi yargılama usulü açısından doğru bir karardır.

4.3.2.7. Dava Konusunun Hatalı Belirlenerek Yargılama Yapılması Nedeniyle Gönderme Kararları

Yargılama açısından davanın açılmasından nihai kararın verilmesi, hatta kanun başvuru yollarının tüketilmesi bir bütünlük arz etmektedir. Yargılama, davacı/davacıların bir şeyi dava konusu etmesi, bir şeye yönelik istemde bulunmaları ile başlayıp, verilen nihai kararın başvuru yolları tüketilerek kesinleşmesi ile sona erer. Bu yüzden yargılamanın hangi talep/talepler üzerinden yürütüleceği büyük önem arz etmektedir. Burada da en büyük görev mahkemelere düşmektedir.

Taleple bağlılık ilkesi uyarınca mahkemeler davacı talepleri üzerinden yargılama yapsa da, bazen talepler yanlış, eksik değerlendirilerek aslında davacı taleplerinin dışında bir husus hakkında karar verilebilmektedir. Buna sebep olarak belki yazılı yargılama usulünün uygulanması nedeniyle davacı istemlerinin belirsiz

¹⁶⁴ Samsun Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, T 23.12.2021, E 2021/1155, K 2021/1242 (Yayımlanmamış).

veya anlaşılabilir ya da hatalı anlaşılabilir olması olarak gösterilebilir. Ya da istem tamamen mahkeme tarafından yanlış olarak değerlendirilebilir. İşte bu gibi bir durumun istinaf aşamasında tespiti halinde dava konusu uyuşmazlığın doğru şekilde kurularak davacı talepleri uyarınca yeniden yargılama yapılarak karar verilmesi için dava dosyasının mahkemesine gönderilmesi gerekmektedir. Hakeza buna yönelik olarak ilk derece mahkemesinden 3. maddeye uygunluk yönünden inceleme yapılarak, dava konusunun tereddüte yer vermeyecek şekilde netleştirilmesi gerektiği gerekçesiyle de dosya gönderilebilir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, "...buna göre Kartal Belediye Meclisinin 09.07.2020 tarih ve 54 sayılı kararıyla kabul edilen uygulama imar planı değişikliğinde tevhit koşulunun öngörülmesi durumunda davacıya ait parsel ile ilgili olarak düzenlenen imar durum belgesinin, planın uygulanmasına yönelik bir işlem olarak kabul edilerek dava açma süresine olan etkisinin Mahkemece irdelenmediği, bu hususta gerek görülmesi durumunda 2577 sayılı Kanunun 3.maddesi uyarınca dava dilekçesinin reddi suretiyle bir örneği dosyaya sunulan imar durum belgesi ile dayanağı 1/1.000 ölçekli uygulama imar planının ya da tevhit şartının plan notlarıyla veya doğrudan imar durum belgesiyle getirilmiş olması durumunda buna ilişkin işlemin iptalinin istenip istenmediğinin açıkça ortaya konulması, ayrıca dava dilekçesinin "dava konusu" ve "talep sonucu" kısımlarında herhangi bir işlemin tarih ve sayısı gösterilmeksizin yer verilen "tevhit şartının kaldırılmasına yönelik iptal davası" istemiyle ne kastedildiği hususlarının netleştirilmesi gerekirken Mahkemece uyuşmazlığın konusunun "tevhit şartı kararı" olduğu kabul edilerek doğrudan 01.02.2013 tasdik tarihli uygulama imar planının son ilan tarihi dikkate alınmak suretiyle davanın süre aşımı yönünden reddine karar verilmesinde hukuki isabet görülmemiştir. Bu durumda, yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda İdare Mahkemesince davanın konusu tam olarak tespit edildikten sonra süresinde açılıp açılmadığı hususunda yeniden irdeleme yapılması ve süresinde açıldığı tespit edildiğinde uyuşmazlığın esası hakkında karar verilmesi bakımından dava dosyasının Mahkemesine iadesi gerekmektedir. Açıklanan nedenlerle, istinaf talebinin kabulüne, İstanbul 9. İdare Mahkemesi'nin 25/12/2020 tarih ve E:2020/1212, K:2020/1887 sayılı

kararının kaldırılmasına, dava dosyasının yeniden bir karar verilmek üzere Mahkemesine iadesine,..” karar verilmiştir.¹⁶⁵

Konuya ilişkin başka bir uyuşmazlıkta, “... şimdiye kadar ödenmiş olan 12.827,70 TL evde bakım ücretinin iadesine ilişkin işlem ile birlikte evde bakım ücretinin kesilmesine ilişkin işlemine iptalinin istenilmesine karşın evde bakım ücretinin kesilmesi istemi hakkında herhangi bir hüküm kurulmadığının belirtildiği dikkate alındığında, mahkemece dava konusunun hatalı kurgulanarak heyetle karara bağlanması gereken uyuşmazlığın tek hakimle karara bağlandığı da anlaşılmıştır. Buna göre; gerek dava konusunun hatalı kurgulanarak eksik hükümle karar verilmesi, gerekse heyet tarafından karara bağlanması gereken uyuşmazlığın tek hakimle değerlendirilerek sonuçlandırılmış olması dikkate alındığında, bu aşamada usulüne uygun bir karar verildiğinden bahsedilemeyeceği dava konusu dikkate alınarak heyet tarafından yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın mahkemesine iade edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Açıklanan nedenlerle, istinaf başvurusunun kabulüne, Samsun 3. İdare Mahkemesi Hakimliği'nin 16/04/2020 gün ve E:2019/80, K:2020/271 sayılı kararının kaldırılmasına, dosyanın yeniden bir karar verilmek üzere Samsun 3. İdare Mahkemesi'ne gönderilmesine, ... ”karar verilmiştir.¹⁶⁶

Yukarıdaki kararlarda ilk derece mahkemeleri tarafından yargılama yapılırken dava konuları hatalı belirlenerek uyuşmazlığın nihai sonuca bağlandığı görülmektedir. Dolayısıyla davacı taleplerinin bir kısmı karşılanmamıştır. Burada davacıların dava açmaktaki amaçlarına yönelik talepleri hakkında herhangi bir hukuki değerlendirme yapılmadığı için söz konusu taleplere yönelik olarak yeni bir inceleme yapılması gerektiğinden dosyanın ilk derece mahkemesine iadesi kararı isabetlidir.

¹⁶⁵ İstanbul Bölge İdare Mahkemesi, 4. İdari Dava Dairesi, T 08.09.2021, E 2021/754, K 2021/842 (Yayımlanmamış).

¹⁶⁶ Samsun Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi, T 27.04.2021, E 2020/1077, K 2021/466 (Yayımlanmamış).

4.3.2.8. Eksik Hüküm Kurulması Nedeniyle Gönderme Kararları

Hüküm, mahkeme tarafından yapılan yargılama sonucunda verilen nihai kararın sonucudur.¹⁶⁷ Davacıların, dava açmaktaki nihai amaçlarından biri de hiç şüphesiz taleplerine ilişkin olarak lehe hükümler içeren kararlar verilmesidir. Mahkemeler de bu doğrultuda taleple bağlılık ilkesi uyarınca davacı istemlerini daraltamayacağı gibi aynı şekilde genişletemez. Bu bakımdan dava konusu edilen uyuşmazlık konusunun doğru belirlenmesinin yanı sıra söz konusu taleplere ilişkin nihai karara ait hükümlerin de doğru ve eksiksiz olarak kurulması gerekmektedir.

Mahkeme kararları talepler ve hükümler yönünden bir bütünlük göstermelidir. Hüküm fıkrasında davacı taleplerine daraltacak şekilde bir hükme yer verilmesi davacının dava açmaktaki amacına engeller bir duruma sebep olur. Bu nedenle istinaf yargılaması sırasında bu durumun tespit edilmesi halinde kararın kaldırılarak ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmektedir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “... *Bu durumda, dava konusunun eksik alınması suretiyle eksik hüküm kurulduğu sonucuna ulaşıldığından, planının tamamının iptali istemi yönünden de (itiraz konusu hususlar çerçevesinde) inceleme yapılmak suretiyle karar verilmesi gerektiğinden, dosyanın mahkemesine iadesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan, Mahkemece yeniden yapılacak yargılama sırasında dava dilekçesinde planın geneli yönünden öne sürülen ve bilirkişi raporunda da değerlendirmeye alınmamış bulunan (yukarıda örnek kabilinden zikredilmiş olan hususların) araştırılması bakımından ek bilirkişi raporu alınması ya da gerekirse yeniden keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması suretiyle davacının iddiaları ve idarenin savunmaları doğrultusunda planın tamamı ve açıkça iptali istenen plan notları yönünden hem dava konusu taşınmaz özelinde hem de plan bütünü özelinde olmak üzere ayrı ayrı inceleme yapılmak suretiyle karar verilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, dava dilekçesinde TİCK Rumuzlu Ticaret Konut Alanlarına ilişkin 2.3, 2.4 ve 2.5 nolu plan notlarına ilişkin temelde daha fazla yapılaşma imkanı*

¹⁶⁷ İyilikli, Ahmet Cahit, “Hukuk Yargılamasında Dava Sebebi Üzerine Bir İnceleme”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 106, 2013, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-106-1272>, (son erişim tarihi 29.03.2022), s. 202.

sağlanması gerektiği iddialarıyla itiraz edildiği görülmüş olup, Mahkemece plan notlarının yargısal denetimi gerçekleştirilirken davacının iddia ve itirazlarının dikkate alınması, bu bakımdan taleple bağlılık ilkesi uyarınca davacının talebini aşacak şekilde karar verilmemesi gerekmektedir. Açıklanan nedenlerle, istinaf talebinin kabulüne, İstanbul 12. İdare Mahkemesi'nin 03/03/2021 tarih ve E:2019/1731, K:2021/462 sayılı kararının kaldırılmasına, dava dosyasının yeniden bir karar verilmek üzere Mahkemesine iadesine,..” karar verilmiştir.¹⁶⁸

Örnek karardaki gibi eksik hüküm kurulması durumunda istinaf kanun yolu aşamasında bölge idare mahkemelerince davacının asıl talebi yönünde hukuki bir inceleme yapılamayacağından, davacı talebine uygun şekilde yeniden bir karar verilmesi için dava dosyasının ilk derece mahkemelerine gönderilmesi gerekmektedir. Aksi durumda, yani davacı talebi doğrultusunda bölge idare mahkemesi tarafından re'sen karar verilmesi durumunda ilk derece mahkemesinin yerine geçilerek karar verilmiş olacaktır. Bu usul de üç dereceli yargılama sistemine aykırılık teşkil edecektir.

4.3.2.9. Görüşme Tutanağı veya Kararda Eksik İmza Bulunması Gönderme Kararları

UYAP sisteminin yargılama açısından yaygınlaştırılması ve yargılamaların hızlanması amacıyla gün geçtikçe iyileştirilmeye ve daha etkin, verimli şekilde kullanılmasını sağlamak amaçlanmaktadır.¹⁶⁹ Bu doğrultuda da elektronik işlemler yaygınlaştırılmış ve aslında fiziki olarak yapılması gerekli işlemler, düzenlenmesi gereken evraklar güvenli elektronik imza ile oluşturulan tutanak ve diğer belgelerin ayrıca fiziki olarak gönderilmeyeceği kurala bağlanmıştır. Bunun yanında güvenli elektronik imza ile atılan imzalar kural olarak fiziki olarak elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurmaktadır. Gerek güvenli elektronik imza gerekse fiziki olarak imza eksikliğinin bulunduğu gerekçesiyle usul hükümlerine uyulmadığı belirtilerek

¹⁶⁸ İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, T 30.12.2021, E 2021/1080, K 2021/1607 (Yayımlanmamış).

¹⁶⁹ Kıyak, Emre, “Büyük Veri Ve Yapay Zekâ Teknolojileri İle Adım Adım Zeki Uypap (Ulusal Yargı Ağı Projesi) Ekosistemine Doğru, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 1, 2020, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1009161>, (son erişim tarihi 30.03.2022), s. 82.

nihai kararın kaldırılması ve dosyanın mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerektiğini kabul eden bölge idare mahkemeleri bulunmaktadır.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “*Dava dosyasının karara bağlandığı 13/10/2016 tarihli toplantıda düzenlenen görüşme tutanağı ve mahkeme kararı incelendiğinde; tutanakta ve kararda ıslak imza ile elektronik imza eksikliği bulunduğu görülmüştür. Yukarıda metnine yer verilen 2577 sayılı Kanun'un 23 ve 24/h maddeleri ve 5070 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birlikte değerlendirilmesinden; görüşme tutanağı ve kararın ıslak veya elektronik imza ile tamamlanması gerektiği, bakılan davada ise karara esas alınan görüşme tutanağı ile kararda imza eksikliği bulunması nedeniyle kararın oluşmadığı anlaşıldığından, istinafa konu İdare Mahkemesi kararında usul kurallarına uygunluk görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, davacının istinaf isteminin kabulüne, Ankara 11. İdare Mahkemesi'nce verilen 13/10/2016 gün ve E:2015/2327, K:2016/2606 sayılı kararın 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 45. maddesinin 5. fıkrası uyarınca kaldırılmasına ve yukarıda belirtilen hususlarda gözetilerek yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın Mahkemesine İADESİNE,..” karar verilmiştir.¹⁷⁰*

Elektronik imza sisteminin bu derece yaygınlaştığı bir dönemde salt olarak ıslak imza eksikliği bulunduğu gerekçesiyle kararın kaldırılması esasen yerinde bir karar değildir. Kaldı ki elektronik imza da zaten ıslak imza niteliği taşımaktadır. Bu sebeple, bu gerekçe ile verilen gönderme kararları gerek usul ekonomisi ilkesiyle gerekse yargılamanın hızlandırılması amacıyla getirilen düzenlemelerle bağdaşmamaktadır.

4.3.2.10.Görüşme Tutanağı İle Hüküm Fıkrası Arasında Çelişki Bulunması Nedeniyle Gönderme Kararları

İlk derece mahkemelerinde ve diğer üst yargı mercilerinde nihai kararın verilmesi üzerine UYAP sistemi üzerinden ilgili dosya hakkında karar/görüşme

¹⁷⁰ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi, T 08.03.2017, E 2017/233, K 2017/398 (Yayımlanmamış).

tutanağı alınır. Bazen işlerin yoğunluğu nedeniyle bazen de teknik aksaklıklar nedeniyle sistem üzerinden sehven yanlış kararlar da alınabilmektedir. Alınan kararın aksine, karar yazarken UYAP sistemindeki karar şablonunun kararın nihai sonucuna uygun olmaması veya nihai kararın alınan karardan farklı yazılması durumu ortaya çıkabilmektedir. Bu gibi durumlarda da haliyle karar/görüşme tutanakları ile fiziki karar arasında farklılık olmasına neden olmaktadır. Böyle bir durumun mevcut olması halinde istinaf yargılamasında çelişkinin giderilmesi amacıyla dava dosyası mahkemesine gönderilmektedir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “*Olayda, İdare Mahkemesince, görüşme tutanağında karar sonucu olarak "İşlem kısmen iptal Kısmen Ret, Maddi tazminat İstemi Ret, Manevi Tazminat İstemi Kabul" yazılmasına karşın, kararın hüküm fıkrasında ise "maddi tazminat talebinin reddine, manevi tazminat isteminin kabulüne" karar verildiği, davacı tarafından 14.03.2019 tarihli başvurunun zımnen reddine ilişkin işlemin(ön karar) iptali de istenildiği, görüşme tutanağında işlem hakkında karar verilmesine rağmen hüküm fıkrasında işlem hakkında karar verilmediği, dolayısı ile görüşme tutanağı ile mahkeme kararının hüküm fıkrası arasında çelişki olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, görüşme tutanağı ve hüküm fıkrası birbiri ile çelişen istinafa konu mahkeme kararında usul ve hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna varılmaktadır. Öte yandan; davacının maddi ve manevi zararların tazmini istemiyle 14/03/2019 tarihinde davalı idareye yapılan başvurunun cevap verilmemek suretiyle reddedilmesi üzerine bu ön kararın iptali ile maddi ve manevi tazminat ödenmesi amacıyla dava açıldığı, ancak burada idarenin davacıya tazminat ödemeyeceği anlamına gelen zımnen ret cevabı başka bir anlatımla "ön kararı" iptal davasına konu olabilecek bir idari işlem niteliği taşımadığının Mahkemece yeniden karar verilirken dikkate alınması gerekmektedir. Açıklanan nedenlerle;1- İstinaf isteminin kabulüne, 2-Afyonkarahisar İdare Mahkemesi'nin 08/04/2021 tarih ve E: 2019/444, K: 2021/258 sayılı kararının kaldırılmasına, yukarıda açıklanan hususlar doğrultusunda yeniden karar verilmek üzere dosyanın Mahkemesine iadesine,...*” karar verilmiştir.¹⁷¹

¹⁷¹ Konya Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, T 22.12.20221, E 2021/953, K 2021/2195 (Yayımlanmamış).

Konuya ilişkin başka bir uyuşmazlıkta, “...görüşme tutanağında yazılı olan tarihe göre 16.02.2021 tarihinde, gerekçeli kararda yazılı olan tarihe göre 27.02.2020 tarihinde uyuşmazlığın esası hakkında hüküm kurulduğu görülmektedir. Bu durumda; gerek dosyanın içerisinde yer alan ıslak imzalı görüşme tutanağı ile UYAP sistemindeki elektronik imzalı tutanakta karar tarihi 16.02.2021 olarak yazılmasına rağmen, ıslak imzalı mahkeme kararında 27.02.2020 tarihi yazılarak çelişki yaratılmış olması nedeniyle 2577 sayılı Kanun'un 23 ve 24/g maddelerinde hükme bağlanan karar tutanağı ile karar metnindeki hususların aynı olması gerektiği hükmüne aykırı olarak verilen ve gerekse de davacının aynı Kanun'un 16/4.maddesinin tanıdığı miktar artırım hakkından faydalanabilmesine imkan sağlayacak şekilde yargılama yapılmayarak, hak kaybına yol açan istinafa konu kararda hukuka uygunluk bulunmadığından, belirtilen usuli eksiklerin tamamlanması amacıyla istinafa konu kararın kaldırılarak, yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın mahkemesine iade edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Öte yandan; istinafa konu karar yukarıda yer verilen usuli eksiklikler nedeniyle Dairemizce kaldırılıp yeniden bir karar verilmek üzere dosya mahkemesine iade edilmiş olduğundan, bu aşamada davalı idarenin istinaf başvurusu hakkında karar verilmesine yer bulunmamaktadır. Açıklanan sebeplerle;1- Davacının istinaf başvurusunun kabulü ile istinafa konu Adana 2. İdare Mahkemesi'nin 16/02/2021 tarih ve E:2020/484 K:2021/334 sayılı kararının kaldırılmasına, 2577 sayılı Kanun'un 45/5 maddesi gereğince uyuşmazlık hakkında yeniden bir karar verilmek üzere dava dosyasının mahkemesine iadesine,...” karar verilmiştir.¹⁷²

Konuya ilişkin örnek kararlar incelendiğinde ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararlarda, kararın nihai sonucu, kararın gerekçesi ve karara ilişkin tutanakta farklılıklar bulunduğu görülmektedir. Böylesi bir durumda ilk derece mahkemesi tarafından uyuşmazlığın nihai sonucuyla ilgili olarak ne yönde bir karar verildiği konusunda tereddüt olduğundan istinaf kanun yolu incelemesi de aşamasında yapılacak olan yargılama da tereddüt yaşanabilir. Bu sebeple ilk derece

¹⁷² Adana Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi, T 06.01.2022, E 2021/1441, K 2022/20 (Yayımlanmamış).

mahkemesi tarafından verilen nihai kararın sonucunu netleştirmek ve çelişkilerin giderilmesi amacıyla verilen gönderme kararları yargılamanın selameti için yerindedir.

4.3.2.11. Ara Kararı Verilmesi, Bilirkişi/Keşif ve Bilirkişi İncelemesi Yaptırılması Gerektiği Nedeniyle Gönderme Kararları

Daha önce de anlatıldığı üzere bölge idare mahkemeleri tarafından da gerekli görüldüğü hallerde gerekli kişi ve kurumdan belge temin edilmesi için ara kararı yapılarak uyuşmazlığın esasına dayanak teşkil eden bilgi ve belgeler talep edilebilir. Ayrıca bunun yanı sıra gerekli görüldüğü takdirde bilirkişi incelemesi ya da yerinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verilebilir. Bu doğrultuda da ilk derece mahkemesine istinabe yapılarak keşif icrası sağlanabilir. Böylesi bir durum söz konusu iken ara kararı yapılarak, gerekli belgelerin getirilmesi ya da keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması amacıyla dava dosyasının mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi yargılamanın uzamasına neden olacağı tartışmasıdır.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, "...Uyuşmazlığın çözümü için, sürekli ve geçici iş gücü kaybının bulunup bulunmadığına yönelik bilirkişi incelemesi yaptırılması gerektiği, bilirkişi incelemesi yaptırılmadan davacının sürekli ve geçici iş gücü kaybının olup olmadığı hususunun anlaşılamayacağı, sürekli ve geçici iş gücü kaybı oranını belirlenmesinin ardından konusunda uzman bilirkişi veya bilirkişilere yaptırılacak inceleme sonucunda alınacak bilirkişi raporu doğrultusunda iş gücü kaybindan kaynaklanan maddi zararı ile olay nedeniyle yapılan tedavi giderlerinin tespiti ile maddi zararının belirlenmesi, ayrıca davacıların olay nedeniyle duyduğu acı ve üzüntünün telafisini teminen uygun bulunacak bir manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken Mahkemesince uyuşmazlığın teknik yönünün netleştirilmesi için gerekli olan bilirkişi incelemesi yaptırılmaksızın dosyadaki bilgi ve belgeler üzerinden karar verildiği görülmüştür. Bu durumda; idare mahkemesince olay nedeniyle yapılan tedavi giderlerinin tespit edilmesi, geçici ve sürekli iş göremezlik durumu olup olmadığına ilişkin bilirkişi incelemesi yaptırılması ve alınacak rapor değerlendirilmek suretiyle bir karar verilmesi gerekirken bilirkişi incelemesi yaptırılmaksızın, dosyadaki bilgi ve belgeler esas alınarak karar verilmesinde hukuki isabet görülmediğinden ilk derece

*mahkemesi kararının kaldırılarak dosyanın mahkemesine iadesine karar verilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır. Açıklanan nedenlerle; 1-İstinaf isteminin kabulüne, 2-Antalya 4. İdare Mahkemesi'nin 19/11/2020 tarih ve E:2019/531, K:2020/841 sayılı kararının kaldırılmasına, yukarıda açıklanan hususlar doğrultusunda yeniden karar verilmek üzere dosyanın Mahkemesine iadesine,..” karar verilmiştir.*¹⁷³

Yukarıda verilen örnek kararda bilirkişi incelemesi yaptırılması suretiyle bir karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararı kaldırılarak mahkemesine gönderilmiştir. Bölge idare mahkemelerinin esasen bu eksikliği tamamlayacak yetkisi bulunduğu hususu göz önüne alındığı bu yöndeki kararları kuruluş amacına aykırı olmaktadır. Eğer uyuşmazlıkla ilgili olarak bu yönde bir inceleme gerekiyor ise bölge idare mahkemeleri nezdinde gerekli inceleme, araştırma yapılarak nihai karar verilmelidir.

4.3.2.12. İlgili Dosya Hakkında Karar Verilinceye Kadar Dava Dosyasının Bekletilmesi Gerekliği Nedeniyle Gönderme Kararları

Dava konusu edilen işlemlere, uyuşmazlıklara ilişkin dayanak, ilgi teşkil eden işleme karşı da ayrıca başka bir dava açılabilir. Bu davalardan genelde taraf beyanları ya da UYAP sistemi üzerinden yapılan inceleme sonucunda haberdar olunmaktadır. Bazı durumlarda ilgili davanın sonucu asıl davanın sonucunu etkileyebileceği gibi bazı durumlarda da bağımsız, münferiden bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Burada dava konusu edilen uyuşmazlıkların mahiyeti, niteliği önem arz etmektedir. Örneğin; kişi hakkında yapılmış olan bir disiplin soruşturması sonucunda düzenlenen soruşturma raporu dayanak alınarak hakkında disiplin cezası verilmesinin yanında söz konusu eylemlerin disiplinsizliği dayanak gösterilerek bulunduğu yerde görev yapmasında sakınca bulunduğu gerekçesiyle kişi hakkında ayrıca atama vb. işlemler de tesis edilebilir. Başka bir örnek vermek gerekirse; kişinin eylemi nedeniyle adli yönden hakkında ceza mahkemesinde ceza

¹⁷³ Konya Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, T 1.12.2021, E 2021/536, K 2021/2153 (Yayımlanmamış).

davası açılabilceği gibi idari yönden de ayrıca disiplin cezası ile cezalandırılabilir. Bu gibi durumların varlığı halinde bölge idare mahkemelerince yapılan istinaf incelemesi sırasında birbiriyle ilintili işlemlerin varlığı sebebiyle kişinin hak kaybına uğramaması için ilgili dosya hakkında karar verilene kadar dosyanın bekletilmesi için ilk derece mahkeme kararının kaldırılarak mahkemesine gönderilmesine karar verilmektedir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “... Davacıya isnat edilen fiilin mahiyeti (maddi olay) itibariyle, dosya içeriğinde yer alan bilgi ve belgeler, yukarıda belirtilen mevzuat hükümleri ve açıklamalar ile birlikte değerlendirildiğinde; idarece disiplin soruşturmasının, davacı hakkında resmi belgede sahtecilik suçunu işlediği şüphesiyle başlatılan adli soruşturmanın Cumhuriyet Başsavcılığı'nca bildirilmesi üzerine başlatıldığı, davacıya ceza hukuku ve disiplin hukuku kapsamında örtüşen, yani aynı düzlemde nitelendirilen bir fiil ve suçun (gerçeğe aykırı tutanak/belge tanzim etme) isnat edildiği sabit olup, idare mahkemesince, bakılan davaya konu disiplin cezasının sebebi olan maddi olaya (gerçeğe aykırı tutanak tutulmasına) münhasır olarak davacı hakkında başlatılan adli soruşturmanın sonucunun beklenmesi gerektiği, adli soruşturmanın sonucu dikkate alınmak suretiyle uyuşmazlığın maddi gerçeğe uygun bir gerekçeyle çözüme kavuşturulması gerekirken, bu husus dikkate alınmadan sadece disiplin soruşturmasında yapılan tespitler ile sınırlı olarak yapılan inceleme neticesinde verilen kararın hukuka uygun bir sonucu ifade etmeyeceği açıktır. Bu durumda; "bekletme" kararı verildikten sonra uyuşmazlığın, disiplin cezasına konu fiil ile örtüşen suç isnadı hakkında adli soruşturmanın sonucunda tespit edilecek maddi gerçeğe uygun ve yeterli gerekçelerle çözümünü teminen, dava dosyasının ilk derece Mahkemesine gönderilmesi gerekmektedir. Açıklanan nedenlerle; davacının istinaf başvurusunun kabulüne, Trabzon İdare Mahkemesi'nin 09/09/2021 günlü, E:2021/369, K:2021/808 sayılı kararının kaldırılmasına, yeniden bir karar vermek üzere dosyanın Trabzon İdare Mahkemesi'ne gönderilmesine, ...” karar verilmiştir.¹⁷⁴

Örnek kararda davacı hakkında adli yargı merciinde açılan dava sonucunun uyuşmazlık konusunu etkileyeceği gerekçesiyle adli yargı merciindeki dava

¹⁷⁴ Samsun Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, T 02.12.2021, E:2021/1183, K:2021/1179 (Yayımlanmamış).

dosyasının nihai sonucunun beklenilmesi gerektiğinden ilk derece mahkemesi kararı kaldırılarak mahkemesine gönderilmiştir. Bekletme kararına niteliği gereği bölge idare mahkemeleri tarafından da karar verilebilir. Ancak uygulamada bölge idare mahkemelerinin kuruluş amacına uygun olmayacağı, dava dosyalarının istinaf kanun yolunda bekletilemeyeceği düşüncesiyle bekletme karar vermek üzere dosyalar ilk derece mahkemelerine gönderilmektedir.

Uyuşmazlıkların büyük çoğunluğunun bölge idare mahkemelerindeki istinaf kanun yolu aşamasında kesinleştiği de göz önüne alındığında dava dosyalarının bölge idare mahkemeleri bünyesinde bekletilerek, ilgili dosya hakkında karar verilmesi durumunda yeni bir karar verilmesi daha pratik, daha hızlı bir yargılama usulü sağlanmış olacaktır. Aksi durumda ilk derece mahkemesi tarafından yeniden bir nihai karar verilecek, verilen nihai karar yeniden istinaf kanun yolu incelemesine tabi tutulacak, dolayısıyla da yargılama sürecinin uzaması kaçınılmaz olacaktır.

4.4. Gönderme Kararları Üzerine Bir Değerlendirme

İstinaf kanun yolu incelemesinin tam anlamıyla sağlanabilmesi usule, mevzuata, hukuka uygun bir ilk derece mahkemesi kararının bulunmasına bağlıdır.¹⁷⁵ Çalışmada verilen örnek kararlarda da görüleceği üzere bölge idare mahkemeleri gönderme kararlarının gerekçesini, usule ve hukuka uygun bir ilk derece mahkemesi kararının bulunması doğrultusunda dereceli yargılama hakkını sağlamak amacına dayandırmaktadır.

İstinaf kanun yolu incelemesi sonucunda bölge idare mahkemeleri tarafından verilen gönderme kararları yargılamanın sonuca bağlanması bakımından nihai karar niteliğinde olup, verilen bu kararlara karşı da herhangi bir kanun yolu öngörülmediğinden temyiz kanun yoluna da tabi değildir.

¹⁷⁵ Boztaş, Nevzat, “İlk Derece Mahkemesi Kararlarının Eksik Tahkikat veya Gerekçesizlik Nedeniyle İstinaf Mahkemesince Kaldırılması Meselesi”, Medenî Usûl ve İcra - İflâs Hukuku Dergisi, Cilt 13, Sayı 37, 2017, s. 441.

Gönderme kararlarının niteliği gereği bu kararlara karşı ilk derece mahkemeleri tarafından ısrar edilmesi ya da taraflarca itiraz edilmesi veya temyiz yoluna başvurma imkânı bulunmamaktadır.¹⁷⁶ Esasen konusu gereği temyiz kanun yolu kapalı olmayan bir uyuşmazlık hakkında verilen gönderme kararı hakkında da temyiz yoluna başvurulabilmesi gerekirken, bölge idare mahkemeleri bu kararları 2577 sayılı Kanun'un 45/5. maddesine dayalı olarak verdiği için kesin olarak karara bağlamaktadır. Dolayısıyla bu durumda da gönderme kararları gerek tarafları gerekse ilk derece mahkemelerini bağlayıcı niteliği taşımaktadır. Bu durum da uygulamada ciddi sorunlara sebep olmaktadır.

Bölge idare mahkemelerince, ilk derece mahkemelerinin yerine geçilerek eksiklikler tamamlanmak ve işin esası hakkında karar verilmek suretiyle yargılamanın sonuçlandırılması halinde, birden fazla dereceli yargılamanın taraflara sağladığı hukuki güvence ve fayda ortadan kalkabilir. Bu suretle yargılamanın, kanun koyucunun iradesine de uygun olmayan şekilde tek derecede gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkacaktır.

İlk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılama esnasında yargılamanın usulü ve esasına etkiler nitelikte eksiklik mevcut iken hüküm kurulan ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak gönderilmesi dereceli yargılama hakkı kapsamında değerlendirilebilir. Ancak bu doğrultuda verilen gönderme kararlarının da aynı şekilde yerinde ve hukuka uygun olarak verilmesi gerekmektedir.¹⁷⁷

4.4.1. Kanunilik İlkesi Yönünden Değerlendirme

Bölge idare mahkemeleri tarafından istinaf kanun yolu aşamasında yapılan yargılama sonucunda ilk derece mahkemelerinin kararlarının kaldırılarak dosyanın

¹⁷⁶ Bilgin, Hüseyin, “Son Yasal Değişiklikler Bağlamında İdari Yargıda Israr Kararı”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 28, Sayı 1, Nisan 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1048206>, (son erişim tarihi 19.05.2022), s. 77.

¹⁷⁷ Özkes, Muhammet/Boran Güneysu Nilüfer, Deliller ve hüküm Eksikliği Yönünden İstinaf İncelemesi ve Kararı, 1.bs., İstanbul 2021, s. 40.

mahkemesine gönderilmesine ilişkin kararların 2577 sayılı Kanun'un 45/5. maddesinde belirtilen gerekçelerle verileceği belirtilmiştir.

Bölge idare mahkemeleri verilen gönderme kararlarının diğer bir gerekçesini, ilk derece mahkemeleri kararının 45/5. maddeye aykırılığına dayandırmaktadır. Kanun maddesinde gönderme kararları tahdidi olarak belirtilmiş ise de, hukuki yorumlarla ve farklı sebeplerle gönderme kararları çeşitlendirilmiştir.

2577 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 5. fıkrada hükmünün lafzına ve fıkrada tahdidi şekilde sayılan sebeplere bağlı kalınarak bu hallerle sınırlı olarak gönderme kararları verildiği takdirde anılan fıkrada sayılmamış olmakla birlikte ilk derece mahkemesince yargılama aşamasında yapılan usulü eksikliklerden dolayı tarafların adil yargılanma hakkı ve hak arama özgürlüğü ihlal edilebilir. Anılan madde hükmünde açıkça sayılmayan bazı hukuka aykırılık hallerinde de, kaldırma kararları sonrasında dosyaların ilk derece mahkemelerine gönderilmesine karar verilmesi adil yargılanma hakkının bir gereği olarak değerlendirilebilir. Ancak salt bu gerekçeyle kanun koyucunun iradesine ters düşecek şekilde kanuni düzenlemeye uygun olmayan sebeplerle gönderme kararlarının verilmesi kanunilik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Bu nedenle istinaf yargılaması sonucunda bölge idare mahkemeleri tarafından verilecek olan kararlara ilişkin olarak 2577 sayılı Kanun'un 45/4. ve 45/5. maddeleri yeniden ele alınarak kanuni düzenleme yapılması gerekmektedir.¹⁷⁸

4.4.2. İstinaf Kanun Yolunun Niteliğine Uygunluk Yönünden Değerlendirme

Bölge idare mahkemeleri tarafından istinaf kanun yolu aşamasında hukukilik denetiminin yanı sıra maddi olaya uygunluk denetimi de yapıldığından, bölge idare mahkemeleri ilk derece mahkemeleri gibi uyuşmazlıkları bütün yönleriyle inceleyerek karara bağlamaktadır. Bölge idare mahkemelerine verilen bu yetkinin amacı şüphesiz yargılamanın en kısa sürede sonuçlandırılmasıdır. Bu doğrultuda da uyuşmazlığın en

¹⁷⁸ Çınarlı, Serkan/Azak, Kerim, "Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 30, Sayı 2, Haziran 2022, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2258415>, (son erişim tarihi 20.05.2022), s. 601.

kısa sürede nihai olarak sonuca bağlanabilmesi için bölge idare mahkemeleri geniş yetkilerle donatılmıştır.

İstinaf yargılaması sonucunda verilen her gönderme kararının 2577 sayılı Kanun'un 45/5. maddesi kapsamında değerlendirilmek suretiyle kesin olarak verilmesi özellikle taraflar açısından hak arama hakkının elinden alınmasına sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra verilen kararlara karşı ilk derece mahkemeleri tarafından direnme, itiraz ve ısrar etme imkânı bulunmadığı için gönderme kararında belirtilen gerekçeler dışında da başkaca herhangi bir işlem yapılamadığından, ilk derece mahkemeleri bölge idare mahkemeleri tarafından verilen gönderme kararlarındaki gerekçelerle bağlı kalacak şekilde yargılama yapmak durumunda kalmaktadır.¹⁷⁹

Uyuşmazlıkların hatasız olarak en kısa sürede sonuçlandırılması amacıyla geniş yetkiler verilen bölge idare mahkemeleri tarafından hukuka ve usuldeki aykırılıklardan kaynaklı olarak dereceli yargılama hakkının ve adil yargılanma hakkının sağlanması gerekçeleriyle kanuni düzenlemede yer almayan sebeplerden dolayı ilk derece mahkemeleri kararlarının gönderilmesine karar verilmekte ise de, bunun sınırsız bir şekilde kullanımı uyuşmazlıklardaki yargılama sürecinin uzamasına sebep olmaktadır.

İlk derece mahkemeleri gibi uyuşmazlığı her yönüyle inceleme ve bu kapsamda her türlü bilgi ve belgeyi temin etme amacıyla re'sen araştırma yetkisine haiz bölge idare mahkemelerinin, uyuşmazlığın esasına etkilemeyecek nitelikteki bazı eksikliklerin istinaf yargılamasında giderilmesi imkânı mevcut iken bu eksiklikleri gönderme sebebi sayarak karar vermesi istinaf kanun yolunun niteliğine aykırılık teşkil etmektedir.

¹⁷⁹ Özbudak, Coşkun, (Hukuk ve Ceza Yargılaması ile İdari Yargıda) İstinaf, Aydın 2016, s. 115.

SONUÇ

Nüfusun artması, idarelerin işleyişindeki aksaklıklar, hatalar ve eksiklikler beraberinde kişilerin mağduriyetine sebep olmakla birlikte bunun doğal sonucu olarak hukuka aykırılıkları da beraberinde getirmektedir. Hukuka aykırılıkları gidermekle, çözüme kavuşturmakla görevli mahkemelerin de iş yükü bu minvalde her geçen gün artmaktadır. Özellikle de bir işlem ile yüzlerce, hatta binlerce kişiyi ilgilendiren idari teşkilat içerisindeki kurumlar ile kişiler arasındaki uyuşmazlıkları gidermekle görevli olan idari yargı kolundaki mahkemelerin görevi bu kapsamda büyük önem arz etmektedir.

Her geçen gün artan uyuşmazlık ve iş yükü nedeniyle; yargıdaki artan iş yükünün azaltılması, yargılamanın hızlanması, kişilerin hukuka ve adalete olan güveninin sağlanması amacıyla idari yargıda reform niteliği taşıyacak şekilde 6545 sayılı Kanun ile getirilen istinaf kanun yolu ve bu kanun yolu incelemesinde görevli Bölge İdare Mahkemelerinin görevleri ve yetkileri bir hayli genişletilerek yeniden düzenlenmiştir. Sadece kanun yolu inceleme mercii olarak değil, uyuşmazlıkların çözümünün esasına yönelik her türlü araştırma, inceleme ve değerlendirme yetkileri ile donatılmıştır. Bu yetkiler çerçevesinde nihai karar almaya yönelik olarak işin esası hakkında, uyuşmazlığın çözümü için gerekli görülen veya önemli usulü eksiklikler hakkında karar alma yetkileri bulunmaktadır.

Bölge idare mahkemelerine verilen en önemli yetki ise; ilk derece mahkemelerine gönderme kararları olmaktadır. Çünkü bu yetkinin kullanımı kanunen sınırlı şekle tabi ise de, bölge idare mahkemeleri tarafından verilen gönderme kararları kanuni düzenlemelerle öngörülenlerin dışında düzenleme ile öngörülmeyen şekilde farklı kararlarla da çeşitlendirilmektedir. Bunun en büyük dayanağı olarak, yargılamaya ilişkin usulü işlemlerin eksik olarak tamamlandığı ya da usulü işlemlerin göz ardı edilmesi sonucu verilen kararların esas olarak nihai karar verilebilecek aşamaya gelmediği gösterilmektedir. Bu gerekçe bir boyutta haklı olabilecekken, 6545 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme ile bölge idare mahkemelerine verilen

yetkiler göz önüne alındığında bazı usulü işlemlerin istinaf yargılaması aşamasında tamamlanıp-tamamlanamayacağı tartışmasını ortaya çıkarmaktadır.

Usulü işlemlerin eksikliğinin istinaf yargılaması sırasında bölge idare mahkemeleri tarafından tamamlanması, üç dereceli yargılama sistemi içerisinde birinci derece olan ilk derece mahkemesi yargılamasına ilişkin nihai bir sonucunun bulunmayacağı, buna bağlı olarak da kanun yoluna başvuru anlamında dereceli yargılama hakkı ve tarafların hak arama imkânlarına engel olunacağı söylenebilir.

Her eksikliğin bir usulü eksiklik olarak değerlendirilerek, yargılamanın yeni baştan yapılması gibi bir durum da söz konusu değildir. Bazı eksiklikler işin esasına etki edecek boyuttayken bazı eksiklikler ise bulunmasında, yapılmasında yargılamanın selameti açısından daha faydalı olacağı düşüncesindeki eksikliklerdir. Bu açıdan bazı eksikliklerin istinaf yargılaması aşamasında bölge idare mahkemeleri tarafından giderilme, temin edilebilme imkânı varken ilk derece mahkemelerine gönderme kararlarının çeşitlendirilmemesi gerekir. Aksine, işin esası hakkında karar verebilmek adına her türlü yetkiye sahip olarak gerekli eksikliklerin istinaf yargılaması aşamasında tamamlanması, gönderme kararlarının istisnai kararlar olması gerekir.

Bölge idare mahkemelerinin üstlenmiş olduğu görevi gereği ilk derece mahkemeleri kararlarının büyük çoğunluğuna üst derece yargı mercii olarak bakması ve bakılan davaların büyük çoğunluğunun da istinaf incelemesi aşamasında kesinleşmesi bölge idare mahkemelerinin işlevselliğini ortaya koymaktadır. Nitekim, bölge idare mahkemelerinin düzenlenmesi ile birlikte yargıdaki iş yükünün azalmasına büyük katkı sağladığı da yadsınamayacak bir gerçektir. Ancak, bir yandan bu denli büyük katkıları bulunurken, bir yandan da özellikle kanunda öngörülmeyen, işin esası hakkındaki çözümlenmeye kendi incelemesi, araştırması ile ulaşabilecekken, gönderme kararlarının çeşitlendirilmesi suretiyle yargılamanın uzamasına sebebiyet vermesi kuruluşundaki en büyük amaca ters düşmektedir. Bu sebeple gerekli kanuni düzenlemeler ile açıkça düzenlenmeyen gönderme kararları yeni baştan

değerlendirilmeli ve bu kararlarının hukuki niteliği yeni baştan belirlenerek, belirlenen konular dışında sebeplerden dolayı gönderme kararları çeşitlendirilmemelidir.¹⁸⁰

¹⁸⁰ Eraslan, Yunus, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, Şubat 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1286613>, (son erişim tarihi 06.10.2021), s. 126.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Personel İçin İstinaf El Kitabı, Ankara 2017.

Akbaba, Ahmet, “Fransız İdari Yargı Sistemine Bir Bakış”, Sayı 2, Mart 2014, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/398173>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 435-463.

Akbaba, Ahmet, “İdari Yargıda Kanun Yolları Ve İstinaf”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 5, Sayı 43, <https://jurix.com.tr/article/723>, (son erişim tarihi 24.02.2022), s. 157-180.

Akcan, Recep / Kaya, Cemil, “Medeni Ve İdari Yargıda Hâkimin Davaya Bakmaktan Yasaklılığı Ve Reddi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 68, Sayı 1-2, Aralık 2011, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97587>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s.171-196.

Akil, Cenk, “Basit Yargılama Usulünde Dosya Üzerinden Nihai Karar Verilip Verilemeyeceği (HMK m.302/1) Üzerine Düşünceler, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 7, Sayı 75, <https://jurix.com.tr/article/1850>, (son erişim tarihi 14.05.2022), s. 14-19.

Akil, Cenk, İstinaf Kavramı, Ankara 2010.

Akyıldız, Ali; “Memur Yargılamasında İdari Süreç”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 2001, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/5_7.pdf, (son erişim tarihi: 06.01.2022), s. 1-64.

Albayrak, Adem, Avukatlar İçin Sorularla Hukukta İstinaf El Kitabı, 2. bs., Ankara 2016.

Albayrak, Adem, Hukukta İstinaf Uygulaması, 3. bs., Ankara 2017.

Avcı, Mustafa, “İdari Yargıda İstinaf”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt 0, Sayı 96, Mart 2011, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-96-1139>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 179-204.

Avcı, Mustafa, İdari Yargılama Usûlündeki Son Yenilikler ve İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu, Ankara 2017.

Aydın, Alper, “Vergi Mahkemelerinde Dilekçeler Üzerinde İlk İnceleme”, Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksek Okulu Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/649934>, (son erişim tarihi 19.05.2022), s. 137-178.

Aydın, Hüseyin, “İdari Yargıda Olağanüstü Kanun Yolu”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010.

Aydınoglu, Zeynep Nihal, “İstinaf Kanun Yolunun İdari Yargılama Usulüne Başlıca Etkileri”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 9, Sayı 34, Nisan 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/980845>, (son erişim tarihi 13.03.2022), s. 387-423.

Bağrıaçık, Ahmet, “İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 11. Maddesine Göre Yapılan Başvuruya Zımni Retten Sonra Gelen Açık Ret Cevabının Dava Açma Süresine Etkisi”, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 76, Sayı 3, Ekim 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/554200>, (son erişim tarihi 15.05.2022), s. 83-102.

Bilgin, Hüseyin, “Bölge İdare Mahkemesi Kararları Arasındaki Aykırılık ve Uyuşmazlığın Giderilmesi Sorunu” Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 3, Ağustos 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1910484>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 637-686.

Bilgin, Hüseyin, “Bölge İdare Mahkemesi Kararları Arasındaki Aykırılık Ve Uyuşmazlığın Giderilmesi Sorunu, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 3, Ağustos 2021, (son erişim tarihi 19.05.2022), s. 637-686.

Bilgin, Hüseyin, “Son Yasal Değişiklikler Bağlamında İdari Yargıda Israr Kararı”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 28, Sayı 1, Nisan 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1048206>, (son erişim tarihi 19.05.2022), s. 75-125.

Bilgin, Hüseyin, 99 Soruda İdari Yargıda İstinaf Başvuru Rehberi, Ankara 2016.

Boz, Selman Sacit/ Eraslan, Yunus, “İdari Yargılama Usulünde Karar Verilmesine Yer Olmadığı Kararları”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 2, 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1090679>, (son erişim tarihi 06.10.2021), s. 389-423.

Boztaş, Nevzat, “İlk Derece Mahkemesi Kararlarının Eksik Tahkikat veya Gereksizlik Nedeniyle İstinaf Mahkemesince Kaldırılması Meselesi”, Medenî Usûl ve İcra - İflâs Hukuku Dergisi, Cilt 13, Sayı 37, 2017, s. 423-455.

Candan, Turgut, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 6. bs., İstanbul 2015.

Ceylan Mahmut, “İdari Yargıda Delil Serbestisi Ve Sınırları”, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 16, Aralık 2018, https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/sbedergisi_045c3.pdf, (son erişim tarihi 29.03.2022), s. 325-341.

Çağlayan, Ramazan, “İdari Yargılama Usulünde Tanık Delilinin Yeri”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 3-4, Aralık 2003, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/262588>, (son erişim tarihi 03.04.2022), s. 195-206.

Çağlayan, Ramazan, İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları (Fransa-Türkiye: Mukayeseli Bir Deneme), Ankara, 2017.

Çağlayan, Ramazan, İdari Yargılama Hukuku (Temel Bilgiler), Ankara 2018.

Çakmak, Münci, “İdari Yargıda Davadan Feragat”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 53, Sayı 1, Şubat 2004, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/628666>, (son erişim tarihi 17.05.2022), s. 185-194.

Çebi Buğdaycı, Melike Özge, “İdari Yargılama Usulünde Keşif Delili”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 29, Sayı 1, Ocak 2021, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1304047>, (son erişim tarihi 24.03.2022), s. 1-45.

Çınar, İbrahim, “Mahkemeye Erişim Hakkı Kapsamında İdari Yargıda Islah”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Cilt 0, Sayı 7, Haziran 2016,

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/229912>, (son erişim tarihi 20.05.2022), s.479-506.

Çınarlı Serkan, İdari Yargılamada İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri, 2. bs., Ankara 2018.

Çınarlı, Serkan / Azak, Kerim, “Bölge İdare Mahkemelerinin Kesin Kararları Arasındaki Aykırılık Veya Uyuşmazlığın Giderilmesi Meselesi”, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1404107>, (son erişim tarihi 19.05.2022), s. 1-26.

Çınarlı, Serkan, İdari Yargılamada İstinaf, Ankara 2017.

Çınarlı, Serkan/Azak, Kerim, “Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 30, Sayı 2, Haziran 2022, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2258415>, (son erişim tarihi 20.05.2022), s. 571-603.

Eraslan, Yunus, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, Şubat 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1286613>, (son erişim tarihi 06.10.2021), s. 77-132.

Eraslan, Yunus, “Türk İdari Yargı Sisteminde Davaların Birleştirilmesi Usulü Üzerine Bir İnceleme”, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 2, Aralık 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/dowland/article-file/2126722>, (son erişim tarihi 01.04.2022), s. 77-132.

Erdem, Bahadır, “Milletlerarası Özel Hukukta İstinabe”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 9, Sayı 22, Temmuz 2011, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhmhob/issue/9383/117580>, (son erişim tarihi 25.03.2021), s. 121-133.

Eroğlu Durkal, Müzeyyen, “İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 27. Maddesi Kapsamında Yürütmenin Durdurulması Kararlarında Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 65, Sayı 2,

Haziran 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/622045>, (son erişim tarihi 24.03.2022, s. 279-313.

Evren, Çınar Can, “İptal Davalarında Kendiliğinden Araştırma İlkesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 1-2, 2008, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789735>, (son erişim tarihi 14.05.2022), s. 701-723.

Gözübüyük, Şeref / Tan, Turgut, İdare Hukuku Cilt II İdari Yargılama Hukuku, 7. bs. Ankara 2014.

Gözübüyük, Şeref, Yönetmelik Yargı, 34. bs., Ankara 2015.

Gümüşkaya, Gamze, “Türk Vergi Yargılaması Hukuku’nda Duruşma”, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97598>, (son erişim tarihi 03.04.2022), s. 15-47.

Güngör, Evrim / Albayrak, Adem, İstinaf, Ankara 2016.

Hasbutcu, Sebahattin Taha, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2016.

Hasbutcu, Sebahattin Taha, İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

Hondu, Selçuk, “Bölge İdare Mahkemeleri ve Uygulaması”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Haziran 1988, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/261576>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 99-105.

Hüseyin Bilgin, “Beşinci Yargı Paketiyle İdari Yargıdaki Son Değişiklikler Hakkında Bir İnceleme”, KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, Temmuz 2016, <https://jurix.com.tr/article/5410>, (son erişim tarihi 24.02.2022), s. 149-185.

İyilikli, Ahmet Cahit, “Hukuk Yargılamasında Dava Sebebi Üzerine Bir İnceleme”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 106, 2013,

<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-106-1272>, (son erişim tarihi 29.03.2022), s. 139-204.

Kalabalık, Halil, İdari Yargılama Usulü Hukuku, 9. bs., Konya 2015.

Kalafat, Ahmet, “İdari Yargılama Usulü Kanunu’na Göre Üçüncü Şahısların Davaya Katılması (Fer’i Müdahale”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-73-375>, Sayı 73, 2007, (son erişim tarihi 30.03.2022), s. 196-216.

Kaplan, Gürsel, “Danıştay Kararları Ve İlgili Özel Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde İdari Yargıda Ehliyet Ve Husumet”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 19, Sayı 1-2, Aralık 2011, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97636>, (son erişim tarihi 28.03.2022), s. 349-390.

Kaplan, Gürsel, İdari Yargılama Hukuku, Bursa 2016.

Kara, Burcak Can, “İdari Yargılama Usulünde Kanun Yararına Temyiz”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 1, Haziran 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1172161>, (son erişim tarihi 13.03.2022), s. 353-371.

Karslı, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, İstanbul 2014.

Kasapoğlu Turhan, Mine, “İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulmasının Kanunla Sınırlandırılması Ve Sınırlamanın sınırları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 14, Sayı 2, 2012, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/753741>, (son erişim tarihi 21.03.2022), s. 1-37.

Kayar, Nihat, İdari Yargı Kuruluş ve İşleyişi, 3. bs., Bursa 2015.

Keskin, Züleyha, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Ekim 2016, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2016-126-1603>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 235-262.

Kılınç, Furkan, “İstinaf Kanun Yolunun Vergi Yargısı Açısından Değerlendirilmesi”, Cilt 3, Sayı 10, Aralık 2017, <https://sssjournal.com/DergiTamDetay.aspx?ID=160>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 1236-1244.

Kıyak, Emre, “Büyük Veri Ve Yapay Zekâ Teknolojileri İle Adım Adım Zeki Uyap (Ulusal Yargı Ağı Projesi) Ekosistemine Doğru, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 1, 2020, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1009161>, (son erişim tarihi 30.03.2022), s. 79-121.

Narter, Recep, “6545 Sayılı Kanun ile İdari Yargıda Yapılan Değişikliklerin Vergi Yargılamasına Yansıması”, Terazi Hukuk Dergisi, Sayı 110, 1. bs., Ekim 2015.

Navdar, Yüksel/Aydemir, Hüseyin/Ergün, Kadri, İdari Yargıda Kalem Yönetimi Ve Uygulamaları, (Yayına hazırlayan Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı), Ankara 2018.

Ocak, Memduh, “İdari Yargıda Duruşmanın Adil Yargılanma Hakkı Açısından İncelenmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2019-145-1886>, Sayı 145, 2019, (son erişim tarihi 02.04.2022), s.349-367.

Odyakmaz, Zehra / Kaymak, Ümit / Ercan, İsmail, İdari Yargı, İstanbul 2014.

Odyakmaz, Zehra, Türk İdarî Yargılama Usûlünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları, İstanbul 1993.

Özbudak, Coşkun, (Hukuk ve Ceza Yargılaması ile İdari Yargıda) İstinaf, Aydın Barosu Yayınları, Aydın 2016.

Özdemir, Halit Eyüp, İdari Yargıda Dilekçeler Üzerine İlk İnceleme, 1. bs., İstanbul 2019.

Özekes, Muhammet/Boran Güneysu Nilüfer, Deliller ve hüküm Eksikliği Yönünden İstinaf İncelemesi ve Kararı, 1.bs., İstanbul 2021.

Özel, Kadir Can, “İdari Yargıda İstinaf Sistemi Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme” Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 44-45, Ekim 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1555539>, (son erişim tarihi 20.05.2022), s. 45-81.

Özelçi, Aytaç, “İdari Yargıda Re’sen Araştırma Ve İstemle Bağlılık İlkeleri Çerçevesinde Danıştay’ın İmar Hukuku İle İlgili Bir Kararının Tahlili”, Fasikül Hukuk

Dergisi, Cilt 10, Sayı 100, Mart 2018, <https://jurix.com.tr/article/12134>, (son erişim tarihi 10.03.2022), s. 409-417.

Rezzan, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 16, 2014.

Ruhi, Ahmet Cemal, Adli Yargıda İstinaf ve Temyiz, İstanbul 2016.

Sancakdar, Oğuz, “İdari Yargıda İstinaf Sistemi Üzerine Düşünceler”, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Cilt 8, Sayı Özel, Haziran 2013, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179486>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 2237-2326.

Sarıgül, Ali Tanju, Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf, Ankara 2012.

Sarisoy, Taner, “İdari Yargıda İstinaflı Sistem”, Vergi Raporu, Sayı 176, Ankara 2014, https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/2014-176-Idari_Yargida_Istinafli_Sistem-Taner_Sarisoy%20.pdf, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 16-32.

Saygın, Engin, “İdari Yargıda İstinaf Mahkemesi Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 69, Sayı 1-2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97648>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 635-648.

Selçuk Sami, Üst (İstinaf) Mahkemeler Tezelden Kurulmalı, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 49, Sayı 1, 1992, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1992-1/3.pdf>, (son erişim tarihi 18.10.2021), s. 20-25.

Şahin, İlyas, “4483 Sayılı Kanunda Öngörülen İnceleme Görevlisinin Yetkileri ve Bu Çerçeve İzin Sisteminin Gerekliliği Hakkında Değerlendirme”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 19, Sayı 3, Temmuz 2015, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789068>, (son erişim tarihi 13.05.2022), s. 249-319.

Şen, Mahmut, “İdare Hukukunda Yürütmenin Durdurulması Kurumunun Evrensel Normlara Uyumu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 112, 2014,

<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2014-112-1384>, (son erişim tarihi 21.03.2022), s. 155-188.

Şimşek, Mehmet, “İdari Yargıda İtiraz ve İstinaf Kanun Yollarının Karşılaştırılması”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Cilt 0, Sayı 7, Haziran 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/229929>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 961-985.

Tan, Turgut, İdare Hukuku, 4. bs., İstanbul 2015.

Taneri, Gökhan, İstinaf Mahkemeleri, Ankara 2016.

Tansuğ, Çağla, İdari Yargılama Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, İstanbul 2016

Taş, Burak, “Hukukun Genel Bir İlkesi Olarak Tabii Hakim İlkesi”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, Ekim 2021, (son erişim tarihi 17.05.2022), s. 1763-1791.

Topuz, Nurdane, “Görev Uyuşmazlıklarının Çözümü İçin Uyuşmazlık Mahkemesi’ne Yapılacak Başvurular”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Cilt 0, Sayı 2, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mdergi/issue/16882/175773>, (son erişim tarihi 19.05.2022), s. 159-185.

Toroslu, Nevzat / Feyzioğlu, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. bs., Ankara 2015.

Tüğen, Kamil / Akkaş, Fatma, “6545 Sayılı Kanun Sonrası Vergi Yargılamasında İstinaf İle Temyiz Yolu ve İdari Muvafakat”, İzmir Yeminli Mali Müşavirler Odası Dergisi. Cilt 2, Sayı 1, Haziran 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1160415>, (son erişim tarihi 19.05.2022), s. 23-34.

Uğuz, Aslan Abid, Ceza Muhakemesinde İstinaf, Ankara 2019.

Ülker, Gözde, “İdari Yargılama Usulünde Davadan Feragat”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, Aralık 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/373758>, (son erişim tarihi 17.05.2022), s. 3353-3384.

Üstün, Gül, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Üzerine Bir Değerlendirme”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 2, Ekim 2016,

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/275221>, (son erişim tarihi 03.09.2021), s. 13-38.

Üstün, Gül, Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilecek Haller, İstanbul 2018.

www.tdk.gov.tr

Yıldırım Ölmez, Başak, “İdari Yargıda Kanun Yolları”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.

Yıldırım, Turan, İdari Yargı, 2. bs., İstanbul 2010.

Yılmaz, Ejder, İstinaf, Ankara 2005.

Yılmaz, Sevda, “6545 ve 6552 Sayılı Kanunlar Çerçevesinde İdari Yargılama Usûlü Değişiklikleri”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 28, Ekim 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/981953>, (son erişim tarihi 14.05.2022), s. 415-446.